

188778

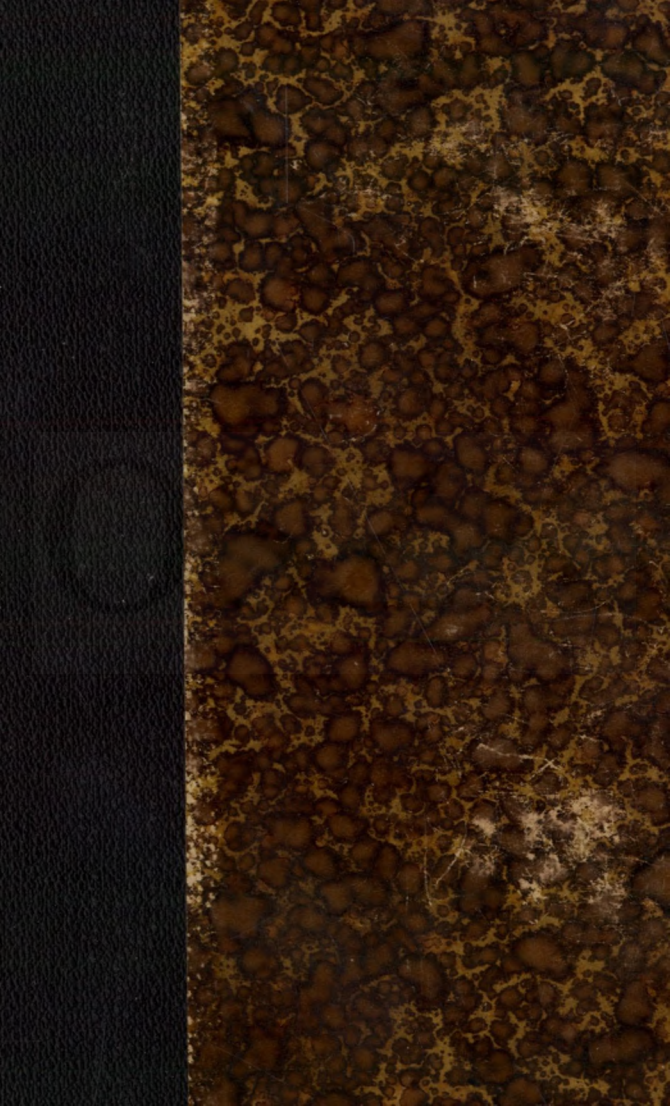
KÓBOR

Hamupipőke

önagysága

1

N. M.

OSZKA

OSZKA

OSZK

Kóbor Tamás

HAMUPIPŐKE ÖNAGYSÁGA

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1911

A két kötet ára 8 K

A **Franklin-Társulat** kiadásában, **Budapesten** (IV., Egyetem-u. 4. sz.)
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Baksay Sándor. Szeder-indák. Elbeszélések. Második kiadás... K 4.—	
Vászonkötésben	5.60
— Gyalog ösvény. Elbeszélések. Három kötet. Vászonkötésben	6.—
Bálint Imre. Keleti képek. (Utirajzok.)	3.20
Barabás Ábel. A jövő évtized regénye.	4.—
Bársony István. Visszhang. Elbeszélések. <i>Neogrády</i> Antal és <i>Goró</i> Lajos rajzaival	3.—
— A szerelem könyve	3.—
Beniczkyné Bajza Lenke. A fátyol titka. Regény. Második kiadás	2.—
Diszes kötésben	3.—
— Végzetes tévedés. Regény két kötetben K 4.—, diszes kötésben	6.—
— Az élet könyve. Regény K 2.40, diszes kötésben	3.40
— Hiuság. Regény két kötetben K 3.20, diszkötésben	5.20
— Késő szerelem. Regény. <i>Richter</i> A. rajzaival K 3.—, diszes.köt.	4.—
Berczik Arpád. A figyelmes férj és más elbeszélések	3.—
Cholnoky Viktor. Tammúz. Elbeszélések.	4.—
Csiky Gergely. Az Atlasz-család. Regény	4.—
Dóczi Lajos. Carmela. — Kis Murányvár. — Penum.	4.—
Diszkötésben	7.—
— Beszélyek és vázlatok K 4.—, diszkötésben	7.—
Gabányi Árpád. A művészet nyomorultjai. Regény. 2 kötetben	4.80
Gyarmathy Zsigáné. Zúdcrék. Reg. <i>Neogrády</i> A. 26 eredeti rajzával	4.—
— Az új hajtások. Regény. <i>Goró</i> Lajos eredeti rajzaival	2.40
Gyulai Pál. Egy régi udvarház utolsó gazdája. <i>Dörre</i> Tivadar rajzaival. IV. kiadás K 2.80, diszkötésben	4.—
— Nők a tükör előtt. <i>Feszy</i> Arpád rajzaival. Harmadik kiadás	3.—
Diszkötésben	5.—
— Vázlatok és képek. Második kiadás K 5.—, diszkötésben	7.—
Hegedüs Sándor ifj. Ős szerelem	2.—
Herman Ottóné. Ember volt... és egyéb elbeszélések	2.80
Isaák Mártha. Bllincsek. Regény	3.20
Iványi Ödön. A püspök atyafisága. Regény. 2 kötet. 3. kiadás	6.—
Jakab Ödön. Élet. Elbeszélések	2.—
— Falu. Elbeszélések. <i>Kimnach</i> László rajzaival	4.—
Diszes kötésben	5.60

KÓBOR TAMÁS

HAMUPIPŐKE ÖNAGYSÁGA

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

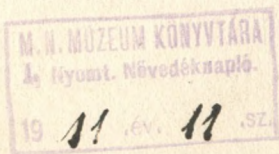
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1911

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

188778

ELSŐ FEJEZET.

A prince érte jött.

1.

Tíz éves voltam és a második reáliskolába jártam. Apám sok törtetés után, hogy mégis a maga gazdája lehessen, öreg napjaira beállott legénynek a Zellerin-gyárba. Édes anyám előszedte gyümölcsös kosarait, melyekből egykor már eltartott bennünket s kirakta a pince ajtaja elé, ahol laktunk. S iskolából hazajövet odaültem a pince garádicsára, kezemben Vörösmarthy, majd Homerosz — legkedvesebb két könyvem volt és az maradt máig — és őriztem a kosarakat eladogattam, ha ugyan vették, a férges cseresznyét, és a kitűnő töpörtyüs pogácsát, kofavállalatunk díszét és specialitását.

Világosan emlékszem a jelenetre. Kedden volt, délután négy óra. Az iskolásgyerekek

akkor hömpölyögtek el pincénk előtt s egy kis leányka nagyon könyörgött nekem, hogy adjak neki egy darab krumplicukrot hitelbe.

— Nem ismerlek — mondtam — és a krumplicukor drága.

A gyereket azonban elragadta vágya.

— Én krumplicukrot akarok! — kiáltotta ádáz hangon, mely szívembe markolt, s a kis halomba kapott és elszaladt.

— Tolvaj vagy — kiáltottam én fölháborodva s ekkor a futó kislány visszafordult. Nagy szeme tele volt könnyel.

— Igazad van — szólt és visszapotyogtatta a cukordarabot.

Én elsírtam magamat.

— Vedd — mondtam — jószívvvel adom, mert mi is szegények vagyunk és te nem vagy tolvaj.

— Igazán? — kiáltott a kislány. — Köszönöm és mihelyt lesz krajcárom, meg fogom fizetni. Mi gazdagok vagyunk, apám háziúr, de nekem ritkán adnak krajcárt, vagy cukrot, mert mostoha anyám van.

— Hogy hívnak?

— Adler Margitnak és inkább otthon fogok lopni, de neked megfizetem a cukrot.

— Ne tedd, — mondom komolyan, — lopni a mostohától sem szabad.

— De téged szeretlek, — mondta a kislány és beleharapott a krumplicukorba.

Én pedig azt mondtam magamban: mégis csak jó, ha az ember kofának a fia, jót tehet egy háziúr leányával.

Ekkor azonban ijedten tekintettem fel. Egy úr állt a pince előtt, egy vékonyka, kicsi úr, ritkás szőke szakállal, vízszinű szemmel és aranycvikerrel az orrán. Kezében pedig hegedűtokot tartott. Mosolygott és hol rám nézett, hol a teli pogácsástálra s orrcimpáját szagolgatva húzogatta fel.

— Hehe, — kacagott furcsa remegő örömmel — a pogácsa, a régi jóféle pogácsa, hát sütnék még ilyen pogácsát? Nagyon derék dolog, hogy sütnék még ilyen pogácsát. És — hehehe, a kis Stadler Misiből milyen nagy fiú lett. Nem ismeresz már, Misi?

— Löwinger úr, — hebegtem s önkéntelenül a pogácsástálhoz nyúltam. Hogy em-

lékszem-e reá? Három évvel ezelőtt szakasztott így, de sokkal kopottabban állt meg előttem, mikor még az István-téren a bádogosboltban laktunk s mindenféle fifikával öt pogácsát evett meg és máig sem adta meg az árát. Aztán nálunk ragadt és tanított engem hegedülni. Aztán eltűnt, mint a kámfor, mikor a sorsunk jobbra fordult s most megint itt van. Szerettem ugyan, mert gyönyörűen tudott beszélni és hegedülni, de féltettem a pogácsáimat.

— Hát megint szegények vagytok? — folytatta és a cvikker igaz szívbeli gyönyörűséggel táncolt az orrán, — megint süttök pogácsát? Ennek nagyon örülök. Minden nap eljövök hozzátok pogácsát enni.

(Itt már nyúlt az egyik után és minekutána gyönyörködve nézte, bele is harapott.)

— Nagyon jó, kitünő, olyan, mint azelőtt volt. Édes anyád nincs itthon? Sajnálom, nagyon szerettem volna látni. És valamennyiteket. No, de most felfedeztelek, majd látom őket. Ismét összeülünk, úgy mint régen és beszélgetünk Náci sógoroddal, édes

apáddal, aki igen okos ember s ha nincs pénzetek, csak szóljatok, nekem most annyi van, hogy nem tudom hova tenni. Művész vagyok, édes fiam, első hegedűs lettem a német színházban és a télen már önálló hangversenyt is rendezek. Nagyszerű lesz, de az mind semmi. Emlékszel még, Misi, mikor először láttuk egymást? Akkor nagyon éhes voltam s nem volt egy garasom sem. Az volt ám a szép idő! Akkor ízlett az étel. Most? Nem ér semmit. Csak a muzsika ér valamit, de ez is szebb korgó gyomorkísérettel. Látod? Ez a bugyellárisom tele van hatosokkal. Itt meg a pénztárcám. Húsz darab tizforintos van benne. Mit csináljak ennyi pénzzel? Kérdezd meg apádat, hogy nem kell-e neki ötven forint vagy százötven forint, mert ennyit keresek minden hónapban.

Megvallom, ez a summa elszédített, de annál félénkebben néztem a pogácsáimat. Mert ismertem Löwinger urat, aki akkor is, mikor mostani vallomása szerint majdnem éhen halt, azzal leplezte nyomorát, hogy az utolsó húsz forintját fiákkerre költötte. Vajjon ez

a százötven forint nem ugyanolyan, mint a nagy fiákker-költség? Ám Löwinger úr ezúttal mutatta is a pénzt, most tehát megvan. És aggodalmam nagy örömbe ment át, örültem Löwinger úr látásának, akit nagyon megszerettünk valamennyien, örültem a gazdagságának s legeslegfőképen örültem, hogy szóba áll velem, a szegény kofafiúval, holott olyan gazdag úr lett belőle.

— Tudod mit, Misi? — folytatta Löwinger úr — csukd be most a boltodat, félhatig ráérek, addig szeretnék nálatok lenni. Megveszem az egész készletet, csak hadd menjünk a szobába. Vagy itt laktok is? A pincében? Hát olyan szegények vagytok? — kiáltott az örömnek valami különös üdvösséges csengésével. — Nem is tudod, mennyire örülök én ennek. És a ti gazdag bátyátok, a Móni úr, nem fog betoppanni?

Megnyugtattam, a gazdag Móni bátya nem fog betoppanni. Ettől láthatólag megkönynyebbült. Sietve szedtem össze kosaraimat és Löwinger, minekutána hegedűjét óvatosan elhelyezte, maga is segített cipelni. Leértünk

a pincébe, a fényes nappal is homályos zúgba, Löwinger úr elnémulva nézett körül a szegénységnek e komor tanyáján, a perkál-leplekkel leborított két ágyon, a lyukas díványon, a kemény padon, mely a repedező asztal előtt állott. Egy halom ruhát le kellett rúgnom az egyetlen székről, hogy vendégemet ülással kínálhassam meg, aki elfogultan, mintha hercegi palotába és meghatva, mint-ha templomba lépett volna, nézett körül, aztán leemelte fejéről kalapját, lehajolt hozzám és megcsókolt.

— Nem szeretem a gazdag embereket, — mondotta reszkető hangon — félek tőlük és nem tűröm a lehelletüket. Mikor a ti gazdag bátyátok ide belépett, én nekem meg kellett szöknöm. Sokszor láttam őt és feleségét a színházban — ó az más, ott muzsikálok nekik, ott a szolgájuk vagyok, ott legyenek minél többen. De a magánérintkezésben? Éhes emberek között nőttem föl, éhesek között vagyok otthon. Mit gondoltatok felőlem, hogy egyszerre, minden felmondás nélkül megszöktem?

Nem emlékeztem már, csak annyit mondhattam, hogy semmi rosszat nem gondoltunk felőle, csak nem értettük a dolgot.

Aztán kérdezte, hogy hogyan lettünk megingt szegények. S én elmondottam neki, hogy Móni bátyám sok pénzt akart nekünk adni, de röstelte a koldus családját. S mikor ezt apa megtudta, hát mindent visszaadott neki és visszavezetett bennünket a szegénységbe.

Mikor Löwinger úr ezt hallotta, fölugrott és tapsolt, mintha színházban volna.

— Isteni! — kiáltotta — ez a helyes, az édes apád talpig ember! Úgy kellett cselekednie, hogy az isten áldja meg érte.

És újra megölelt és megcsókolt, aztán elkomorult és azt mondta:

— A maguk Mónijuk nagy fájdalmat okozott nekem. Tán maga sem tudja, ahogy az ember nem tudja, micsoda rémületet kelt, ha végigjár a sötét pincén és fölzavarja az egereket. Én akkor nagyon szépet álmodtam és éreztem s ha csak egy héttel, nem — ha csak egy nappal későbben jelen meg . . . de hisz most ismét itt vagyok s tudod, mi jutott

eszembe? Egy kompozíció, egy gyönyörű kompozíció arról a témáról: az álmok nem halnak meg!

Ezzel lásasan nekiesett a hegedű-toknak, kifejtette belőle hangszerét, egy-két pengetéssel meghangolta és eljátszotta nekem hirtelen eszébe jutott kompozícióját: az álmok nem halnak meg. Hogy ezt mondták volna hangjai, sokfogású akkordjai, lágyan, mint a selyemhaj omló szálai, panaszosan, majd viharozó átmenetei: azt én nem értettem. De szép volt a játéka, lélekbe markoló, világosságot terjesztő. Fönt a kicsi pinceablaknál összegyültek az utcagyerekek és tátott szájjal bámultak a hegedülő úrra. S egyszerre, amint az udvari ajtó felé néztem, anélkül hogy jöttét hallottuk volna, ott állott Emma, az ajtófához támasztva fejét, összekulcsolt kézzel, ahogy rendszeren tenni szokta, ha idebent valami történik.

Emma, akit hóbortosnak tartanak a családban, mert mindenre kész és semmiről sem panaszkodik; Emma, aki csunya, mint az éjszaka és dolgozik, mint két barom;

Emma, aki érzéketlen a verés iránt és aki-
nek mindenből csak a maradék jut, aki
szegénységünkől kiveszi a koldus részét,
míg jómódunkból neki alig jutott; Emma,
aki gyerekkoromban az ölében hordott s
aki dajkamesékkel táplálta lelkemet, mikor
még Vörösmarthyhoz és Homeroszhoz nem
emelkedhettem; Emma, aki megjósolta ne-
kem, hogy nagy úr leszek és négylovas hin-
tón fogok mellette elrobogni és ő csizmámat
fogja pucolni és soha el nem árulja, hogy
a kócos, vörös és szeplős cseléd a nagy úr-
nak a testvérnénje; Emma, aki egyszer neve-
tett életében, akkor, a mikor ismét a pincé-
be költöztünk s azóta néma és fásult, mint
a megkövült fűszál; Emma fönt az udvar-
ban állt a teknő mellett, mikor egyszer csak
hangok, halk, rezgő hegedűhangok siklot-
tak fülébe, a mélyből, a mi pincénkől. S ak-
kor kiejtette kezéből a szappant s lerohant
az udvari lépcsőn és tudta, hogy ki van ott,
mielőtt látta volna. Emma, az ajtó fájához
támaszkodva hallgatta a muzsikaszót s mi-
kor Löwinger úr leejtette a vonót s fönt

az utcagyerekek durván elordították magukat :

— Hogy volt! Hogy volt!

Akkor Emma előrohant:

— Pogácsát, — kiáltotta — add oda neki mind a pogácsát!

S aztán megkövült tekintete végigjárt a fiatalember úriruháján és aztán végigtekintett sajátmagán, a feltürt rongyos kék szoknyáján, mezitelen lábán s akkor két durva, fölmart tenyerét arca elé csapta és szaladt ki, föl a lépcsőn, a mosóteknő mellé és mosott és sujkolt és otromba macskaszemeiből pergett a könny a szappanos vízbe.

— Emma kisasszony! — kiáltott Löwinger úr s néhány lépést utána ment. Emma kisasszony akkor már eltűnt. — Emma! — kiáltott ismét sugárzó arccal a fiatalember és megölelt engem. — A régi jó szíve meg van még, — szólt diadalmasan, — pogácsát akart adni, mert azt hitte, hogy még mindig szegény flótás vagyok. S hogy érti a muzsikámat! Istenem, hogy érti! Eredj, Misi, kérlek szépen, menj utána, hívd vissza, mondd

meg neki, hogy csak hozzájöttem s valami nagyon fontosat akarok neki mondani!

Engem elkapott a láz. Bódultan mentem Emma után. Mit tud egy tíz éves fiú, aki Homerost olvassa és pogácsát árul, arról, hogy mi fontosat mondhat egy fiatalember egy leánynak, ha olyan csúnya is, mint az én Emma néném! Felmentem és láttam a rongyos teremtet, amint a teknőbe potyogtatta könnyeit. Néhány lépésnyire tőle két gyerek állt s a szenvedés látásának féltékintetével bámulta. Az első emelet ablakában pedig a nagyságos doktorné és testvérhuga állt és kacagott. Befelé integettek a szobába s akkor a mamájuk is kidugta fejét az ablakon és az is kacagott.

— Emma, — szoltam remegve — Löwinger úr azt izeni . . .

Nem folytathattam. Mi volt ez? Régi mesék megelevenülése, a csodák birodalmának föltárása? Eszembe jutott mind a tündérmese, miket Emma nekem mondogatott. Egy pillanatra, de csakis egy pillanatra a csúnya, piszkos mosólányból kiszikrázott valami

földöntúli, vakító szépség. Szemébe néztem, az álmatag macskaszembe: abból sugárzott a fény és szépség. Bomlott, kócos-vörös haja pedig arrany lávává változott és szep-lős, szögletes arcát mintha angyal csókolta volna ragyogóvá. Aztán megijedt és ismét csunya és esetlen volt, csak nagyot vihogott, két otromba tenyerével rácsapott a vízre, hogy a szappanos csöppek az arcába fröccsen-tek, úgy mondta:

— Mosok, nem merek, nem tudok.

— De gyere be, — nógatom — valami fontos mondanivalója van, azt mondta.

— Nem merek, nem merek.

— Löwinger úr gazdag ember lett, — folytattam — ötven forint van a zsebében és minden hónapban százötvenet keres.

— A hegedűjével! — szólt szinte büszkén, de aztán szomorúan, csüggedten hozzátette:

— Nem merek, akkor épenséggel nem merek.

— Szamár vagy, — mondtam én bo-szusan és visszabotorkáltam a pincébe, ahol

méltatlankodva jelentettem, hogy Emma ostoba, nem mer lejönni.

— Azt mondta? — kiáltott kacagva Löwinger úr, — no majd fog jönni. Mit szólsz, Misi, ha azt mondom, hogy hívni se kell és két perc alatt itt lesz?

Ezzel ismét a hegedűjéhez nyúlt és valami vidám kis nótát játszott. Később ismertem rá, mikor már művelt voltam, hogy a Denevér keringője volt. S csakugyan, alighogy a hangok felhatoltak a magasba, oda értek a mosóteknő mellé, Emma lehúzódott a pincébe, akaratlan, tehetetlen kényszerűséggel, az ajtó megnyilt s ő ismét ott állt a küszöbön, fejét az ajtó barna fájához hajtva, két kezét mintegy imára összekulcsolva.

Löwinger úr meg játszott és mosolygott rá. Aztán arca mind komolyobb és ünnepiesebb lett. Csak a szeme csillogott Emmára különös bensőséggel, melyet akkor nem értettem, de amelytől Emma tekintete lehanyatlott, arca elpirúlt s leguggolt, hogy szoknyájával eltakarja meztelen lábát. Löwinger végre

abbahagyta a játékot s egy hirtelen ugrással a leánynál termett, nagyon szükséges gyorsaság volt, mert az utolsó hangnál Emma már menekülésre fordult. A fiatalember mellette termett és megragadta a kezét. Emma védekezett!

— Ne, ne, nedves!

— Nem tesz semmit, Emma kisasszony, hadd legyen nedves.

— A hegedű! — védekezett Emma.

Ez hatott. Löwinger eleresztette a leány kezét, melytől kevés szappanhab is ráragadt. De csakhamar feltalálta magát, megtörülte a kezét és mosolyogva Emmának is azt mondotta, hogy törölje meg az övét, akkor nem árt a hegedűnek.

Nagynehezen meg tudta annyira szelidíteni, hogy elhagyta a küszöböt és félszegen a szobába húzódott.

— Hogy van a mama? — kezdi a beszélgetést Löwinger.

— Köszönöm, jól van.

— És hol van most?

— Most? Grünéknél van. Grünné ismét gyerekágyban fekszik, az ötödikben.

— Nagyszerű. És hogy megy a sora a Náci barátomnak?

— Hogyan? Hát sehogyan. Próbál mindenfélét, de nem tud boldogulni, mert jobb szeret kártyázni, mint dolgozni.

— Derék, okos ember, — véli Löwinger úr — és a papa?

— A papa gyárban van. Hét órakor, félnyolcra idehaza lesz.

— Ó, akkor már régen a színházban kell lennem. Kár, szerettem volna valamennyiüket látni. És... és Móni úr nem szokott ide látogatni?

— Nem. Apa megtiltotta neki. Azt mondta neki: neked most más a világod, más az apád, más az anyád, tarts te csak azokkal, te nekünk nem használhatsz, mi pedig nem akarunk ártani.

— Igazán? — kiáltott fel Löwinger úr, — akkor rendben vagyunk, akkor egészen rendben vagyunk. Derék, édes, okos ember a papa, a te papád, Misi, az én apám, a mi apánk! Most már boldogok leszünk, én is, te is, maga is Emma. S hogy szeretem magukat,

mert olyan szépen tudnak szegények lenni. Én most megyek, megyek, egyet ugrálnom kell és ma úgy fogok muzsikálni, hogy az emberek fölfordulnak a gyönyörúségtől. Isten veletek, isten veletek. Holnap ismét itt leszek.

Közben pakolta a hegedűjét, szokatlan gyöngédtelenséggel, fejébe vágta kalapját és feltáncolt a lépcsőn és dudolta magában a denevér-keringőt.

Mi meg együtt maradtunk a pincében, egy darabig egymásra bámultunk, aztán Emma lassan, magában sóhajtva, végigtörölte kezét a daróc kötényen, ismét feltúrte szoknyáját és visszasompolygott a mosóteknőhöz. Én pedig ugyancsak tompán és fásúltan fogtam ismét kosaraimat és vittem fel a lépcső felső fokára. Mikor a pogácsához nyúltam, mondtam magamban:

— Megint nem fizetett, de nem baj, talán holnap meg fogja fizetni.

És elkeseredve duzzogtam a kosarak mellett és végiggondoltam a Löwinger úr furcsa jelenését. Nem értettem belőle semmit, de éreztem, hogy ez a látogatás igen nevezetes

fordulópont a mi sokat zaklatott családunk életében és féltem. Mert a fordulópontok eddigelé mindig csak rosszat hoztak nekünk.

Hét óra lett, már alkonyodott. Kezdtém éhes lenni és anya még mindig nincs itt. A többi sem jön. Ekkor a félhomályban mellém kúszott Emma és súgta:

— Hordjuk be a kosarakat.

Megtettük. Lent a pincében már majdnem sötét volt. S egyszerre megint az a különös, mesebeli hangulat fogott el. Emma, akivel, mióta kinőttem az öléből, mindig kurtán bántam, most, mintha még mindig gyerek volnék, az ölébe vont, összecsókolta arcomat, megsimította a hajamat és régi suttogó, mesélő hangján beszélt hozzám:

— Aranyvirágom, kis királyom, tudod, hogy ki volt itt? Itt volt a princ és azt mondta Hamupipőkének, hogy gyere velem királynőnek. Hamupipőkének ezüst ruhája és gyémántcipője lesz, de mindennap maga fogja megtisztítani a princ csizmáját és meg fog érte halni, annyira boldog lesz.

És én hallgattam lehúnyt szemmel és a

mind sűrűdő homályban mind valószínűbbnek láttam mindent. Hogy Emma a Hamupipóke és Löwinger úr a princ, aki érte jött.

2.

Amint gyülekeznek a pince lakói s egymásután teljessé válik a családi kör: mind borúsabb, végre mogorva lesz a hangulat. Kigyulad az apró petroleumlámpa, Emma hozza be és rakja az asztal közepére, rögtön melléje telepszik Jakab bátyám, aki a hetedik reáliskolába jár, kiszedegeti könyveit és irkáit és megcsinálja leckéjét. Eszti nénem, a varró műhelyből haza érve, melléje telepszik, hogy ő is lásson regényt olvasni, de dühösen elrúgja onnan Móric, a szedőlegény, aki passzionátus rajzoló és egy óriási rongyos rézkarcot másol. A leány sír és magába panaszkodik s szemben Jakabbal helyezkedik el, egyre törülgetve szemét, ezzel adván tudtára a közvéleménynek, milyen komizságot cselekedett vele Móric. Anya a szélső csúcsán ül a padnak és költöget.

Emma a konyhának berendezett ablaktalan zúgban ül, teljes sötétségben. Neki ott a legjobb.

Apa megmosta arcát, kezét és elmondta esti imádságát. Aztán bika léptekkel jár föl-alá. Vihar van, ezt mindenik érzi. Kezdem érteni az állatokat, akiknek nincs nyelvük, mégis tudják egyik a másikról, hogy hányadán van. Mi, mióta szegények vagyunk, alig beszélünk egymáshoz. Beszélgetésről meg pláne nincs szó. A szélső zúgba vonulva, egy fölborított bádogdézsán ülök és vívódom magammal: meg kellene mondani, hogy itt járt Löwinger úr. De érzem, hogy egyik sem kíváncsi újdonságokra, apa legkevesébbé. Vele valami történt. Valami nagy dolog történhetett vele, mert összegörnyedt alakja néha kiegyenesedik s akkor olyan, mint a szála, révedező kék szemében harcias, büszke tűz lobog és végigtekint rajtunk: a gyermekein, a terhein, a rabszolgáin, mintha vezér volna és haderejét mérné össze az ellenség seregével. Velünk meg lehet elégedve. Tudunk koplalni, ha kell, tudunk dolgozni,

ha muszáj és összemarakodunk ugyan egymással, de soha ellent nem mondunk. Mintaképünk anya, az örökkévaló türelem, aki annyit szenved és sohasem sir.

Lám ma is: mindnyájan éhesek vagyunk, mégsem kérdi senki: van-e vacsora? Ha van, úgy is megkapjuk, ha nincs, úgy is hiába kérjük. Móric, a szedőlegény, konok elégedettséggel rajzolgat, neki körülbelül mind-egy. Ő minden eshetőséggel számolva, vesz magának valamit és elkölti, mielőtt hazajön. Mert neki mindig van pénze, hogy honnan, azt senkisé sem tudja. Hetenkint négy forintot keres, abból hármát anyjának ad, egyet pedig magának tart ruhára, cigarettára. Otthon nem szabad cigarettáznia, de a műhelyben állítólag muszáj, különben kinevetik. Ám legalább háromszor annyit költ, mint amije van, de konokul tagadja, ha kérdőre vonják. Jakab azonban becsületesen éhes, ő lecke-adással tizenöt forintot keres havonkint, azt az utolsó krajcárig átadja s anyára bizza, ha ad neki néhány hatost, papirosra, ceruzára valót. A többi is becsületesen éhes,

kivéve anyát, aki — ez szent hitünk — nem is szorul táplálkozásra, megél a levegőből is, annyira nem jut neki semmi.

Apa hirtelen megáll előtte, zsebébe nyúl, két összegyűrött egy forintosat és néhány hatost vág az asztalra. Anya meglepetten, kérdően néz fel rá és nem nyúl a pénzhez. Honnan van apának kedden este pénze?

— Ne örülj neki, — kiált apa (felesleges figyelmeztetés, dehogyan is van öröm minálunk) — ez az utolsó, amit hoztam. Nincs többé munkám! Otthagytam! Megyek fát vágni vagy embert ölni — a mesterségemet ellopták.

Mintha nem is hallottuk volna — nem szól, nem kérdez senki semmit. S ahogy apa folytatja, inkább magában beszél, mint anyának mondaná el, mi történt.

— Behivat az irodába az a ficsúr — félkezemmel ki tudnám facsarni belőle az agyvelejét és nekem támad: hát maga, Stadler sohasem dolgozik szombaton? Maga Stadler — nekem, a családapának ő, a praktikáns! Nem, mondom, mert én istenfélő, becsületes zsidó

vagyok és szent nekem a szombatom. — Akkor menjen Palesztinába, — mondja az röhögve, — mert itt keresztény országban vagyunk és vasárnap pihenünk. Nekem sem kell több. Fiatal ember! — mondom neki, hogy ijedtében majd leesett a székről, mielőtt olyan emberhez szól, mint én, vegye ki szájából a szivart és álljon föl! S ha még nem látott törvényt, hát nézze meg, abban az van mondva, hogy ez az ország nem a keresztényeké, hanem a magyaroké, hogy ez az ország szabad emberek országa, akiknek a lelkiismerete is szabad. Tudja meg, hogy ez az ország, amelyből maga engem elküld, inkább az enyém, mint a magáé, mert hét gyermeket neveltem neki s mind-egyik olyan, hogy megszolgálja még a levegőt is, amelyet magába szí. Az istenem pedig az enyém s ha szolgálnom, szent parancsolatja szerint, akkor a magaméból szolgálom. Értette?

Diadalmasan kacagott. Mintha nem is a kenyéréről lett volna szó, örült, hogy olyan jól odamondogatott annak a ficsúrnak, aki

teljesen lesujtva valamit motyogott arról, hogy ő nem tehet róla, a főnök parancsolt és neki engedelmeskedni kell.

— Hát mondja meg a főnökének, amit tőlem hallott. Ha én csak öt napot dolgozom, ő csak öt napért fizet. Bejártam Német-, Francia- és Angolországot, seholsem csináltak nehézséget a hitemért, melyet mindennütt tiszteltek. És mondja meg a főnökének, hogy én egy vagyont dobtam oda az elvemért, hát odadobhatom ezt a szolgabért is az istenemért.

A komor család külső képe nem változott, de a felcsillanó szemekből láttam, hogy ugyanaz a delejes érzés járja át őket, mint engem. Büszke voltam az apámra! S a mint aztán az egyetlen székbe vágta magát az asztalfejen s félkönyökkel rányújtózzkodott, amint féligbehunyt szemmel, mosolyogva még egyszer átélvezte azt a hatalmas jelenetet, senkiséem gondolt többé a következőkre, mindenki örült a hatalmas odamondogatásnak, meg hogy apa, milyen okos és erős és nem bír vele senki széles e földön.

Anya pedig nesztelenül, szeliden intézkedett: Emma szaladjon a pékhez kenyérért és a fűszereshez egy muszkahalért. A kenyeret közöttünk osztotta el, a muszkahalat apa kapta és meg is ette, a középső falat kivételével, melyet anyának nyújtott, aki lopva nekem dugta oda.

Mi lesz most? Azt hiszem, csak anya és én hánytuk, vetettük meg ezt a kérdést. S nekem kétszeresen égette most lelkemet a súlyos közlendő, melylyel nem mertem előállani s amely esetleg most megörvendeztetné az aggódókat. Hogy Löwinger úrnak ötven forintja van, melyet odaadna apának. Torkomat fojtogatta a mondanivaló és mégis féltém tőle, mert éreztem, hogy e mögött lappang még valami, amit nem értettem teljesen. Lopva a konyha felé néztem, de az setét volt és Emma nem mutatkozott. Tán neki kellene szólania? Nagysokára végre rászántam magamat, hogy vele tanácskozzam. Kitapogatództam a konyhába, ahol Emmának a fekvőhelye is volt. Nem láttam semmit.

— Emma — súgtam — itt vagy?

Valaki átfogta a nyakamat és meleg, nedves csöppek hullottak arcomra.

— Kis királyom, — súgta — megmondtdad?

— Nem, nem mertem.

— Ne is mondd meg, mert meghalok szégyenletemben.

— Te? Miért?

— Mert értem jött, hogy magával vigyén és nem fogom többé az edényt mosogatni és nem tudom, hogy ki fogja mosogatni. Tán el sem megyek vele, hogy legyen ki mosogasson, pedig úgy vártam és tudtam, hogy el fog jönni.

— Milyen bolond vagy — szóltam én, de nyomban megbántam. — Ne félj, — tettem hozzá — ha csakugyan elvisz gazdag asszonynak, akkor ne sajnáld a mosogatást, lesz majd, aki elvégezze helyetted.

— Mit gondolsz, fognak-e eresztteni?

— Már hogyne eresztenének, apa nem olyan rossz, hogy ne engedne.

— És nem fogtok kinevetni?

— Debogy fogunk kinevetni. Csak igaz volna, de nem igaz, megint csak képzeledöl.

Nem felelt.

— Misi! — kiáltott anya — hol vagy?

— Mindjárt — szoltam és elképedve mentem vissza a többihez.

S ekkor bátorságra kaptam és súgva megmondtam anyának, hogy itt volt Löwinger úr, aki gazdag ember lett, és holnap megint el fog jönni, akkor talán megfizeti a két pogácsát, amit ma megevett.

— Eladtál valamit? — kérdi anya. Ez volt a nagy esemény egész hatása.

— Semmit — felelten csüggedtem, mire anya végigsimogatta hajamat és sóhajtott.

Több szó nem is esett többé Löwinger úrról.

A szomszédban pékműhely van. A falon áthat a melegség, ilyenkor, június derekán türhetetlenül fűtve az odunkat. És átszólnak a prücskők — prücs, prücs, prücs . . . Dickens, akit Boznak mondanak, megírtad volna gyönyörű álmodat a tűzhely tücskeiről,

ha a szomszédod pékműhely? Ha elveszted kenyeredet, mint apa, ha elveszted lelked nyugalmát, mint anya, aki annyira megszokta a remegést és a gondot, hogy a legcsekélykébb baj már nyugtalanítja, mint nyúllelkét? Ha valaki itt járt volna, akit princnek nézel, pedig isten tudja, micsoda éhenkórász kis muzsikus, ha lesed a holnapot s a felkelő napon kívül nem tudsz felőle semmi bizonyosat... kezdvén feledni... de: prücs, prücs, prücs... nincs álom, prücs, prücs, prücs... mihez fogjunk?... Prücs, prücs, prücs... Teréznek ötödik gyermeke született, ma adta neki anya az utolsó két hatost... prücs, prücs, prücs... fog-e ismét eljönni a princ? Nincs nyugalom a gondtól, ébren tartja az emberekkel együtt a teli kemencén melegedő apró állat rettentő, falakat átható danája.

S mire a prücsök elhallgat, zörögnek a szalmazsákok, elhal apa vad sóhaja, keze csapdosása a paplanon, elapad anya titkos könnye és belefulladás az ébredő városi zajba Emma halk, magába való beszélgetése...

Ébrednek a pincelakók, csobog a víz a mosdóban, összetörve, fáradtan és éhesen — a szegény ember mindig éhes — felkászolódnak a fiúk, a leányok s halkán veszekedve egymással a vizes itcéért, a törülközőért, a reggeli kenyérért, melyből mind-egyik a nagyobbik porcióra pályázik s végül széjjelrebbenek, mint a kósza madarak. Összepakolom én is könyveimet és megyek az iskolába. Reggeli kenyereimet uzsonnának magammal viszem, mert tűrhetetlen látvány, mint uzsonnálak a többiek, míg az én zsebem üres. Hát inkább nem reggelizem, hogy uzsonnázhassak.

Ám ez a mai nap még az uzsonnámat is elviszi. Az első utcasarkon egy óriási, rongyos, csatakos kutyába botlom. Annyira le van romolva s úgy tud a szemével koldulni — belenyúlok a zsebembe s harapás kenyeret dobok neki. Bekapja s farkát csóválja, a szeme meg könyörög: adj még egy falást. Adok. S alázatosan mellettem baktat és nyalja a száját és rám néz. Mire az iskolához érek, bekapta az utolsó falatot és

énnekem csak most jut eszembe ; hát én mit fogok enni délig?

Elmondom esetemet Szöllősi Pistának, a ki legjobb barátom. Végighallgatja s látom aggodalmas homlokáról, hogy mire gondoltudta, hogy neki most illenék megosztani velem az uzsonnáját, de semmi kedve hozzá. Valóban, tíz órakor, mintha a föld nyelte volna el, úgy eltűnt, pedig máskor együtt szoktunk labdázni. Csengetéskor meg átlátszó képmutatással mondja :

— Hol voltál? Mindenütt kerestelek, hogy adjak neked az uzsonnából, de nem akadtam rád.

Szivem összefacsarodott, mondhatatlanul fájt ez a hamisság legjobb barátomtól. Elfordultam tőle, úgy mondtam :

— Ne félj, ha nem bújtál volna is el, nem kellett volna az uzsonnád, én adni szoktam, de elfogadni soha!

Ugy-e kicsi dolog? Nem is tudom, miért írom le. De a keserűség és csalódás hangulata, mely aznap eltöltött, ehez a csekélyke dologhoz fűződik s a többivel valószínűleg

szintén történt ilyen csekélyke dolog, mert e napnál mogorvább, türhetetlenebb hangulat még nem uralkodott a pincénkben. Mikor leértem, apa épen megverte Emmát, nem tudom, miért? Az otromba lány föl sem vette máskor a verést, most bögött, hogy összefutott az utca. Móric versenyt duzzog Esztivel, hogy nekik sietniök kell s még sem ebédelhetnek, míg a doktorok — én és Jakab bátyám vagyunk a doktorok, mert iskolába járunk — haza nem érnek. A bádogdézsán meg guggol a Náci sógor, aki pumpolni jött s most rászakadt a fergeteg és az isten csapása: apának sincs munkája, neki tehát befellegzett. Nagyon csúnya, nagyon lelketlen, vad züllés ez, de aki benne felnőtt a nyomorban, tudja, hogy ezek a lázongó, durva összetűzések voltaképen a mély együttérzést takarják el, mert a szegény ember rösteli mutatni, hogy érez, inkább elhitei magával, hogy haragszik.

— Eredj hordárnak! — kiáltotta epésen apa — avagy azt hiszed, hogy én vén fejemmel melléd ülök a kávéházba s nem állok

ki az utcasarokra hordárnak, vagy akár a piacra pantlikát árulni? Nyomorúság, hogy ép, erős ember esztendőszámra üljön és nézze, ki táplálja a gyerekeit. Öt forint? Hahaha! Ezt nagyon jól adod! Öt garasom sincs, de ha volna, akkor sem te kapnád,

Náci sógor összehúzta a homlokát és nagyon csúnyán nézett. Ilyenkor mindig átlátta, hogy igaza van apának, meg is fogadta, hogy másképp tesz ezentúl, de mire hazaért, napnál világosabban ki tudta fejteni feleségének, hogy biz ez ósdi elfogultság, az embernek ki kell várnia a jó alkalmat, ha pedig napszámos, igába van fogva, hát nem tudja kivárni a jó alkalmat. Most le volt sújtva s mivel nagyon jó fiú volt, inkább a mi szerencsétlenségünk bántotta, mint az övé.

Mogorván ültek asztalhoz az öregek, mi gyerekek, akiknek szék nem jutott, fogtuk a tányérunkat és elvonultunk vele egy-egy zúgba.

— Ülj le, egy tányér leves akad számodra is — szólt apa, rá sem nézve Nácira.

— Köszönöm, nem vagyok éhes — mondta amaz.

— Annál is több marad meg otthon a gyerekeknek — rival rá apa zordonul s erre Náci már ott ül a padon és mohón, locsogva szedi magába a krumplilevest. És ekkor már felengedett a kedve, már megeredt a fantáziája s kezdte a maga módja szerint vigasztalni apát.

— Nem tart soká — mondta csillogó szemmel — nem vagyok én azért tétlen, most is tárgyalok egy inkasszáns állásról, ahol hatvan forintot kereshetek havonként s percenteket is kapnék, csak a kaución múlik, mert kaució nélkül nem lehet azt az állást megkapni. Maga is, papa, eleget dolgozott már a két kezével, nem is érdemes többé, szintén ilyen állás után nézhetne.

— Az én fejem ne fájjon neked — vágott vissza apa — az én gyermekeim már nagyok, ha beáll a végső szükség, mindegyik küzdhet magáért. Teneked azonban neveletlen gyerekeid vannak és egy beteg feleséged, aki nem bírja tovább ezt az életet.

Náci lehorgasztotta fejét és mélyen sóhajtott.

— Egy azonban tiszta előttem, — folytatta érces hangján apa — az éjszaka egészen világossá lett előttem. Ma a kisiparosnak vége, a tőke és a gyár ellen nem konkurrálhatott két keze munkájával. Akinek nincs tőkéje, az munkásnak való a gyárba, ahol az ő hasznát zsebrevágja a gyáros, neki meg csak az jár ki, ami a gépnek: a fűtőanyag, a nyomorult kenyér. Akinek pedig meggyőződése van, az nem viselheti el ezt a rabszolgaságot s akinek azonfelül istene is van, kinek parancsolatjához ragaszkodik, az még munkásnak sem való. Ezt tisztán látom s ha már tudja az ember, hogy merre van elzárva az út, könnyebben ráakad arra, amely nyitva van.

— Ó — mondja Náci — csak nálunk van ez így, Magyarország el van maradva, hanem Bécsben! Ott a kisiparosok házat építenek meguknak és a zsidót senki sem bántja. Bécsbe kellene menni, hej, ha csak utiköltségem volna, hogy odaérhessek.

— Ott is oly élehetetlen volnál, mint itt — mondja apa komolyan — ilyeneket ne beszélj nekem, aki bejártam az összes országokat és tudom, hol milyen a világ. Ez nemcsak nálunk van így, mert ez a tőke természete. Ahol a pénz dolgozni kezd a munkás ökle ellen, ott a szegénység nő, mint a dudva. Hanem tudod, merre kell keresni az utat? A tömörülésben! A szegénységnek össze kell fogni és akkor hatalmasabbá válik, mint a gazdagság, mert mienk a többség. Igen, a szociálizmusban van a menekülés. Mennél jobban nehezedik rám Isten keze, annál világosabban látom az utat, melyre terelni akar. Önérzet és összetartás! Ezt meg kell teremteni minálunk is, ahogy megteremtették Németországban.

S energikusan, győzelmesen csapta le a kanalat s körülnézett. Megtalálta a megváltó ígét, elkapta az eszmét s úgy érezte magát, mintha megtalálta volna számunkra az elveszett kenyeret. Náci elégedetten bólogatott a fejével és értően ezt mondta:

— Vagyonfelosztás.

Dehogyan vagyongelosztás. Igazság és jog, meg kell tartani a munka számára, ami a munkáé, meg kell akadályozni, hogy minden életerő kizsaroltassék a százezrekből, hogy összegyűljön a kevesek kezében. Szocializmus? Most így nevezik, de voltaképen visszatérés a Mózes eszméihez, aki mindent kimondott már, amire a mai emberek nagynehezen rájutnak. Aki gondoskodott az elszegényedés ellen azzal, hogy minden eladott birtok kilenczven év múlva visszazáll az eredeti kézre, aki a rabszolgának szabadságot biztosított s füle levágásával bélyegezte meg azt, aki tovább akart raboskodni. Aki a földek szélének termését a szegények számára foglalta le s védte a gyöngét és védte a közösséget az egyesek elhatalmasodása ellen.

— A Mózes törvényei föl fognak támadni — kiáltotta lelkesülten s akkor a világ meg lesz váltva!

Forróság járta át a lelkemet e beszéd hallatára, de amellet olvastam anya csüggedt szeméből: miből bírjuk ki addig? A szegény asszony megérezte, hogy a családba

az egyik férfi ernyedtt könnyelműsége mellett beleköltözött a másik romboló elem, a munkabíró becsületes családfőnek az álomkergető lelkesedése. S édes apám e naptól fogva valóban nem volt többé apa, nem volt családfő, hanem gondolkodó, szónokló, eszmékben kábuló szociálista.

Grün Náci felcihelődött, haza menne. Látszott rajta, hogy fél hazamenni. Félt megtudni, vajjon főztek-e odahaza s ettek-e valamit Teréz, a gyermekágyas és a gyermekek. Ő jóllakott, de ha otthon a többi éheznek, nagyon bántaná, hogy ő jóllakott. Szeme Móricot ostromolta — ha csak néhány hatosra tudna szert tenni, hogy ne üres kézzel állítson be családjához. Móric mintha megérezte volna a veszedelmet, ész nélkül kapott a sipkája után és rohant volna el. Ám Náci sógor már megfogta és fülébe súgott valamit. Móric elvörösödött és dacosan rángatta a vállát.

— Hazugság — hallom mondani, egyet ránt magán s kiszabadulván Náci kezéből, rohan föl a lépcsőn.

— Hohó — kacag egy vékonyka hang — nem illik földönteni a becsületes embert!

Móric megáll, zavartan vakarja vörös haját, de Nácitól való félelme nem engedi nyugodni, tovább rohan, rá sem hederítve többé Löwinger úrra, aki cvikkerjét helyreigazítva, sугárzó arccal néz le a lépcsőről a fölszedelőzködő családra, mely mind elébe tódul, nagy, igaz szívességgel. Csak Emma kapja föl a főzelékes tálat s eltűnik a sötét konyhában, ahonnan menten kihallik az edénymosogatás locsogása.

— Jó napot, jó napot! — Mind körülállják a kis embert, akinek arcán minden izom nevet. Végig szorongatja a kezeket, anyáét minden áron meg akarja csókolni, de az ijedten dugja a háta mögé. Aztán elkomorul és félő tisztelettel bámul apára, aki mozdulatlanul helyén maradt és tovább mormolja ebédutáni imádságát. Náci azonban, mint szaglászó vad, rögtön melléje termett, átölelelte, amit Löwinger úr melegen viszonzott s aztán körülkémlelve, a kalapját, a kabátját nézte, meg az órája láncát, orrán

a cvikker valódi arany-e, s végül konstata-
 tálta magában, hogy Löwinger-től okvetlenül
 pénzt kell kapni, mert annak van.

Végre apa kimondja az áment. Ekkor föl-
 kel, az ő komoly, szíves ünnepiességével,
 elébe megy a fiatal embernek, megrázza a
 kezét és azt mondja:

— Szép, hogy még nem felejtett el ben-
 nünket.

A vidám Löwinger úr elfogultan áll, mint
 a gyerek a tanítója előtt. Lehajol apa kezére,
 aki meglepetten húzza vissza, aztán mo-
 tyogni kezd: A tartozás, tegnap elfelejtett
 fizetni, aztán a régi időből is tartozik . . .
 meg a tisztelet, ha megengedik és nem hara-
 gusznak rá . . .

— Megfizette az isten — mondja apám
 némi kedélyességgel — üljön le, fiam, a
 mint látja, a régi szegénységet még mindig
 itt találja.

— Ezt keresem — mondja Löwinger úr
 és lopva a konyha zuga felé tekint.

— Hanem magának, amint látom, föl-
 vitte Isten a dolgát, ennek nagyon örülök.

És úgy is kell lenni, az új generáció törekedjék előre, mi öregek gondoljunk csak arra, hogy gyermekeinknek majdan ne legyünk terhükre és ne álljunk útjukban.

Itt összeránczolódott a homloka s egy pillanatra egy kép suhant végig valamennyiünk lelkén: a Móni képe, aki gazdag családba házasodott, gyáros, vállalkozó és háziúr s akiről apa nem akar tudni, mert gazdag és nem akar útjában állani.

Grün Náciit azonban ezek a magasztos eszmék nem érdekelték. Löwinger kivette volt a bugyellárist, mikor a pogácsa áráról kezdett beszélni s zavartan a kezében tartogatta — nem mert előhozakodni a néhány krajcárral. Náci sógorom azonban egyre belekémlelt és Löwinger észrevette ezt s hozzáfordult nevetve.

— Látja, milyen sok piculám van, Grün úr? Azt sem tudom, hova tegyem. Ugyan vigyen belőle a gyerekeinek játszani.

— Óh — mondja Grün — ezt a szívességet megtehetem régi jó barátomnak. Különben tudja maga is nagyon jól, mi az a pénz,

ami nincs. — Most félénken nézett körül, de apa gondolatokba merülve járt föl-alá — ahogy itt végig néz rajtunk, egyikünknek nincs egy garasa sem.

— Adok — súgja Löwinger és ismét nevet — majd kint az utcán, amennyi csak kell. De — folytatta hangosan — Emma kisasszony nincs itt.

Emma kisasszony nincs itt. Emma kisasszonyt két lóval sem lehet a konyhából előhurczolni. Emma kisasszony mosogat és a moslékba hullatja boldog könyeit. Löwinger úr pedig erőt vesz magán, odalép apa elé és reszkető hangon mondja:

— Stadler úr, azt akarom mondani, hogy vittem valamire és ha Isten segít, fogom tán még többre vinni. Nekem sohasem volt családom, önök voltak az én családom, akik szeretettel befogadták az éhenkórász fiút és megosztották vele utolsó falatjukat. Lehet, hogy én nagyon sok pénzt fogok szerezni, de gazdag ember sohse lesz belőlem, mert szeretem a szegénységet és abban a körben akarok megmaradni, melyben születtem.

És mikor itt voltam, akkor Emma átadta nekem az ő helyét, oda lopta az én tányéromra az ő falatját, megértette a muzsikámat és olyan szép gondolatot keltett bennem. Megfogadtam akkor, hogy ha abban a helyzetben leszek, hogy erre gondolhatok, akkor ön elé fogok állani és meg fogom mondani, meg fogom kérni . . . izé . . . arra fogom kérni, hogy . . . hogy . . . értsen meg szó nélkül is.

Kövé dermed az egész család. Apa megértette, de érthetetlennek találta. Anya szemepillája ijedten rebben, ő is hihetetlennek találja. Leginkább megértette Eszter, a kisasszony, ahogy tiszta ruhája és előkelődi szokásai miatt neveztük s félig bosszúsan félig keserűen a kalapja után nyúl és köszönés nélkül távozik. Mi fiúk bambán bámulunk Löwingerre, minket csak a beszéde elfogultsága és a helyzet ünnepiessége fogott el. Egy percig áll mindenki mozdulatlanul, aztán apa mormogja:

— Emma?

Mire Löwinger úr pirulva igent int.

— Emma! — kiált most apa parancsoló hangján és ennek a hangnak engedelmeskedni kell. Emma megjelen a konyhában, rongyosabban, mint valaha, de haját sebtiben megfésülte, összefonta. Megáll a konyha küszöbén, megbüvölten és merően néz Löwingerre.

— Állj ide — folytatta apa s Emma gyáván néhány lépést előre tesz.

— Ez a fiatalember — szólt most apa azzal a megkapó vallásos páthosszal, mely annyira a szívemre szokott hatni — téged, Emma el akar venni feleségül. Az írás szava szerint követni fogod őt teljes alázattal s mint szegény leány, akinek a munkás szorgalmán kívül semmije sincs, a szerencsédet és Isten áldását fogod elhatározásában imádni. Ime, tedd le a munkát, melyet szüleid házában szorgalmasan és türelemmel végeztél s e mai naptól fogva életedet szenteled annak, aki urad és parancsolód lészen. Te pedig, édes fiam, egy sokat megpróbáltatott, de becsületes és istenfélő családba léptél be. Ha a balsors úgy hozza magával, meg fogjuk

veled osztani a mi szegénységünket, de ha Isten áldása kíséri majd küzdelmedet az élettel, boldogan és irigység nélkül nézzük majd szerencsédet, melyből részt nem kérünk. Szeresd és tiszteld életem párját, ezt a szelíd, erőslelkű asszonyt, aki anya helyett anyád lesz, szeresd gyermekeimet, akik ime, testvéreid lettek, én pedig fiamul fogadlak, mint a többit és megáldalak egy apa szeretetével és önzetlenségével.

És Löwinger úr fejére tette két kezét és elmondotta felette az áldást. És Löwinger úr könnyekkel a szemében, de mosollyal az arcán lehajlott a munkás kézre és megcsókolta. Aztán apa megölelte és megcsókolta, ő meg sorra megölelt bennünket és megcsókolt s mikor végül Emmához ért, kacagva nézett a leányra és kitárta karját:

— Téged is — mondotta, ám a leány a lábaihoz borult és megcsókolta a cipőjét.

S ezzel meg volt az eljegyzés.

3.

Micsoda sürgés-forgás — micsoda láz, micsoda könnyelmű öröm a nyomor közepe, mely hajszállal sem enyhült. S micsoda kegyetlen gúnyolódás Emmán, a menyasszonyon, akin nevetni kell, ha az ember arra gondol, hogy menyasszony, Eszter, a fiúk tisztára örültnék tartják Löwingert és azt mondják:

— Egymásra találtak, az egyik örült, a másik hülye.

Aztán kikiáltanak a konyhába:

— Emma, ereszd le a szoknyádat a menyasszonynak sleppesen kell járni.

— Emma, vigyázz, hogy a templomba menet magadon ne feledd a törülgető rongyot. A sikáló kefét azonban vidd magaddal, hátha fölbomlik a hajad és meg kell fésülnöd.

Emma nem is mer mutatkozni. Egyre sír és meg akar halni. Jön néhány ismerős is gratulálni. Emma megszökik s nem mer a

szemük elé kerülni. De ha senki sincs ott-hon, akkor a fakult tükör elé áll és nézi magát. Ha valaki meglesné, halálra kacagná magát. Én is néztem egyszer és olyan furcsa volt. Zöld szemét fölfelé forgatta, mint az angyalképeken látni s a mellett iparkodott látni is őket a tükörben. Rizspor híján liszt-tel próbálta fehéríteni az arcát. De a liszt goromba volt, csak bemaszatolta képét. Majd leoldatta kemény, durva szálú, de hosszú haját és sávot csinált belőle az arcza köré. Majd nagyon tetszett magának, majd elbőgte magát, hogy olyan csúnya.

Egész nap dolgozik úgy, mint eddig. Csak eleinte, ha Löwinger jött, apa beparancsolta hogy üljön a vőlegénye mellé, mint meny-asszonyhoz illik. Mellé is ült, de ha Löwinger esetleg a kezéhez nyúlt, szinte görcsöket kapott a rémülettől. Löwinger úrnak azonban ez a viselkedés mód nélkül tetszett s ha apa ráförmedt, akkor kacagva védelmébe vette.

Mint hogy azonban Emma láthatóan szenvedett e jelenetek alatt, Löwingernek eszébe

jutott valami. Nem engedte Emmát a konyhából kihívatni, hanem ő ment utána. Ott aztán a sötétben, amelyben alig lehetett alakjukat egymástól megkülönböztetni, Emma boldog, vidám és beszédes volt. Ott Löwinger meg is foghatta a kezét, sőt át is foghatta a derekát. — Emma dalolva végezte dolgát és Löwinger beszélt neki muzsikáról, a színházról, ahova akár mindennap elmehet majd, sőt jó is lesz, ha elmegy vele, legalább együtt mehetnek majd haza.

Emma összecsapta a kezét és hitetlenül nézett rá. — Színházba! — kiáltotta — ahol színésznők játszanak selyemruhában, aranyos csipkében, prémes paláستtal! És énekelnek és muzsikálnak. — Hi! — kiáltotta vihogva — jaj de szeretnék színházba menni!

Színházba? Igen, színházba. A színház az üdv birodalma, lám Nácin is segített. Löwinger bevitte a színházba jegyszedőnek. Minden este kap húsz krajcárt s a színlap után is csurran-csöppen valami. És Náci boldog, mert a színház az egyetlen pasz-

sziója, a kártya mellett. Löwinger úr pedig hoz a menyasszonya számára két földszinti jegyet, de Emma megijed ettől, ő nem ül oda, a hol a gazdag emberek ülnek. Ez viszont roppantul boldogítja Löwingert s másnapra két karzati jegyet hoz, melyre elmegyünk, Emma és én. Eszternek kellett volna mennie, de mióta Emma menyasszony, azóta Eszternek egy szavát se lehet venni: haragban van Emmával és rá se néz Löwinger úrra.

Lenézek a mélységbe — tátongó, félelmetes mélység, melyben a koponyák csak úgy hemzsegnek.

— Ott, ott! — szól Emma és rámutat a zenekarra, a hol a muzsikuskok egykedvűen hangolják szerszámaikat.

Én bizony nem ismerem meg, de Emma megismerte. Egy kicsi pontocska, mindjárt a karmesteri szék mellett. Csakugyan Löwinger úr, aki egyre a magasba néz s valószínűleg ép úgy megismerte a százak közül Emmát, mint ez őt. Ezután csöngettek, aztán muzsikálni kezdenek s Emma lázasan lemutat s szinte kiáltva mondja:

— Ott, ott, ő az első, ő nem játszik, hanem mutatja a többinek, hogy hogyan játszanak.

Csakugyan, Löwinger úr, kezében a vonóval, üti a taktust, ő most a karmester. Emma azt már tudta, hogy ha nem zenés darabot adnak, akkor fölvonás közben Löwinger a karmester. De hogy most látja elsőnek az ő emberét, ez elviselhetetlen büszkeség és boldogság. Amíg játszanak, egyre izeg-mozog, türelmetlenül: mikor kezdődik már a fölvonásköz? Mert ő csak a felvonásközökre kíváncsi.

Előadás után pedig a szűk kijárónál már áll Löwinger, elegánsan, czilinderrel a fején és várja menyasszonyát. A szegényes lányt, aki kendőt csavar a fejére és apa ócska czipőjét hordja a lábán. És Löwinger úr karon fogja a cselédnek is rosszul öltözött csúnya lányt és viszi a sokaságon keresztül, ahol egyik-másik úridáma rá is ismer:

— Ni, az első hegedűművész! Milyen rongyos a familiája!

Löwinger pedig hallja ezt és gyáván össze-

rezzen. Lesüti szemét, de szorosabban oda simul a rongyos lányhoz, aki viszont büszkén és diadalmasan néz farkasszemet a kifrázott dámákkal. Az utcán, vőlegénye karján vidám és beszédes. Amaz hallgat és boldog és Emma különös, bárgyú megjegyzéseire bámulva és gyönyörködve figyel. Ott hon viszont Emma rögtön viaszasülyed hamupipőke szomorúságába, elvonul a konyhába. Löwinger úr ellenben csak úgy dönti magából a vidám szót, mindent elmond, ami csak történt, amire készül és mindenekfölött megvitatja a házasság dolgát: hogy lesz, mint lesz, ami igen kemény dió az egész familiának.

Löwingernek ugyanis az a vágya, hogy együtt lakják majd velünk. Veszünk egy kétszobás lakást, egyik az övék, másik a miénk, a konyha pedig közös legyen és Emma vezesse a háztartást tovább, úgy mint eddig. Apa azonban erről hallani sem akar. Mindenki alapítsa meg külön a maga családi tűzhelyét, ahol úr és parancsoló. Ez a közös élet két család között, kik nem egy forrás-

ból táplálkoznak és nem egy úton haladnak, nem vezet jóra. Emma pedig, ha asszony lett, ne legyen többé szolgálója a többinek.

Löwinger úr e beszédre vakarja a fejét, ő olyan szépnek találta ezt a tervet, hogy amúgy isten igazában szegény lehessen. Bámulatos, hogy mennyire irtózott ez a jó fiú a jóléttől s mennyire vonzódott a koplaló emberekhez. Grün Nácinak gyöngy dolga volt: jövendő sógora csak úgy tömte belé a pénzt s magánkívül volt örömeiben, mikor egyszer azon vette magát észre, hogy nincs többje két hatosnál, holott még csak huszonegyediké volt.

Apa azonban ez ellen is tiltakozott és keményen utasította Löwingert, hogy becsülje meg a pénzt, amire nincs szüksége, tegye félre, éljen szegényül, takarékosan, de amije van, azt ne dobja ki az ablakon.

Apa ismét előszedte régi szerszámait, a lakószóba egy sarkába került a fatönk a vasüllővel, a nagy pléhhajlító rúd, a pléhvágó olló és nézett munka, megrendelés után, amit alig kapott. Épen csakhogy itt-

ott egy lyukas fazekat hoztak megfoltozásra, foltját tíz krajcárjával fizetvén. Alig keresett egy-két forintot hetenkint s mi tisztán abból éltünk, amit Jakab bátyám leckeadás-sal keresett, meg amit Móric adott a maga keresetéből. De apa azért nyakas volt, nem engedte, hogy Löwinger adjon pénzt az Emma kelengyéjéhez, maga akarta azt megszerezni s addig az esküvőre gondolni sem lehetett.

Más baj is volt ebben a dologban. Hogyan, hogyan nem: Emma menyasszonyságának híre kiment a Dob-utcából a fényes Nádor-utcába, a gazdag Móni bátyához. Móni egyideig pártfogásba vette volt Emmát és jó fiú volt, aki nagyon szenvedett aparideg elzárkózása miatt. Az eljegyzés hírére sem mert mutatkozni, csak írt egy hosszú levelet apának, amelyben arra kéri, hogy engedje legalább jó testvérnek lenni, ha már nem engedi jó fiúnak lenni. Elviselhetetlen neki a gondolat, hogy huga férjhez menjen gondok és bajok közepette s ő még egy kis nászajándékkal se vegyen részt a család

örömeben és kérve kéri apától a kegyet, hogy Emma kelengyéjéről és némi kis hozományáról ő gondoskodjék.

Apa előbb magában olvasta a hosszú levelet, aztán láthatóan megilletődve fölolvasta hangosan is. A vége felé szinte csuklott a meghatottságtól s mikor befejezte az olvasást, meghatottan nézett körül és várta a hatást. A hatás tökéletes, de némiképen váratlan is volt. Emma hangosan fölsírt és egyre sopánkodott.

— Tudtam, hogy Móni gondol a szegény Emmára, ő gondol a szegény Emmára.

Grün Náci, aki most sűrűn volt nálunk, csillogó szemmel bölintott helyeslést és magától értetődőnek találta, hogy Móninak ezt a kérését teljesíteni kell. Senki sem foghatja rá, hogy ő Móninak kedvezne, mert Móni épenséggel nem szolgált rá az ő különös szimpátiájára, de ami igaz, az igaz: erre a kérésre nem lehet nemmel felelni.

Löwinger úr azonban, a szelíd és mindent lelkesen helyeslő Löwinger, kigyuladt arccal fölpattant helyéről és megdöbbentő határo-

zottsággal kijelentette, hogy ha a gazdag család beleelegyedik az ő dolgába, akkor ő inkább megszökik.

— Mihelyst a gazdag Móni — mondotta — ide beteszi a lábát, én nem maradhatok itt s ha Emma tőle kelengyét és hozományt kap, akkor Emma nem szegény lány többé, már pedig én félek mindentől, ami a nagy uraktól jön és gyűlölöm a gazdag urakat és soha semmi érintkezésbe nem akarok velük jutni.

— Ez túlzás, — mondotta apám komolyan, — a te részedről pedig épen helytelen. Te fiatal vagy és adja isten, hogy pályádat dicsőségesen fussad be s te is elérkezzél oda, ahol a nyomort nem ismerik. De ebben a kérdésben tied az utolsó szó, s ha te nem akarsz, akkor úgy lesz, ahogy kívánod.

S Móni bátyám hosszú levelére kapott egy hosszú választ, melyet nem olvastam, de amely válasz után Móni bátyámról megint éveken át nem hallottam semmit.

Ellenben a kelengye dolgában ez incidens

következtében apának is meg kellett hátrálnia. Szó nélkül belenyugodott, hogy egyre szálították a házhoz a vásznakat és kelméket, miket Löwinger küldött a menyasszonya számára. És Eszter kilépett a varrodából és otthon készítette a ruhákat és fehérenemüket Emma számára, akivel szót nem váltott. Duzzogva és elkeseredve, átsírva az éjszakákat is és öngyilkosságra készülve. Mert apa kimondotta a döntő szót, hogyha Emma férjhezment, akkor Eszternek kell majd a házidolgokat végeznie. Eszternek, a finnyás varrolánynak, aki otthon soha semmihez se nyúlt, mert féltette tiszta ruháját s aki kalaposan ment végig az utcán és fiatalemberekkel is kísértette magát. Bizony keserves változás ez és sajnáltuk érte valamennyien. Mama pedig az ő szokott szelidségével biztatta, hogy nem úgy lesz, majd elvégzi ő maga a házidolgokat, legfőlebb Eszter fog helyette harisnyát kötni.

Ilyenformán kitűzték az esküvő napját is július 15-ére, amikor vakáció van a színháznál. Hangyazsombék nem mozgalmasabb,

mint a sötét pincelakás volt, addig az időig és az esküvő napján. Közben pedig csoda történt. Emma újruhát kapván, délután, dolga végeztével átöltözködött. S amint először lépett ki a konyhából új fehér babos, kék karton ruhában, rendes cipővel a lábán, egyszerűen, takarosán megfésülve, majd hanyatt estem bámulatomban: Emma szép volt. Valóban csoda történt-e, a szerelem, mely lelkét átjárja, az önérzet, mely benne ébredt, a lelke kiszabadulása az örökös konyha sötétségéből és alantasságából megfinomította-e a külső képét is, avagy pedig mindig is ilyen volt, de a rongyok és mocsok között éppen csak Löwinger szerelmes szeme látta meg igaz külsejét: amint múltak a napok s közeledett az esküvőé: Emma mind szebb és érdekesebb lett s mire felöltötte menyasszonyi ruháját, a fehér batisztból, a narancsvirág koszorú alól kicsillant olvadt aranymódjára fejedelmi hajkoronája, arca bőre vakítóan fehér volt, szeme egy látását visszanyert vak ember átható sugárzásával nézett körül s ha összeakadt vőlegénye enyhe, bá-

muló tekintetével, akkor tűz csapott ki belőle és reszketni kezdett. Csak a lába volt rettentő nagy és keze, a munkától elvadítva volt rettentően csunya. A bőr rajta oly kemény volt, hogy a parazsat is foghatta, anélkül, hogy érezte volna annak égetését.

Nem tudom, harmadik, vagy ötödik osztályú esküvő volt-e: a templomban csak a két nagy álló csillár égett, hajója merő sötétségbe borult. Orgona nem szólt, a pap nem igen prédikált. Omnibuszon mentünk oda és gyalog mentünk vissza. Löwinger és Emma, az új pár előbb a fotografushoz hajtottak, hogy menyasszonyi, vőlegényi díszben lefotografáltassák magukat. A templom különben üres volt, csak Eszternek a barátnői voltak ott. Löwinger társaságából senki, azért is tartotta vakáció idején az esküvőjét, hogy társai közül, a színház köréből senki se legyen ott.

Otthon a szegénység dúsan megterítette asztalunkat. Volt hús is — ritka vendég, — sütemény, sőt gyümölcs és bor is volt. Az

ifjú pár apa jobbán ült egymás mellett és keresték, meg kerülték egymás tekintetét. Apa elmondotta az asztali imádságot, aztán kezébe fogta töltött poharát és beszédet tartott. Apa kitünő szónok volt és szeretett nagyon szónokolni. Bibliai témából, bibliai hangon beszélt, sokkal jobban, mint a pap és szárnyalóbban, mint a poéta.

— Férjhez adtam, ime, második leánygyermekemet, — mondotta egyebek között — s ezzel Isten kezébe tettem vissza sorsát, amelyet eddigelé én rám bízott volt. Itt ül első leányom is, aki sok évvel ezelőtt ült így jobbomon, egy idegen ember oldala mellett és várta a boldogságot és aratott balsorsot, szenvedést és nélkülözést. De felesége lett annak az embernek, aki most fiam és a balsors és a szenvedés és a nélkülözés nem fordította tőle el szivét. Világra szüli gyermekeit és neveli őket a keserű bizonytalanság számára, panasz nélkül, mint az édes anyja és kitartással, amint tőlem tanulta. Te, is Emma, aki e lépéssel megelőzted Eszter nénédet, dologban és nélkü-

lözésben nőttél föl. Ugy gondolod, hogy a boldogság most kezdődik, úgy lehet, hogy a megpróbáltatás ideje csak most következett be rád. Törekedjünk a fény felé és készüljünk a sötétségre — férjed, urad jót akar neked, de lehet, hogy rosszra válik az egész élet. Te ellenben akkor kétszeres ragaszkodással fogod őt követni, mert a felesége vagy, akit a férfi jósorban mellőzhet, de baj idejében nem nélkülözhet.

Szavai, mint mindig, mély hatást keltek. Lesütöttük szemünket és küzdünk a meghatottsággal. Csak Emma jajdult föl hangosan és kiáltotta:

— Nem hagyom el apámat, nem hagyom el a konyhát, surolni akarok, mint eddig!

De Löwinger megfogta a kezét és a szemébe nézett. majd elkacagta magát. És Emma hirtelen elhallgatott, apa pedig komolyan rácitálta a biblia szavát: a nő kövesse a férjét és hagyjon el apát, anyát.

És elhagyott apát, anyát. És követte a férfit, a princet. Mesék megelevenülése, csapások sűrűsödése kövezte további útját. Kart

karba öltve léptek ki a pincéből és indul-
tak neki az ő fészküknak, az ő mennyorszá-
guknak. Két rajongó, félszeg teremtés egy
könyörtelen, forrongó ördögmalomban, mely
elkapja őket, megörli őket. Követte a prin-
cet, aki kunyhóba vezette és azt mondta:
koldus akarok lenni. Aki hegedűvel a kezé-
ben neki indult a legnagyobb fényességnek,
ahonnan mindig és örökre vissza akart
térni a sötétségbe. A hársfa-utca egy nagy,
szomorú és piszkos házában ütötték fel a
tanyájukat. Ott voltak először egyedül. Ott
muzsikált nekik első, édes, kísértő nótát
szerelem angyala. S ahogy másnap kiléptek
a piszkos, szomorú utcára, a világ szemük-
be kacagott. S ahogy kart karba öltve ki-
mentek a gazdagok utcájára, a sugár-útra, sze-
mébe kacagtak ők a világnak. S amint az-
tán betértek a mi pincénkbe, fényesség áradt
szét az ő boldogságuktól. Hogy beletalálta
magát Emma az asszony szerepébe! Hogy
fogadta gyerekes magátólértetődéssel a bol-
dogságot! Így van a mesében: a princ fe-
leségül veszi Hamupipókéét és majdan trón-

jára is ülteti. Csak fel kell öltetni a királyné biborpalástját s a mosogató leányból királyné lett. Hogy azokat a meséket nem írják tovább! Hogy ezt a lehetetlenséget még a meséből is ki nem sejtik az emberek! Hogy a sok koldusleány közül, akit királyfi vett feleségül, egy sem kiáltotta oda a koldusleányoknak: óvakodjatok a királyfiaktól! Hogy a szerelmes királyfik között egy sem akadt, aki kikelvén a mese bűbajos köréből, megmondja: minek a porban keresni, ami a fényességben is megvan! Szegény Emma, boldog Löwinger, az első séta után, ha kezét fogtok, ha elváltok, ha megszöktök egymástól! De megvagyon írva, hogy az élet csalódásain és keserőségein át kell menni és az embernek mindenét kockára kell tennie azért, hogy évek vagy akár napok múltán legyen oka keservesen megbánni, amiről lemondani semmi áron nem akart!

MÁSODIK FEJEZET.

A dicsőség.

1.

Legkedvesebb óráim azok voltak, miket Emmáéknál töltöttem. Világos, kicsi konyha, világos egyszerű kis szoba, százhusz forint évi bérért volt a szerelmesek boldog tanyája. Ha beléptem a nagy házba, már hallottam a sógorom hegedűjét. Ha benyitottam a konyhába, rám kacagott a boldog fiatal aszszony:

— Kis királyom, lekvárosderelyét főzök!

Ott állott a kis takaréktűzhely mellett, sütve, főzve, ebéd után mosogatva, úgy, ahogy otthon tette. De minden tiszta és csillogó volt ebben a konyhában, nem úgy, mint otthon. És Emma maga is fehér kötényt rakott magára és majdnem olyan takaros volt, mint a Móni bátya szakácsnéja, akit

egyszer láttam az óriási úrikonyhában. Húzta, toltá az apró fazekakat és figyelt az ura játékára. A lelke odabent járt a hegedülő embernél, annak a lelke meg idekint volt, a vöröshajú sütő-főző asszonynál.

Itt maradok, hogyne maradnék itt, ahol húst kapok, lekvárosderelyét kapok, sőt villát és kést is az ebédhez s ahol a porciót meg is duplázzák, mert Löwinger úr imádta ugyan a szegénységet, de nagyon szeretett enni a felesége főztjéből. Akárhogy adta is a szegény embert, ott bizony, úgy láttam, gazdagon élnek.

— Szervusz, Misi, legjobb barátom, — kiált rám a sógor, megölel és leszorít egy székre. — Most még én tanulok, aztán téged tanítlak. Belőled muzsikust csinállok, különbet, mint én vagyok. Noha én sem vagyok az utolsó, sőt nemsokára az első leszek. Decemberben — de akkor, Misi, az első sorban fogtok ülni, te, a mama, a papa, ti mind és csak mögöttetek ülnek a grófok, bárók és a miniszterek. Tönkre fogom hegedülni a világot, meglásd, Misi! Aztán lesz más

hangverseny is. aztán az operához hívnak, aztán enyém a világ s ha te, Misi, fiskális akarsz lenni, akkor csinállok belőled fiskálist, Jakabnak pedig veszek egy vasutat, hadd legyen mérnök a saját vasútján!

Ez már a régi képzelődő Löwinger volt, hittem is neki, nem is. A télen hangversenyen fog játszani, kiteszik a nagy plakátokat, ökölnyi betűkkel: *Löwinger* hegedűművész estélye a Vigadó kistermében!

— Hi! — hangzott a konyhából Emma rémes mármorkiáltása. Ha dicsőségről hallott, az ura dicsőségéről, magánkívül volt és szinte őrjöngött.

Most is benyitott a szobába, kezében a rántásos lábossal; kipirulva és szemét fascináltan az urára szegezve.

— A lábadat! — kiáltotta, — meg kell csókolnom a lábadat.

— A rántás! — kiált kacagva Löwinger és erre Emma észre ocsudik és szó nélkül visszavonul a konyhába.

Elharangozván a tizenkettőt, Emma bejön és vörös abrosszal terít. Van neki egész

teríték-készlete, de a szalvéta mégis uri dolog, ami ellen Löwingernek legyőzhetetlen averziója van. Mégis az asztal hívogató és tiszta, az otthoni pléhitce helyett minden tányér mellett pohár áll s Emma a vízvezetékről itt üvegkorsóban hozza a friss vizet. Löwinger mohón és élvezettel eszik, Emma azonban csak akkor nyúl az ételhez, ha ura már letette az evőszerszámot. Addig figyelve, szinte aggódva nézi az étkezését és piruló örömmel fogadja, ha nyelvével csetint, vagy lelkesedve dicséri a főztjét.

Ebéd után pedig Löwinger végignyúl az egyik ágyon, divánjuk nincs és behúnyt szemmel dúdolgat. Ilyenkor komponál, vagy álmodozik és ami körülötte van, mind eltűnik. Emma mosogat kint, úgy mint otthon és mégis egészen máskép. Sokkal tisztább és beválóbb ez a foglalkozás itt. Dolga végeztével pedig bemegy a szobába — még a vérében van, hogy előbb a küszöbön megáll s hívni vagy bátorítani kell, hogy beljebb kerüljön.

Aztán egymás mellé állnak az ablakhoz

és igen különös, kalandos beszélgetés fejlődik ki közöttük.

— Megint egy nappal kevesebb, egy hét múlva vége a vakációnak, már kezdjük a próbákat. Akkor, pajtás, vége a jó életnek, nem lehetünk mindig együtt.

— Majd én az utcán várok rád.

— Télen is?

— Télen is, mert nincs tél, csak hideg van. És én tudok fázni — óh, én nagyon jól tudok fázni, ha uramat várom.

— Építetek neked gyöngykagylóból emeletes kemencét, aztán letörsz róla egy gyöngykagylót, abba ülsz bele, úgy vársz rám.

— Hiszem is — mondja Emma — te mindenre képes vagy. Isten után te vagy a leghatalmasabb.

— Te pedig a legszebb.

— Óh — mondja Emma komolyan — Emma mindig csúnya volt és csúnya lesz. De amíg te rá nézel, addig szép. Én nagyon szép vagyok, míg rám nézel és nagyon csúnya, ha nem nézel rám.

— Van erről is mese?

— Nincs. De lesz. Majd estére ki fogom gondolni és akkor lesz.

— Lesz-e vacsora este?

— Az is lesz. Vajas kenyér és hónapos retek.

— Hónapos retek. Minek az?

— Nem lesz hónapos retek.

— De csak legyen.

— Nem lesz hónapos retek — ismétli csökönyösen — az én uram kérdezte: minek az? Tehát nem kell és így nem lesz.

— Akkor mást is mondok: ne legyen a cipőm megtisztítva reggel.

— Az nem lehet. Megfogadtam, hogy a cipődet mindig én fogom tisztítani és száz cselédünk lenne és hercegasszony lennék, én fognám tisztítani a cipődet. Erről van mese: megmondta nekem a tündéraszony, hogy az uram csak addig szeret, amíg én tisztítom a cipőjét.

Löwinger úr pedig fölugrik helyéről, tapsol és megöleli Emmát, aztán ég felé nézve lelkesülten kiált:

— Költészet, csupa költészet! Óh, hogy meg fogom én muzsikálni ezt a költészetet.

És fogja a hegedűjét és mindenféle futamokat ereszt meg, hogy belekábulok az ujjai nézésébe, aztán leül és kottákat ír és azt mondja, hogy most muzsikába foglalta, amit Emma mondott.

Nem értem, de Emma komoly öntudattal nézi a rejtelmes ákombákomokat, aztán bólogat a fejével és azt mondja:

— Ez nagyon szép lesz.

Aztán Emma öltözködik. Kendőt tesz vörös hajára, úgy indul az urával délutáni sétára. Kimennek a Városligetbe és a kerítésen kívül nézik a Barokaldi mutatványait. Majd ráülnek egy ördögmotollára és Emma nagyokat sikít a gyönyörüségtől.

Két ugrándozó, szürke veréb, emberi indulatra ébredve, emberi környezetbe ékelődve, élhet úgy, ahogy ők éltek a mézeshetek alatt, a vakációban. Amint a színházi szezon közdődött, Löwingert elkapta az a láz, amivel a költöző madarak vivódnak vándorlás idején. Kirakta, berakta kottáit, elmerülve járt föl-alá, nem hallotta, ha szóltak hozzá, kiáltott, ha kizavarták képzelgés-

seiből. De csakhamar megbánta a jó fiú és úgy, ahogy, nyájas szóval leplezte idegességét. Emmával azonban soha nem volt baja. Ez a különös teremtés, aki oly távol a művésztől növekedett föl, babonás tisztelettel és különös sejtőképességgel megérezte ura lelkének a vibrálását s amikor kellett, úgyszólván levegővé tudott válni. Sokszor órák-hosszat ült a konyhában, mereven, befelé hallgatódzva és abban a pillanatban nyitott be a szobába, amelyben urának eszébe jutott, hogy hívja, vagy valamire szüksége volt.

Még a hibájuk is közös volt. Ha Löwinger egy szomszédbeli lánynak köszönt, Emma magánkívül volt a féltékenységtől.

— Az szebb! — kiáltotta — ha szebbet látsz, el fogsz hagyni és én akkor megölöm őt és meghalok!

Löwingert boldoggá tette ez a féltékenység és kacagott, mint a gyerek. Ám ugyancsak morcos és dühös lett, ha valamelyik házbeli fiatal ember Emmának köszönt.

— Minek fogadni! — morgott olyankor, — egy házban lakunk, vagy egy város-

ban lakunk, hát mi közünk egymáshoz? Nem kellenek a szomszédok, nem kellenek az emberek, nem azért házasodtunk meg, hogy idegen emberek közé keveredjünk.

Emma viszont lehajtotta ilyenkor a fejét s megfogadta a szavát. Legközelebb már nem fogadta a köszönést, mire Löwinger ismét kifakad:

— Fogadni kell a köszönést, mit gondol ez az ember rólunk? Tán azt hiszi, hogy féltékeny vagyok rá. Csak mások ne köszönjenek, de persze, az ellen nem lehet védekezni.

S Emma megint engedelmeskedett és fogadta a köszönést.

Lakott ebben a házban mesterember, házaló-ember, szegény diák, szegény boltossegéd, volt ott orvos az első emeleten és a háziúr a második emeleten. Ez különös úr volt. Bánovicsnak hívták és úgy mondták, hogy a szerb királynak a testvérbátyja, aki nek meg kellett szöknie, különben felkötötték volna. A Bánovics név nem is az övé s ha a rendőrség megtudja, hogy kicsoda, hát

akkor a háziurat elfogják és hazaküldik Szerbiába meghalni. Különös életü, magános ember volt, aki a ház jövedelméből élt. Hosszú, fekete kabátot és török fezt viselt, magas, hajlott ember volt beretvált arccal, hófehér, vastag bajuszszal és zölde-kék szemmel, mely csak pillanatig állta a mások tekintetét. Bánovics úr volt az egyetlen, aki eddigelé a kis muzsikus-tanyára tudott hatolni. Mint háziúr benézett, hogy rendben van-e a kályha, az ablak, a plafond s mint intelligens ember, maga is muzsikus volt és nagyon csodálta Löwinger játékát. Ő maga guzlicázott Löwinger nagyon lenézte ezt a hangszert, mely művészi hatásokra alkalmatlan, de mikor Bánovics úr egyszer lehozta magával guzlicáját s néhány szerb dalt kizönggetett rajta, Löwinger ámulva és lelkesedve hallgatta. Azt mondta, a guzlica nem művészi hangszer, de Bánovics úr valóságos művész.

Mindamellett nem szerette azt sem, hogy ellátogat hozzájuk. Féltékeny is volt, noha öreg embernek látta, no meg a háziúr a dolog természeténél fogva gazdag. Igaz, hogy

Bánovics úr épenséggel nem élt gazdag ember módjára. Löwinger fent volt nála, mikor házbért fizetett. Bizony, az ő két szobája is csak olyan szegényes volt, mint a többi lakóé. Épen csak egy Wertheim-szekrény jelezte háziúr voltát s egy rengeteg könyves állvány, mely három falat fogott be, mutatta, hogy művelt ember lakik ott. Aztán néhány keleti pisztoly, handzsár, csibukok, török szőnyegek, de csak a falon, amit én elléggé furcsállottam és egy lófarkos török zászló adott különös úri diszt a háziúr lakásának, aki a szomszéd kis korcsmában étkezett, a lakást pedig a házmester családja tartotta rendben. Nem értetem, miért hogy épen emiatt idegenkedett Löwinger reá, de a házmester egy haszontalan, részeg fráter volt, aki semmit se csinált, a házmesterné ellenben igen szép kövér, fekete asszony, aki inkább Bánovics úrnál lakott, mint otthon.

Valahányszor Bánovics úr eltávozott, Löwinger alig birt magával. Hevesen fel-alá járt a szobában és élesen nézte Emmát.

— Tudod, hogy ez az öreg nagyon szépnek tart?

— Nem hiszem, — mondja — Emma — csak te tartasz engem szépnek.

— De miattad jár annyit ide! — kiált fel a kis ember és gyerek szeme csak úgy szikrázik.

— Miattad, — mondja Emma rajongva — hiszen oly szépen muzsikálsz neki!

— Hát nem fogok többé muzsikálni neki! Nem kell nekünk a házi úr. Ha legközelebb jönni látod, sietve vedd fel a kendődet és azt mondjuk, hogy elmegyünk.

— Jó, — mondja Emma nyugodtan.

— És fel fogunk mondani és el fogunk költözni. Elmegyünk oda, ahol békén hagynak bennünket.

— Jó, — mondja Emma s ez a rendületlen nyugalom, melyben fanatikus imádat és bizalom volt az ura bölcsessége iránt, csakhamar lecsillapította a féltékeny emberkét, aki különben is egy félóra alatt úgy kiadta a mérgét, hogy azután már nem is emlékezett reá.

De Emma nem felejt semmit s mikor

Bánovics ismét bekopog hozzájuk, ő már fejére kerítette a kendőt s odaszól Löwingernek:

— Mehetünk.

Ez csodálkozik, megütközik, aztán eszébe jut a tegnapi elpirúlás és röstelkedve mondja:

— Hiszen látod, hogy vendégünk van.

— Igen, — mondja Emma és ismét leveti fejéről a kendőt.

Nekem Bánovics úr határozottan tetszett. Halkan, mormolva beszélt, miközben tömött bajusza csak úgy remegett, hullámozott és sokat tudott idegen országokról mesélni: Belgrádról, Szerbiáról, Konstantinápolyról, az orosz-török háborúról, mely távol zajlott le s melynek török vezéreit személyesen ismerte. Önmagáról sohasem szólt és a róla keringő mondáról, hogy ő a szerb király testvére volna, csak annyit mondott, hogy ostobaság.

Löwingernek is villogott a szeme az öreg úr lassú, meggondolt és szükséztávúságában is festői beszéde alatt. Épen Emma, aki pedig betegesen fantasztikus lelkületű volt,

Bánovics beszéde alatt egyre az urát nézte s alig hallotta az öreg meséjét. Ez viszont hol az asztal fájára meredt, hol meg egy-egy futó pillanatra Emmára velette tekintetét, amit ez megértett s Löwinger meglátott. Ilyenkor az öreg hirtelen elhallgatott, gyöngén elpirult s aztán valami másba fogott. Rendszerint színházról és zenéről kezdett beszélni, amitől Löwinger tüzet fogott s elmult a kellemetlen hangulat.

2.

— Holnap! — kiáltotta Löwinger nálunk. Apa az asztal mellett ült és a szocialista hetilapot olvasta, a fiúk mogorván vonultak el könyveikkel, Eszter, a szegény Eszter a konyhában volt, mint annak előtte Emma. Emma anyjával a divánon ült és hallgatott. Mióta elkerült tőlünk, otthon alig szólt még. Félénken a konyha felé nézett — tán attól tartott, hogy ott fogjuk ismét, tán nem is hitte, hogy ő most itt ül, mint fiatal asszony a divánon s nem a konyhában van a mosogató dézsa mellett.

Holnap lesz az első próba. Izgett-mozgott, alig tudta bevárni a holnapot.

— Ideje, — mondja apa komolyan — hogy megkezdjétek a rendes életet. Amíg nincs munka, addig nincs rendes élet. Én is dolgoztam és elkészültem. Nézd meg ezt, te értesz hozzá.

Ezzel a szekrényhez lépett és kivette onnan az aranybányát. Apa ennek nevezte, feltéve, hogy beválik. Kivette és odaadta Löwingernek:

— Mit szólsz hozzá?

Egy hegedű volt, pléhből. Löwinger ámulva nézte, mint a macska a tükörképét.

— Pléhből — mondta és alig mert hozzányúlni. Apa meg gyönyörködve és diadalmasan nézte a muzsikus megdöbbenését.

— Csak fogd, csak fogd — biztatta — és próbáld meg.

Löwinger egyszerre kikapta apa kezéből a szerszámot és megpengette húrjait. Aztán lázasan meghangolta és kezdett rajta játszani. Futamával végigpróbálta az összes fekvéseket, komoly, figyelmes arccal, mint

az orvos, ha nehéz beteget vizsgál, aztán letette csöndben és azt mondta:

— Nagyon jó, sohsem hittem volna.

— Ugye! — kiált apa diadalmasan — és tizedrész annyiba kerül, mint a jó fahegedű. Mit szólsz hozzá? Meg lehet belőle élni?

Löwinger tagadólag rázta a fejét.

— Nem hiszem, — mondta félénken — nincs olyan hegedüs, aki megszokná a pléht.

— Majd megszokja! — szól apa meggyőződéssel — a pléh csak szokatlan, mert új. Minden új dologtól kezdetben idegenkednek az emberek, aztán el nem lehetnek nélküle. Aztán csinálók pléhből citerát is, cimbalmot is, talán zongorát is. Új iparág lesz, ebben nem konkurrál a kisiparossal a gyár.

Löwinger csak csóválta a fejét.

— Nem lehet, apa, — mondotta — mert ha az a hegedű jobb is a legjobb Stradivariusnál, egy fél év múlva zörögni fog, mint a rossz lakat. A fa állandó, a pléh rozsdásodik, kitágul, összehúzódzkodik, ki-

megy formájából és veszti a rezonanciáját. De érdekes, nagyon érdekes. Amíg új, addig jó is.

— Nem úgy van — erősködik apa, de már megérezni a hangján, hogy maga sem hiszi úgy, ahogy mondja. — Te nagyon jó muzsikus lehetsz, hanem a pléhhez én jobban értek. Ha hiba lesz, segítek rajta, mindenben lehet segíteni s meglátod micsoda üzleteket csinállok majd, ha hangversenyeden a Stadler-féle pléhhegedűn fogsz játszani!

— Mit? — pattant föl leírhatatlan rémülettel Löwinger — a hangversenyen? Pléhhegedűn?

— Erre alapítottam az egész találmányt — mondja apa elégedetten — ez egyszerre híressé fogja tenni a hegedűt és mindenki csak pléhhegedűn akar majd játszani. És az ujságok mind ki fogják írni és te is érdekesebb leszel, ha olyan hegedűn játszol, mint előtted még senki!

— Soha! — kiált szinte undorodva Löwinger — mit gondol apa, hangversenyen idegen hegedűn?

— Van még három hónapod, addig megismered.

— Ezt nem teszem — szól Löwinger határozottan — apa meg ehhez nem ért, ezzel örökre tönkre tenném művészi hírnevemet.

— Igen — szól közbe most Emma — nem szabad tönkre tenned művészi hírnevedet.

— Kedves fiam — szólt komolyan apa — én nem értem, mit árt a művészi hírnévnek, ha pléhen és nem fán játszol, de azt tudom, hogy ettől a kísérlettől egy egész család existenciája függ. Keserves éjszakák gondjai közepette találtam ki ezt az ötletet és még keservesebb nélkülözések között dolgoztam ezen a hegedűn azalatt, amíg te boldog semmittevésben éltél. Én nem kényszerítelek, a magad ura vagy, de nézd anyádat és nézd testvéreidet. Az őszt valahogyan keresztülhúzzuk, de ha jön a tél és fűteni is kell, te pedig tönkre teszed egyetlen, de biztos mehetségemet, akkor nem tudom, hogy nem fognak-e testvéreid véletlenségből a te ajtód előtt is koldulni.

Megdermedten hallgattuk ezt a beszédet. Löwinger szemében könnyek gyűltek, a jó fiú nem tudott ellenállni. De ekkor elsikította magát Emma:

— Nem szabad megtenni, nem szabad a művészetet tönkretenni, majd mi fogunk koldulni és odaadjuk a pénzt, de ezt nem engedem, a művészetet nem engedem.

És belecsimpaszkodott férjébe és húzta, vonszolta el a hegedűtől, majd a testével takarta, mintha attól tartana, hogy ez a vésszes hangszer rá fogja magát vetni az urára és összemarcangolja.

Rettentő jelenet következett ebből.

— Te? — ordított apa, elkapatva vére teljes hevességétől — te? A tulajdon lányom? Amikor ő már hajlik a kérésünkre? Alávaló, elvetemült teremtés, ellene fordulsz családodnak, mivel neked már nem kell veled koplalnod?

Emma azonban, elvakultan az urára való gondolattól, lobogó szemmel türte apa vad támadását és bátran és rikácsolva kiáltotta:

— Öt nem hagyom károsítani, azért va-

gyok a felesége, hogy őt ne hagyjam károsítani.

— A leányom vagy és engedelmeskedni tartozol, különben . . .

Kemény, munkás öklét csapásra emelte a vörös haj felé s valamennyien köréje tódultunk, hogy fölfogjuk csapását. De Löwinger elénkbe vágott, a kis ember odaugrott apa elé és megragadta a fölemelt kart.

— Ezt nem engedem — mondotta egész testében remegve, — aki az én feleségemet bántani meri, azt megölöm, akárki legyen is.

— Ah — ordított föl apa — elég volt, most már tisztában vagyok. Idegenek vagytok tőlem lélekben és idegenek akartok lenni tőlünk testben is. Ott az ajtó, ki innen. A koldus tanyáján vagytok, de itt ő parancsol és úr. Menjetez és ne lássalak többé benneteket, ha csak koldulni nem jöttök az ajtóim elé.

— Apám — könyörgött Löwinger, ám a haragos ember elébe toppintott:

— Rám emelted a kezedet és jóváhagyta gyermekem szívtelenségét. Ez a mi család-

dunkban még nem történt meg soha és nem fogom megbocsátani soha. Nem átkozlak beneteket, mint más apa tenné, de ne kerüljetekek többé a szemem elé.

Emma ijedtében anya mellé állt és átfogta a nyakát. E beszédre sírva fakadt, de mégis csak egyre hajtotta:

— Az uramat nem hagyhatom, őt nem hagyhatom.

Mindnyájan apa körül tódultunk. Anya szeliden karjára tette a kezét és kérlelően a szemébe nézett.

— Félre, — ordított a haragos ember, — vagy tinektek sem vagyok már ember, mivel nem keresek pénzt!

Meghátráltunk. S apa diadalmasan kiegyenesedve, parancsolóan nyújtotta ki karját:

— Menjetek!

És mentek. Búcsúzni sem mertek tőlünk és anyától. Emma próbált anya felé közeledni, de apa rettentően ordított, hogy riadtan, éles kiáltással szaladt fel a lépcsőn. Löwinger pedig követte. Erőltetten próbált mosolyogni s intett nekem. Én meg vissza-

intettem. Nem tagadom ki őket, mint apatette.

Hogy mi történt még ezután, azt nem tudom. Másnap ebéd után elmentem hozzájuk s Emmát a konyhában találtam, a vizes padon ülve és üvegesedő szemmel bámult maga elé. Észrevett-e vagy sem, köszönésemet nem fogadta, csak amikor be akartam nyitni a szobába, felrebbent:

— Nem szabad! — súgta és viaszasülyedt révedezésébe. Leültem a konyha kövére és vártam s tanakodtam, ugyan mi lelte Emmát. Olyan egészen más volt a levegő is a megszokott kedves tanyán. A szoba csukott fehér ajtaja titokzatos volt s odabent lépéseket hallottam. Löwinger fel s alá járt, tehát nem alszik, mint előbb gondoltam. Hirtelen felpattan Emma és benyitja az ajtót.

— Mit akarsz? — ordít Löwinger úr s Emma ijedten beteszi az ajtót s ismét leül a vizes padkára. Odabent a lépések mind mogorvábbak és dobbanóbbak lesznek. Hirtelen felrándul az ajtó és Löwinger borzasan megjelen:

— Már be sem jössz? — kiáltott majdnem durván Emmára — ha duzzogsz, akkor szépen leszünk. Te vagy Misi? Ma rosszkor jöttél. Rossz kedvem van, az első nap a színházban, olyan szépnek képzeltem mindent és mi lett belőle. Hát az apád dühöng még? Szépen jártunk, tehetek róla, hogy pléh-hegedűket akar csinálni? Az ember beleházasodik a családba és ha már megvan a házasság, akkor kidobják.

— Majd elmúlik a harag, — mondom gyáván.

— Igen, de az nem múlik el, hogy engem kidobtatok! És itthon és a színházban — hát hogy tudjak én becsületesen hegedülni, mikor ilyen dolgok történnek velem? És minden, minden ellenem fordul, nem tudok játszani, nem tudok gondolkodni, így favágó sem élhet, hát még művész!

Emma, oly áhítattal csüggött ajkán, mintha prédikációt hallgatna. Egy vonása sem rándult meg, nem is érezte, hogy ura rosszul bánik vele, csak azt, hogy urának baja van. És igazat adott neki mindenben, még a türelmetlen és brutális kifakadásra:

— Te pedig mit bámulsz úgy rám? — sem reagált, csak alázatosan meghajtotta a fejét és nem nézett többé rá.

— És most előkelő vendégeket kell fogadni! — pattogott tovább a kis ember és nagyot dobbant a lábával. — Hát mit vétettem, hogy senkiséem hagy nekem békét! Mi közük hozzá, hogy megházasodtam? Hát csak vedd fel a díszruhádat, — rivalt rá Emmára, — csinálj magadnak báli frizurát, idegenek jönnek, akkor csak szép akarsz lenni, vagy mi! A férjnek elég a rongy, hanem az idegennek? Selyem való annak! Hogy égetnék el őket a világ valamennyi selymével együtt!

Emma rendületlen nyugalommal, de alázatosan kérdezte:

— Menjek el addig hazulról?

Amire Löwinger úr szintén toporzékolt dühében:

— Úgy? — kiáltotta — az apád kidobhat és föl sem veszed, én pedig ha egyszer valamit mondok, ami inkább engem bánt, itt akarsz hagyni? Nem addig a, ha elmégy,

akkor én is azt mondom, hogy többé vissza se gyere.

A szöke úr mintha teljesen meg lett volna bolondulva. Keményen becsapta maga mögött az ajtót s ismét hallatszott kemény, dobogó járása.

Emma meg szomorúan mellém lépett és súgta:

— Haragszik szegényke, de nem szabad rá haragudni. És nem fogod elmondani ott-hon, hogy haragszik, úgy-e?

— Nem mondom meg — szóltam én keserűen — de arra várhat, míg én ismét eljövök tihozzátok. Én nem vagyok se a felesége, se a szolgája, ő meg nem az apám, hogy olyan gorombán bánhasson velem.

— Kis királyom — szól Emma és gyámoltalanul tördeli kezét — neked nem szabad rá haragudnod. Aztán — titokzatosan rám hajolt és füleembe súgta, — tudod, mi ez? Ez a művészet, kis királyom, most rájött a művészet, ilyenkor nem tudja, hogy mit csinál.

Bárgyú meggyőződéssel nézett rám, én

meg szinte megvetettem a hülyesége miatt. Rájött a művészet! Akkor szépen vagyunk a művészettel. Haragszik, ok nélkül, rajtunk tölti ki a bosszúját, mert valami kellemetlenség érte, ez nem művészet, hanem rosszaság.

És mégis a művészet volt. Mert míg én Emmával birkóztam, hogy elmehessek, ő pedig átkarolt és nem akart engedni, egyszer csak vidám füttyszó hallatszott a szobából, Löwinger úr nevető arccal, sugárzó szemmel jelent meg és intett nekünk, hogy menjünk be. S mintha mi sem történt volna, belefogott a fecsegésbe:

— Hát hogy leszünk, pajtás? — szólott Emmához. — Öltözködni, öltözködni, szépek legyünk, mint a hajnal. Pukkadjon az a szerencsétlen fráter. Ki fogunk tenni magunkért. Látod, mi ez, Misi? Ez — nem találod ki — egy üveg pálinka. Egy forint ötven krajcárt adtam érte, hogy a részeges frátert úri módra megvendégelhessem. Hát nem megszimatolták, hogy megházasodtam? Tulajdonképen mi közük hozzá? És incselkedtek és tréfálkoztak, hogy én eldugom a

feleségemet és féltékeny vagyok rá. A karmester pedig azt mondta, hogy ez nem járja, ő a zenekar nevében meg akarja gratulálni a feleségemet. Hát mit tehetek? — tette hozzá és ismét dühbe jött, — ha ki is dobnam, előbb be kell eresztenem. De fogadok, ő lesz az első és az utolsó vizitelő. Több ember nem jár már ide, hogy elrontsa a mi nyugalmunkat. Szegény pajtás, úgy-e rossz voltam? De ez a látogatás az oka. Dühös vagyok, ha látogatást kell fogadni.

Ezzel átfogta Emmát, egyet pöndörült vele és vidáman hozzátette:

— Misit pedig itt fogjuk és elviszszük a színházba, ő lesz a te gardedámod.

— Nem lehet, — mondom — ha este nem lennék otthon, akkor apa megtudná, hogy nálatok jártam.

Löwinger erre nagyon elszontyolodott.

— Igazán annyira haragszik rám? S nem fog megbocsátani?

— Várjunk, — mondom bosszúsan, pedig tudtam, hogy apa nem igen bocsát meg, ha egyszer igazán megharagudott.

— Mit csináljak! Mit csináljak! — kiáltott fel szinte kétségbeesetten. Egyszer csak felragyogott a szeme. Emma! — kiáltotta, — már tudom, hogy mit csináljak! Ha meg lesz a hangverseny és nekünk sok pénzünk lesz, az egész pénzen pléhhegedűket veszünk apától, úgy, hogy ne tudja, ki a vásárló. Akkor aztán segítve lesz rajta s ha nem lesz annyi gondja, akkor jobb szívvvel is lesz hozzánk.

Emma nagyokat ugrott örömeiben, ez a gondolat már nagyon tetszett neki. Én pedig meg voltam hatva a Löwinger jóságától, aki így minden pénzét oda akarja adni apának.

Emma ezalatt öltözködött, felvette világos kék batiszt ruháját, a legszebbet, mely valaha rajta volt. Nekem felette tetszett a kék ruhában, de a haja vörösségét roppant csúnyának tartottam.

Eközben körülbelül négy óra lett s Emma kiment a konyhába, hogy nekem kávé töltsön. Alig két perc multán egy vastag férfihangot hallunk:

— Itt lakik Löwinger úr? De szép kis

cselédet is tart magának ez a kópé. Hogy hívják, lelkem?

— Emmának, — halljuk a komoly választ — és Löwinger úr bent van és én a felesége vagyok.

Löwinger reszketve hallgatta ezt a diskurzust. Ekkor felrántotta az ajtót és remegő szájjal nézett a jövevényre. Egy nagyon furcsa képű hasas úr volt, rövid lábakkal és rendkívül hosszú nyakkal, mely váll felé túlon túl vastag, az arc felé pedig hihetetlenül vékonyka volt. Lelógó tokáján néhány szál fekete szőr jelképezte a szakállt, a szeme pedig szinte beleveszett az arc zsírtömegébe. Megrökönyödve állt Emma előtt és mondá:

— Ön? No nézze meg az ember, milyen rövidlátó vagyok, hát persze, azt mindjárt láthattam volna. Ilyen hajjal csak művész felesége lehet valaki. De micsoda haj, szervusz barátom, kedves nőddel már megismerkedtem és most már értem, hogy oly nagyon őrzöd.

Emma egyik kezében a kávés bögrét tar-

totta, a másikért a kövér úr nyúlt. Mikor hozzá ért, mind a hárman egyet gondoltunk: milyen csunya és durva az Emma keze. A jövevény apró szeme kidülledt a csodálkozástól, mint a csigáé, Löwinger pedig nagyon kellemetlenül érezte magát, mert ismét érdesen rászólt a feleségére:

— Tedd le azt a bögrét és gyerünk be. Emma némán engedelmeskedett. Belépvén, a karmester úr, Haslingernek hívták, a neve majd mindennap rajta volt a színlapon, nyájasan és leereszkedően nézett körül a szobában, aztán a kalapja számára keresett helyet, de nem látván, az ágyra tette.

— Kedves, igen kedves kis szoba, — mondotta mosolyogva — látszik, hogy aki benne lakik, keveset törődik a világ dolgával és csak magának él. Hát zongora nincsen? Önagysága nem zongorázik?

— Nem, — mondotta Löwinger dacosan — az én feleségem főzni tud és ért a háztartáshoz, nem pedig a dámáskodáshoz.

— Nagyon szép, nagyon szép, — bólogatott amaz és szalmaszékre ült. — Hát most

már mindent tudok, barátom és szivből gratulálok. Nincs szebb dolog az egyszerű életnél, távol a világ zajától.

Emma pedig, aki azt hitte, hogy megadja a vendégfogadás módját, erre a beszédre az asztalra tette az üveg pálinkát és bambán kikottyantotta:

— Igya meg.

A karmester úr szinte leszédült a székre erre a különös kínálásra, míg én, aki abszolute járatlan voltam az illem dolgában, roppantul elszégyeltem magamat. Löwinger pedig ujjával dobolt az asztalon és összeszorított foggal mondta:

— Pohár is kell.

— Igen, — szól Emma, kifordul a konyhába és visszatér két vizes pohárral.

Hát persze, ez a Löwinger hibája volt, aki pálinkát hozott és nem gondolt arra, hogy pálinkás pohár is kellene. A vendég megint nagyot nézett és Löwinger szinte dacosan mondta:

— Nincs pálinkás poharunk, mert nem szoktunk vizen kívül egyebet inni.

— Ezt már rosszul teszed, barátom, — szólt kedélyesen a karmester úr, — művészek inni kell. Mit csinálsz majd, ha estélyre hívnak, ahol pezsgőt kell inni?

— Nem megyek estélyekre, — szól morcosan Löwinger, — ti engem úgy is Diogenesnek csúfoltok, hát minek menjek én estélyekre? Nekem a muzsikálás a munkám, ha azt elvégeztem, akkor haza megyek és úgy élek, ahogy nekem tetszik.

— Jó, jó, — véli Haslinger, — de az asszonyra is kell gondolni, akinek olyan szép felesége van, annak egy kicsit mutogatni kell az asszonyt a világnak és a világot az asszonynak. Hehe, kedves nagyságos asszony, úgy-e, hogy igazam van?

— Csak az uramnak van igaza, — mondja Emma, föl sem tekintve — és én szegény lány voltam és nem vagyok nagyságos asszony.

— Hogy összeillenek! — kiált föl lelkesülten a karmester és egy kevés pálinkát tölt a poharakba. — Hát az egészségre és boldogságtokra, kedves barátom, majd el

fogom mondani a többinek, hogy milyen kincset őrzöl itt, te . . . te kis hegedős sárkány.

Ezzel odaütögette poharát a másikhöz, Löwinger csak az ajkához vitte magáét és szinte undorodva tette ismét le, amaz fölhajtotta a poharat, egyet köhintett utána, aztán fölkelt, kezét nyújtott Löwingernek, aztán Emmának s ekkor mi hárman megint összerezcentünk, mert olvastuk a kövér ember arcán a gondolatot: de milyen durva kéz!

— Nem zavarlak tovább, barátom, — szólt — nagyon örülök a szerencsének, kedves Löwinger né és birja rá az urát, hogy ne éljen olyan medve életet. Művészembernek a világban kell élnie, különben elsavanyodik és nem viszi semmire. Aztán maga is fiatal és bizony alig látott még valamit abból a világból, amelybe belekerült. A művész feleségének is e világban kell ám élnie! Magamat ajánlom, ajánlom magamat!

Ezzel ment, de távozás közben is olyan furcsán tekintett körül a falakon s meglát-szott megint a gondolata: milyen üresek.

Távozása után pedig különös csönd állott be. Mintha magával vitt volna valamit. Löwinger ismét föl-alá járt a szobában, Emma zajtalanul a sarokba vonult s ott levetette ünneplő ruháját. Löwinger rá sem nézett, csak hirtelen megállt az asztal előtt, nézte a nagy poharakat, majd Emmára vetett egy kimondhatatlan pillantást, melyben harag, korholás és keserűség volt és csak annyit mondott:

— Pálinkás poharakat kell venni.

Emma ekkor az asztalhoz lépett és a Löwinger poharában maradt pálinkát vissza akarta tölteni a palackba.

— Mit csinálsz? — ordított Löwinger kikapta kezéből a poharat és a nyitott ablakon át kiöntötte tartalmát az udvarra. Ez nem illik, tette hozzá komolyan és oktatva, — ami ki van töltve, azt nem szabad többé visszatölteni.

Emma komolyan bólintott fejével. Megértette, nem fogja többé tenni. Ura pedig az óráját nézte és sóhajtvá tette ismét el. Majd boszúsan fel-alá járt, megállt, nézte a pusztá

falat, megfogta a szalmaszéket, egyet lökött rajta, aztán végignézett Emmán, kimondhatatlan, szerető, szenvedő pillantással, aztán hirtelen karjába kapta :

— Mégis te vagy az én kincsem és nem foglak elhagyni soha.

S mikor hazamentem, egyre azon kellett töprenkednem: minek mondta, hogy nem fogja elhagyni soha?

2.

Eszter összeveszett Emmával, a színház miatt. A szegény volt varrólány élt-halt a színházért s noha addig Grün Náci, aki a karzaton jegyszedő volt, által bocsátotta jegy nélkül is, mégis úribb és kényelmesebb dolog volt Emmával menni színházba, aki számozott ülőhelyet kapott az urától, a karzaton. Grün Náci csodálkozva kérdezte Löwingertől:

— Mi? Hát te veszed a jegyeket? Nem kapod ingyen?

Mire Löwinger elpirult és gyáván mondta :

— Dehogy nem.

— No mert nincs rajtuk a szabadjegy bélyegzés, — véli elgondolkodva Grün Náci.

— Nem teszi rá, — mondja Löwinger, — kicsináltam, hogy ne tegyék rá a bélyeget.

— Csudálom, — mondja Grün, — mert nem tudom, hogyan számol el akkor a pénztáros.

— Muszáj neked mindenről tudnod? — fakadt ki amaz.

Grün Náci a fejét csóválta és Löwinger távozása után még egyre magyarázta, hogy milyen furcsa és szinte lehetetlen dolog ez. Majd felkiáltott:

— Csak nem váltja pénzen a jegyeket, mikor a földszintre is ingyen kaphatná!

Ez mintha valószínű lett volna. Löwinger egyre biztatta Emmát, hogy menjen a földszintre, oda könnyebben is kap jegyeket, meg a többi kolléga hozzátartozói mind oda mennek, vagy legalább is az első erkélyre. De Emma rémülten tiltakozott ellene, mert ő fél a földszinten, a többi feleségtől meg pláne fél. S úgy látszik, Löwinger röstelte

kérni a karzati jegyeket s inkább pénzen váltotta őket.

A színházban aztán mással is találkozott Eszter. Egy magas, szép fiatalemberrel, aki neki varrólány-korában udvarolt s akivel az összeköttetés megszakadt, mikor otthon tartottuk mosogatólánynak. Weisz úr is eljárt olyankor a színházba és aztán hazakisérte Esztert. Miket beszéltek, miket nem, én nem tudom, de az ilyen színházi esték után Eszter kisírt szemmel tért haza, otthon is elvonulva potyogtatta könnyeit, de másnap reggel szokatlan jókedvvel végezte dolgát, még tréfált és dalolt is.

Emma aztán referált az urának:

— Weisz el akarja venni Esztert, de nem lehet. Mert október elsején katona lesz és három évig katona marad. Eszter meg azt mondja, hogy ha Weisz nem veszi el, hát akkor ki? Eszter nem mer otthon szólani, mert Weisz katona lesz. És ha katona lesz, akkor Eszter a színházban sem találkozhatik vele, mert katonával nem mutatja magát az utcán.

— Mit csináljunk? — tanáctalankodik Löwinger, — ha jóban volnánk a papával, akkor beszélhetnénk vele. De így?

— Nem szólhatunk, — folytatja Emma — és Eszter akkor nagyon boldogtalan lesz és Weisz három év múlva már nem fogja elvenni.

— Dehogy nem! — kiált Löwinger — ha szereti, akkor el fogja venni tíz év múlva is. Én is vártam rád négy esztendeig s nem is láttalak s mikor lehetett, hát jöttem és elvettelek.

— Igen, — mondja Emma, — csakhogy te egyetlen vagy, olyan ember nincs több a világon, mint te.

Löwinger nevetett, ez a dicséret jól esett neki.

— Akkor Nácinak kell közbe lépnie, ő jóban van a papával, szóljon ő, hogy tartsák meg most az eljegyzést s amíg katona lesz, addig hozzájuk járhatson a házhoz.

— Úgy lesz, — mondja Emma — te mindenre tudsz valamit, mert te vagy a legokosabb ember a világon.

Csakhogy ezt a dolgot Löwinger még nem tudta jól, mert mikor apa ezt hallotta, hogy a fiatalember be fog rukkolni katonának, akkor fölháborodva utasította vissza Grün Náci propozícióját:

— Katona sohasem fogja átlépni házam küszöbét.

— De miért? — okoskodik Grün — hiszen most minden ember katona, Jakab is katona lesz, Móric is katona lesz és én is katona lettem volna, ha ki nem svindlizem magamat.

— A katona rossz hírt kelt a lánynak, — folytatja apa rendületlen meggyőződéssel — garázda, megbízhatatlan népség és a szegény nép nyakán élösködik. Ha nem volna katona, nem volna koldus sem.

És hiába volt minden, ezt az előítéletet apából nem lehetett kivenni. Ő még a verbuvált katonákról alkotta meg nézetét, mely a zsidóknál talán még ma is meg van rögződve. Katonával mutatkozni az utcán: kész gyalázat.

És Weisz úrnak nem volt szabad mutat-

kozniá s csak ott a karzaton ült Eszter mellett, akivel egyre suttogott, aztán hazakísérte és Eszter azóta mindig csak sírt és másnap reggel is szomorú volt. És gyűlölt valamennyiünket, keserűen, durván rátámadt anyára is, aki csüggedten a pártját fogta, de apa ellen nem tehetett semmit. A sok baj mellett most már az Eszter drámája is elviselhetetlenné tette a helyzetet a pince-lakásban.

Ebből következett, hogy mindnyájunk, amint csak szerét tehattük, menekültünk hazulról. Én leráztam a gyümölcsös kosarak őrzését, ami érthetetlen módon már előbb is terhemre volt. Eddig szerettem mellettök guggolni, könyveimet olvasgatva. De mióta Emma férjhez ment és én hozzájuk járogattam, szégyeltem magamat, hogy kofáskodom. Hogy történt? Nem tudom. Aztán egyszer ismét megállt előttem Adler Margit, ama háziúr leánya, akinek mostohája van és megadta nekem a krajcárt, a hitelezett krumplicukorért és mondta:

— Te nagyon szegény vagy és mivel olyan

jó voltál hozzám, majd hozok neked süteményt, ha ebédkor marad.

Ez a beszéd a szivembe nyilalt.

— Ne hozz nekem süteményt, — mondtam büszkén, — mert én nem vagyok koldus és nem is vagyok kofa, mert reáliskolai tanuló vagyok és mérnök leszek.

— Jé, — mondta a kislány — hát ti nem vagytok szegények?

— De igen, hanem nem vagyunk ordinárek, mint te gondolod.

— Akkor barátkozunk, — indítványozta Margit — mert én nagyon megszerettelek séged.

Ekkor eszembe jutott Löwinger és Emma, Eszter és Weisz úr dolga és szivemben valami különös fájó érzés támadt és ekkor azt mondtam magamnak: ez a szerelem és én Adler Margitot feleségül fogom venni.

S ha ezután a kosarak mellett kellett ülnöm, vágyva-vágytam, hogy Margitot lássam s mikor a távolban feltűnt vöröspántlikás szalmakalapja és — ami még jobban imponált — szoknyácskája alatt a fehér

harisnya, akkor hirtelen elviselhetetlen szégyenérzet kapott el s leszaladtam a lépcsőn és elbujtam, míg a kislány odébb nem állott, Határozottan rösteltem, hogy a kosarak között lásson és kofának nézzen.

Ez a szégyen hajtott, hogy mihelyest csak lehetett, elmenekültem hazulról, Emmához. Odavittem könyveimet is, ott csináltam leckéimet és ott ültem Emmával a konyhában, ha ő kint maradt és bent a kicsi szobában vele és Löwingerrel, aki sokat komponált és gyakorolta a hangverseny darabjait. De rajta is kitört a türelmetlenség. Mikor egyszer későn jött haza a próbáról, láttam, hogy az ebédnél szalvéták is vannak az asztalon. Nem nyúlt hozzá, de a szalvétának ott kellett lennie. És Emmának már nem volt szabad kendővel a fején az utcára mennie, hanem kalapot viselt, melyben igen furcsán festett. Jól emlékszem első kalapjára: fekete volt, zöld széles pántlikával és egy rettentően nagy sárga rózsával a tetején. Löwingernek azonban ez nagyon tetszett és szinte ő viselte a kalapot, oly begyesen lép-

kedett a felesége mellett az utcán. Előadás után pedig szigorúan a lelkére kötötte Emmának, hogy egyenesen a kisajtóhoz menjen és ott várjon rá és ne mondja meg senkinek, hogy a karzaton volt.

Október elsején Weisz csakugyan berukkolt és vagy két héttel későbben eljött Löwingerékhez, ahova lopva Eszter is elment. A katona nagyon el volt keseredve, Eszter pedig sírt és panaszkodott és kijelentette, hogy ő ezt nem bírja ki, neki fog menni a Dunának. Löwinger érdeklődve és nagy részvétellel hallgatta panaszaikat és annyira el volt érzékenyülve, hogy már arra gondolt, hogy kibékül apával azzal, hogy mégis játszik a pléhhegedűn. Ezt azonban Emma nagy sikongatás között ellenezte és szintén a Dunával hozakodott elő, ha Löwinger az ő családja miatt árt a művészetének. Nagy könnyhullatás és fogadkozás közben megállapodtak abban, hogy Weisz minden héten egyszer Emmánál találkozni fog Eszterrel, míg a három év le nem telik.

— És megtartjuk mindjárt az eljegyzést, — indítványozta lelkesen Löwinger — jövő hétre

veszek két gyűrűt, azt viselni fogjátok. Samu, sógor, mire te kikerülsz a katonaságtól, én már igen nagy ember leszek és úgy ellátlak benneteket, hogy ötezer forint hozomány sem ér annyit.

Weisz úr, aki feltűnően szótalan úr volt, tompán köszönetet mondott és búbanatosán kezét nyújtott Eszternek. Ez meg egy nagyot sírt, aztán megnyugodva és bizakodva a jövőbe, ment velem haza.

— Nem szabad erről otthon szólni, érted, Misi?

— Nem vagyok számár, hogy erre figyelmeztetni kellene, de aztán neked sem szabad otthon olyan veszekedőnek lenni és még több bajt okozni anyának.

— Nem akarok bajt többé — fogadkozott Eszter — mindent el fogok tūrni és dolgozni fogok, de ha nem sikerül ez, akkor én nem élek tovább. Emmának szerencséje volt, de én örökké otthon maradnék a konyhában.

3.

November. A várva várt és rettegett hónap, melynek tizenhatodik napjára van kitűzve a Löwinger hangversenye a Vigadó kistermében. Szabó jött a házhoz, Löwinger frakkot csináltatott, az első, mely valaha rajta volt s melyben még kisebbnek és jelentéktelenebbnek látszott, mint különben. Emmának is hangversenyruhát csináltattak: fehér, kivágott ruha, csillámokkal telehintve. Mikor először próbálta, összecsapta a kezét és boldogan fölkiáltott:

— Most igazi hercegnő vagyok!

Mikor aztán arra gondolt, hogy sok-sok ember közé kell így mennie, akkor reszketni kezdett félelmében és jajgatott:

— Nem megyek így el, jaj, meghalok, ha így el kell mennem.

Löwinger azonban toporzékolt:

— Hallgass! El fogsz jönni, vagy itthon maradsz, most hagyj békén vele, különben én sem megyek el. Akkor aztán megmarad-

hatsz örökre a konyhában, ha már ez az üdvösséged.

Emma hirtelen el tudott hallgatni, mintha elvágták volna a gondolatát is, az érzését is. Átmenet nélkül a legérzéstelenebb komolysággal mondta:

— Elmegyek, úgy lesz, ahogy akarod. Csak a művészet ne menjen el.

Löwinger rögtön megbánta kitörését, de annál sűrűbben tört ki. Minden bántotta. Emma már lélegzeni sem mert. S egy nappal a hangverseny előtt Löwinger zokogva vágta magát a földhöz és jajgatott:

— Nem tudok semmit, istenem, ki fognak nevetni — nem megy semmi, minek is fogtam bele, mikor olyan kontár vagyok!

Borzasztó volt. S akkor Emma csöndben odalépett hozzá, letérdelt melléje és durva kezét a homlokára tette.

— Te vagy a legnagyobb művész a világon — mondta csöndes, meggyőződéses hangon — és akik hallgatni fognak, mind ezt fogják mondani és senki más játékára többé el sem mennek. Tapsolni fognak és a gazdag,

szép lányok körül fognak rajongani, hogy megcsókolják a kezedet. És én is ott leszek és meg foglak érteni, de nem fogok a gazdag lányok közé vegyülni, megvárlak kint a kapuban és együtt megyünk haza és akkor el fogom neked mondani, hogy mit hegedültél az emberek szívébe.

Csodálatos volt. Mikor így beszélt, mozdulatlan arca kifehéredett, szeme tágult és égi magasztosság ragyogta be mívoltát. Löwinger felült és merően rábámulva, csak úgy magába szívta mindenik szavát. Aztán fölugrott, nagyott kurjantva körültáncolta az asztalt, majd a hegedűje után nyúlt és eljátszotta rajta koncert-darabjait.

— Jó lesz ez így? Megértetted? Tetszik? Vagy máskép csináljam? Mondd, mondd, igazán jó így? Akkor én óriási diadalt fogok aratni, mert a kerek világon nincs senki, aki úgy értene a muzsikához, mint te.

S e napon nem fért a bőrébe, boldog volt és elbizakodott és alig várta, hogy már itt legyen a holnap, hadd arassa a fényes győzelmet az idegenek seregén.

A holnapból ma lett. Egész nap náluk voltam. Az ebédnél, melyhez egyik sem nyúlt, délután, mely rettentő lótás-futásban telt. Hatszor is jöttek hozzá, érte, hordárok hoztak leveleket és vittek válaszokat. Emma holthelványan nyitogatta nekik az ajtót s nem találta a helyét. Hat órakor este öltözködni kezdett. Fodrásznő jött, aki megfésülte és Eszter segített neki öltözködni. Reszketett, mikor a fehér szoknya feje fölött suhogott s félénken nézett Löwingerre, aki se látott, se hallott, csak föl-alá járt, olykor a hegedüjéhez nyúlt s egyes fogásokat próbált ki rajta, majd leroskadt a székre és arca elé csapta a kezét. Végre fölhúzta ő is a frakját, Emma is elkészült a toilettejével és Eszter elszaladt kocsióért. Mert kocsin megyünk a hangversenyre, mintha csak lakodalomra mennénk.

Mikor Emma teljesen felöltözött a tükör elé lépett, megijedt. Abszolúte nem ismert magára. A toronyba rakott dús frizura, a meztelen vállai, melyeknek kidolgozott, kemény gömbölyűsége a márvány hatását

keltette, termete arányossága és a különös mélabú s e világból kihallgatózás, ami egész megjelenésén végigáramlott, még neki is, még nekem is feltűnt. Csak a keze volt tűrhetetlenül otromba és ahogy belekényszerítette a fehér kesztyűbe, hát még nagyobbnak és otrombábbnak tetszett.

A kocsi jött — milyen pazarlás — kétlovas volt s mi beültünk. Löwinger görcsösen az ölében tartotta hegedűjét s az egész úton egy szót sem szólt. Egyszer, mikor már közel voltunk a vigadóhoz, odahajolt Emmahoz és megcsókolta:

— Neked fogok játszani, akkor nem lesz baj. Csak nézz rám úgy, ahogy szoktál és senkivel szóba ne állj. Ha látnám, hogy beszélsz valakivel, rögtön megakadnék.

A kocsi megáll. Libériás portás nyitja ki az ajtaját és szalutál. Furcsán nézek rá: talán tévedett? Vagy ide csupa olyan ember jár, akinek az ilyen portás köszön? Ezek a széles lépcsők, ezek a könnyüséggel felsuhanó asszonyok, leányok! Valami megfekszi a mellemet — a lobogó gázlángok és a sok-

sok frakk, csillogó, fehér ing és ezek mind ránk néznek, Löwingerre, aki karonfogva vezeti Emmát és Emmát, aki minden lépcsőfordulónál megijed a tükörképétől. És összedugják a fejüket és súgdolódnak, aztán nevetnek. Ó, hogy meggyülöltem őket! Nevetnek bennünket, mert meglátszik rajtunk, hogy nem vagyunk igazi gazdagok. Minek is jöttünk ide? Löwinger nélkülünk is hegedülhetett volna.

Fent a nagy csarnokban elválunk. Löwinger alig látva, hallva odatol bennünket egy ajtóhoz, átadja jegyeinket a jegyszedőnek és otthagy, köszönés nélkül. Rossz ajtóhoz vezetett, a szolga visszaadja a jegyeket és azt mondja:

— Ott!

Botorkálunk oda, onnan ismét másfelé küldenek, végül beeresztenek a zsongó terembe, melynek csillog a plafondja, csillognak az üvegjei, ragyognak a képei, ahol tompán súgnak-búgnak a hangok, csapkodnak a legyezők, virítnak a kopasz fejek és villognak az ékszerek. Minket valahol hátul,

oldalt a pamlagra ültetnek s minden szem Emmára fordul. Talán tudják, hogy kicsoda? Vagy csak azért nézik, mivel olyan furcsa? Hirtelen eszembe jut, hogy én vagyok itt az egyetlen, akin nincs fekete ruha, sőt nyakra-valóm sincs. Szeretnék a föld alá süllyedni szégyenletemben s hirtelen szomjuság fog el: a torkom kiszárad és sóvárogva nézek körül: nem jár-e itt is fiú friss vízzel, mint a német színházban?

Végre jön egy ember és felállítja a zongora tetejét. Általános fészkelődés, mozgolódás. A lélegzetemet s a mellettem ülő Emma testének érzem a reszketését. Ekkor világos apró fecsegések hangzanak valahonnan és egy úr a zongorán megüt egy hangot. Már hangol. S akkor elül néhány tenyér össze-ütődik s a dobogón ott áll Löwinger, frakkban, kezében a hegedű s a zongora előtt ül Haslinger úr, a zúgás-búgás eláll: néma csend, melytől meglehet fulladni.

Löwinger ügyetlenül meghajlongva, álla alá szorítja hegedűjét, aztán valamit súg Haslinger úrnak, aki csodálkozva néz rá és

visszaság valamit. Löwinger bele néz a nagy terembe, abba az irányba, ahol ő akart minket elhelyezni. A publikum fészkelődik, Haslinger úr ismét rászól. Ekkor Emma hirtelen feláll — Löwinger észre veszi és fel emeli vonóját. Sugárzó hálás arca köszönetet mond — Emma megmentette a mai hangversenyt. Akik körülöttünk álltak, azonban halkán nevettek rajta.

Kezdődik a játék. Most is hallom a cérnavekony, sugár hosszú, átható hangokat, mikkel a darab indul. Semmi egyéb, csak egymás mellé rakott hosszú vonóhúzások, mind növekedő erővel a hihetetlenességig fokozva. Már rezeg, már zúg a terem, már megcsördülnek a csillár üveg csillámai és a kis ember vonója még nagyobb erővel tudja túlfokozni a harsogást. Most már úgy hallik, mintha felülről jönnének a hangok, majd az emberek nyugtalankodnak, jobbra-balra hajolnak, előrenyújtják fejüket — mi lesz ebből? Az ember úgy érzi, mintha hangáradás volna, már elborított bennünket, a zongorát már egészen elnyelte, most össze-

csap fejünk felett az ár, már megtelik a terem is — ki kell nyitni az ajtókat — megfulladok! Már a csillárt is mossa a hullám, néhány pillanat, azt is elnyelte, a plafondot mossa a hang — ekkor egy hirtelen, dördülésszerű felbúgása a g-húrnak és a hegedű elnémul.

Ami ezután következett, szinte ijesztő volt. Az emberek tapsoltak és éljeneztek és fölugráltak helyükről. Egy asszony, csupa gyémánt volt a nyaka, haja, fölrohant a pódiumra és letérdelt Löwinger előtt. Ez ijedten hátrált és sápadtan, bambán nézett bele a zshivajba. Haslinger melléje ugrott és megölelte. Egy karcsú, magas úr, hosszú, fekete szakállal, elébe állt és szorongatta a kezét.

— Éljen, éljen a miniszter! — kiáltották és én halálra rémültem. Löwinger kezét szorította a miniszterrel!

Egy örökkévalóságig tartott, míg a második számba foghatott. Ekkor Löwinger vidáman hegedült. Beleszédültünk az apró, skeptikus, ezüst hangocskákba, mik jókedvűen, mint ezüst madarak röpködtek szét a

teremben. Oly kábitó gyorsasággal ment a játék, hogy Haslinger, aki zongorán kísérte, elmaradt mögötte s abba hagyta a kíséretet. Mikor ennek vége volt, a közönség kacagva tapsolt és ujjázott. Löwinger még egyszer játszotta el s azután ráadást is adott.

Óriási diadal volt. S eleitől végig Löwinger arra a furcsa, tövishajú jelentéktelenségre nézett, mely eldugva az emberek sokaságában, rajta tartotta beszédes szemét. Emma meséket látott Löwinger játéka alatt s a szemén keresztül mintha megsúgta volna neki meséit. Tán nem is Löwinger, hanem ő adta meg a muzsikának ezt a bűbajos, meseszerű tartalmát, mely technikai ügyes-ségen, művészi precizitáson és fizikai készségen keresztültörve, megkapta a közönséget s olyat hallatott vele, mint eddig még soha!

A harmadik szám után a hihetetlenéig fascinálva volt a közönség és én boldogan dobogó szívvel néztem Emmára — oly szomorú volt és a könyek végigperegtek az arcán.

— Mi bajod Emma, nem örülsz? — súgom neki.

S ő olyan hangon, mint hajdan, gyermekkoromban a sötétben, visszasúgta.

— A szegény Emmának tele van a szíve édes keserőséggel, a princ most ült trónra és Hamupipőke vikszamegy a konyhába sűrölni és emeli majd az uszályát azoknak, akik ezentúl hozzájárulnak.

S én nem értettem a dolgot és ostobának tartottam Emmát és nem mertem szólani. A negyedik számot mintha ellenséges érzülettel hallgattam volna. Löwinger is idegen volt nekem, a muzsikája is hideg volt. De a közönség tombolt, éljenezett és tapsolt, az asszonyok nevettek és a lányok bámuló, csillogó szemekkel és lihegő ajakkal nézték őt. Ekkor véletlenül-e, vagy ösztönből fölnéztem a karzatra: ott láttam apám szép fejét, gondokba borult, komoly arcát és kimelegedtem. Ah, tehát eljött, még sem tagadta ki egészen szívéből Emmát és urát! Mintha segítséget kaptam volna, most már nyugodtabban ültem a helyemen és biztatólag oda-súgtam Emmának:

— Itt van apa is.

És Emma arrafelé nézett és kimondhatatlan szeretettel súgta vissza:

— A jó isten megáldja apánkat s nem fogja elhagyni az ő gyermekét.

Az utolsó szám befejeztével, mint egy ember, fölugrott az egész közönség, körülfogta a művészt és ostromolta még egy ráadásért. Löwingert ekkor már nem lehetett látni, a sokadalom elnyelte. Csak a hegedűje szavát lehetett hallani: magyar nótákat játszott és az emberek csakúgy őrzöngtek. Emma is fölállt és lábujjhegyre ágaskodott, de nem tudta ő sem látni az urát. És az most nem neki játszott, hanem a többinek.

Az ár azután magával sodort bennünket kifelé. Meg akartunk állni és várni Löwingerre, de lehetetlen volt, lesodortak a lépcsőn. Lent azután meghúzódtunk egy sarokban és vártunk. Emma egész testében remegett: fázott. Én is dideregtem.

S nagysokára láttuk Löwingert, kabátjába burkolva, félkezében a hegedűjét szorongatva és körülötte egy csomó asszony, aki csókolgatta a kezét. Majd, mire lejjebb került, elébe

állt a miniszter, karonfogta és úgy ment vele le a lépcsőn. Emma előállt, de Löwinger ránézett és meg se látta. A miniszter karján elment mellettünk s mikor utána iparkodtunk, a portás épen becsapta volt a kocsi ajtaját — Löwinger elrobogott.

Fázva és szomorúan suhantunk az éjszakában hazafelé. A hangverseny publikuma csoportokba verődve húzódott végig az utcákon és mindenki szájában a Löwinger neve. S lassankint eloszlottak s mi bekerültünk a szegények utcájába, a dob-utcába és végigjártunk a lucskos kövezeten, elsuhantunk gyanús és rongyos alakok mellett és végül szürkén és dideregve, mint a verebek, álltunk meg a kapu előtt. Emma szomorúan hajolt le hozzám és megcsókolt. Én meg elbögtem magamat, nem tudom, miért. Aztán Emmát elnyelte a kapu, én meg egyedül bandukoltam hazafelé és tűnődtem: mi lehet az, hogy amikor Löwinger olyan nagy diadalt aratott, mi olyan szomorúak vagyunk, mintha szerencsétlenség ért volna.

4.

Másnap vasárnap volt, én szabad voltam. Alig vártam, hogy Emmáékhoz kerüljek. Fölkelvén, apa kezében egy újságot látok, melyet ragyogó szemmel olvas. A képes néplap volt és az első lapján Löwinger arcképe volt. Apa elégülten bólogat a fejével, aztán lecsapja az újságot és fölkiált:

— Szóról-szóra igaz, ha ott nem lettem volna, nem is hinném. Ennek az embernek van szive és ha . . .

Hirtelen elkomorult és abba hagyta. Én mohón nyúltam az újsághoz és megdobbant a szívem: az én sógorom ez, a nővérem férjéről írnak így, ő nagy ember, mint Arany János, mint Vörösmarthy, mint Homéros és én tudom most, milyen egy nagy ember a valóságban. Aztán olvasom, hogy gróf Serédy közoktatásügyi miniszter a hangversenyről magával vitte a művészt s a nála összegyűlt előkelő társaságnak bemutatta, mint a legnagyobb hegedüművészt, akit va-

laha hallott. És a nagy művész külön hangversenyt tartott a miniszter vendégeinek s mikor ő excellenciája ötszáz forinttal akarta jutalmazni, akkor a művész szerényen, de határozottan visszautasította, mondván, hogy ő csak a nyilvánosság előtt játszik pénzért, magántársaságban nem. S akkor a jelenvolt hölgyek egy-egy rózsát adtak a művésznek, aki boldogan fogadta ezt a ritka kitüntetést.

Aztán következett a Löwinger életrajza, hogy sokáig küzdött a nyomorral, szüleit már tíz éves korában elvesztette stb. Mig végre a Német színházba került, ahol Haslinger karmester csakhamar fölismerte ritka tehetségét és rövid idő alatt első hegedüssé tette meg. Azonfelül a karmester érdeme, hogy ez a nagy művész önálló hangversenyen mutatkozott be. Most nyitva előtte a világ mindenütt, ahova csak megy, ünnepegni fogják és vagyonban, dicsőségben csak úgy dúslakodhatik.

Arról, hogy felesége volna, hogy kicsoda a felesége, egy szó sincs. Bizonyára nem tudják. De honnan tudják a többi adatot?

Szerettem volna apa nevét ott látni az életrajzban s magam sem tudom, miért hangolt le annyira, hogy rólunk egy betűvel sem történt megemlékezés. Apának, úgylátszik, ez nem tűnik fel, annál elégedettebb volt, hogy Löwinger visszautasította a miniszter ötszáz forintját. Igaz, hogy a maga módja szerint okolta meg, ami épen nem volt ideális.

— Önérzete, az van, — mondotta — lefőzte a nagy urakat, mint becsületes proletárhoz illik. S ez a büszkeség nem is lesz ártalmára. Ötszáz forint pénz, sok pénz még egy miniszternek is és ha elfogadja, akkor kvittek, de hogy nem fogadta el, a miniszter adósa maradt és másképp fogja megjutalmazni. Ki tudja? Talán átteszi a Nemzeti színházhoz operai hegedűsnek vagy kinevezi az akadémiára tanárnak. Vagy beajánlja az udvarnak vagy máshová, szóval, a miniszter protezsálni fogja és a protekció többet ér ötszáz forintnál, a miniszter pedig a pénzénél maradt.

Anya áhítatosan hallgatta ezt a beszédet s le akarta vonni belőle a konzekvenciát.

— Akkor úgy-e, összebékülsz vele?

— Azt nem! — kiált apa energikusan. —

Most még kevésbé, ne higgye, hogy a szerencséje vagy a pénze változtat az én álláspontomon. Ha a világ összes pénze az övé volna, mégis áll, hogy kezét emelt rám.

Tehát nem. Anya visszasülyedt hallgatásába, minden egyéb nem érdekelte.

A szomszédok, az ismerősök azonban aznap elárasztották pincénket és mindenki örült és gratulált és kérdezte, hogy olvastuk-e a képes újságot. És irigykedve célozgattak: ez azután a szerencse, egy ilyen vő, képzelhető milyen boldogság ez, — hogy most már vége lesz a mi szegénységünknek. Apa ezekre zordul rácsördített, hogy a veje szerencséjének örül, de ez a szerencse azé, aki szerezte. Mások meg csodálkoztak, hogy a nagy ember nem jár hozzánk, hja, ilyenek a nagy emberek, hátat fordítanak a szegényebbeknek. Ezekre apám még dühösebben mordult rá, hogy nagyon tévednek, mert a nagy ember neki nem imponál, a nagy ember térden csúszva is jönne ide, de ő nem engedi.

Erre az emberek elhallgattak, bólogattak és nem hitték el.

Tíz óra körül volt, mikor benyitottam hozzájuk, Emma a kályha előtt állt és főzött. Olyan volt, mint máskor. Két fiatal úr lépett akkor ki az ajtóból, az egyik azt mondta:

— Szénaboglya — és mindketten nevettek.

— Csitt, — intett Emma — alszik.

— Olvastam az újságot, — súgom neki.

Ő komolyan bólogat a fejével:

— Én is.

— Hogy a miniszternél volt, — folytatom és ő ugyanoly komolysággal a szavamba vág:

— És a finom úridámák virágokat adtak neki és neki ez többet ért, mint ötszáz forint és haza is hozta és most együtt van a virágokkal odabent . . .

Keserves sírásra fakadt, így tisztította a sárga répát a leveshez.

— Későn jött haza? — kérdem, a sírásán nem igen ütköztem meg, ez már a szokása volt.

— Későn, — mondja, tovább hullatva

könyeit, de szenvtelen hangon, mintha más sírna és más beszélne — és pezsgőt ivott és egészen rosszul volt, de a virágokat mégis óvta és rám támadt: miért nem feküdtem le, mit leskelődöm utána? És én azt mondtam, hogy sohasem feküdtem le nélküle és igaz feleség nem alszik, ha az ura nincs itthon. Ekkor nevetett és azt mondta, hogy ehhez bizony hozzá kell majd szokni, mert ő most már nem ülhet a felesége szoknyáján. Aztán rosszul lett és akkor sírt és azt mondta, én vagyok az ő egyetlenje és sohasem fog többé nélkülem elmaradni, hogy inkább nem lesz nagy művész, inkább lesz szegény ember, mert beteg lenne a nagy úriélettől. És akkor tartottam a fejét, mert nagyon rosszul volt és borogatást tettem a fejére és a gyomrára és akkor elaludt. Csak meg ne ártson neki, akkor minden jól van!

Megint jött egy úr, aki azt mondta, hogy újságíró és sürgősen kell beszélnie a művészzel. Ám Emma, mint a vércse, rácsapott és szinte ellökte az ajtótól, melynek kilincséhez már nyúlt.

— A művész alszik, — mondotta há-
tározottan — és én nem engedem, hogy fel-
költsek.

— De az ő érdeke kívánja, hogy beszéljen
velem! — mondja amaz.

— Az mindegy, — állítja Emma, — én
nem engedem az álmát, a fő az egészség.

Az úr elnevette is magát, káromkodott is.

— Az ördögbe — mondta — ilyet sem
pipáltam még. Maga tán az anyósa, hogy
úgy parancsolgat itt?

— Az anyósa, — mondotta Emma ren-
dületlen komolysággal, — nagyon szelid asz-
szony és én a felesége vagyok, aki vigyázok
az álmára.

— Pardon, — mondja amaz és roppant
tisztelettel meghajtja magát. — Én . . . (nem
emlékszem már a névre, amit mondott) va-
gyok s a Pesti Újság megbizásából akartam
tiszteletemet tenni. Megengedi talán nagy-
ságod, hogy önhöz intézzem kérdésemet?

— Én nagyon tudatlan teremtés vagyok —
mondotta Emma — én nem tudok arra
felelni, amit uramtól kérdezni akar.

— Hát beszéljen nagyságodról, — mondja amaz, — a nagyvilágot nagyon érdekli a művész felesége is, hiszen azt sem tudtuk eddig, hogy van.

— Magamról sem beszélhetek, — makacskodik Emma rendületlenül, — mert én nem vagyok nagyság, csak ő a nagyság és a világnak nincs köze hozzám és ha ő azt akarja, hogy a világ előtt én ne legyek, akkor én nem vagyok a világ előtt.

Erre az úr nagyot nézett, fejét csóválta és azt mondta:

— Ez érdekes, ilyet sohase hallottam.

S mint aki nagyon meg van elégedve a dolgával, tetőtől talpig végignézett Emmán, aztán mélyen meghajolt és azt mondta:

— Isten áldja, kedves asszonyság.

Mikor betette az ajtót, hallottuk a nevetését.

Emma pedig szomorúan nézett rám.

— Látod, kis királyom, ez is kinevet, mindenki kinevet.

És ismét keservesen sírt.

Nagyon sajnáltam, de bármit akartam is,

nem tudtam egy vigasztaló szót találni. Benem is háborgott a szégyen és a düh és éreztem a nevetség gyilkos megalázását. S együtt kuksoltam vele és néztük, hallgattuk a fazék rotyogását, meg hallgatództunk befelé, nem ébredt-e föl Löwinger. Így múlt az idő s a terézvárosi templom felől hallatszott a déli harangszó. Emma nyugtalan lett és a tányérokat kezdte rakosgatni. Pontban tizenkettőkor szokott teríteni, az már ráragadt hazuról s aztán a terített asztalnál szokott várni, míg Löwinger hazajön a próbáról. Ma volt az első eset, hogy nem tette és ez jobban kihozta sodrából, mint a főbenjáró egyéb események mind.

És még mindig múlt az idő és már korgott a gyomrom és bizony egyébre se tudtam már gondolni: mikor fogunk ebédelni? Mikor egy óra lett, Emma nem bírta tovább, hanem benyitott. Egyszer csak ordítást hallok és Emma ész nélkül kirohan az ajtón. Leül a kályha mellé és érzéstelenül ül és vár. Én már nem bírtam tovább és kértem:

— Mikor fogunk ebédelni?

— Nem tudom.

— Hát együnk mi, — mondom majd eszik ő, ha fölkel.

— Nem lehet, kis királyom, akkor van ebéd, mikor ő ebédel. De te ehetsz, kis királyom, itt, a konyhában.

Bántam is én: kitalált nekem a vizespadra, ő meg a tűzre tett, majd félrevonta a fazekakat, hogy az étel el ne főjjön. És ült és várt négy óráig, öt óráig, ekkor hosszant recsegett az ágy és kihallatszott a Löwinger álmos szava:

— Emma!

Bementünk. Kócosan, ellumpólva feküdt az ágyban, melynek takarója tele volt újságokkal.

— Hány óra? — kérdi.

— Öt óra mult.

— Már? — kiált és fölugrik. — Mért hagytál olyan soká eludni! Hiszen a színházba kell mennem! Hamar a ruhámat!

Emma odaadta neki ruháját, aztán a konyhába ment és behozta az abroszt, meg a tányérokat.

— Mit? — kiált Löwinger, — most terítsz ebédre?

— Igen.

— Hát minek? Megint rám vártál? Hátha én beteg vagyok és nem tudok enni, kényszeríteni akarsz, hogy fölkeljek betegen és egyem? Hát mit gondolsz, tönkretégyem magamat miattad?

— Nem, — mondja ő szeliden, — csak-hogy az asszony nem eszik, mikor az ura beteg és vár rá, akár meddig.

Löwinger erre a beszédre nagyon csunyán nézett Emmára, de hallgatott. Szó nélkül felöltözködött, fejét soká tartotta a hideg vízben s mire megtörölközött, egészen jókedvűvé vált.

— Kis gazdasszony, — mondta vidáman, — hát ebédeljünk. És én ezután nem fogok grófokkal lumpolni, akkor nem kell majd öt óráig rám várni. Hej, — kiáltotta vígan, — ez az igazi gyöngyélet. Odakint a dicsőség, itt-hon az én kicsi fészke és az én aranyhajú hamupipőkém. Jaj de szép voltál tegnap! Szeretném, ha mindig olyan szép volnál.

— Mindig szép vagyok, amíg szépnek látsz és csunya vagyok, ha nem nézel rám. Itt voltak az ujságírók és beszélni akartak veled, de én nem engedtem egyet sem be, mert nem szabad a művészt fölkelteni, ha alszik!

— Ujságírók? — pattan föl Löwinger, — ezt nem kellett volna tenni. Az ujságírót mindig be kell eresztetni a művészhez, mert jóban kell lenni a sajtóval. De nem baj, kis hamupipőke, — tette hozzá szeliden, — majd beletanulsz ezekbe a dolgokba, hiszen te olyan okos vagy, hogy mindenbe beletanulsz.

S egészen boldog és vidám volt. Mikor elmeséltem neki, hogy apa is ott volt a hangversenyen, belevörösödött s mikor azt is elmondtam, hogy apa mennyire örül a sikerének és dicsérte, hogy a minisztertől nem fogadta el az ötszáz forintot, akkor az arca sugárzott az örömtől. És kezdett beszélni a miniszterről, meg arról az előkelő társaságról, melyet ottan talált, hogy milyen kedvesek voltak hozzá s mennyire értenek a zenéhez.

— Ez egészen más világ, — kiáltott föl — mint a pökhendi gazdagoké, akiket eddig ismertem. Úgy tudnak bánni az emberrel, hogy maga is úrnak érzi magát közöttük. A gazdagokat gyűlölöm és utálok, hanem a grófok, a bárók, a mágnás asszonyok — az szép volt, nagyon szép volt.

És behúnyta szemét, hogy jobban lássa emlékében a lefolyt est szépségeit, aztán folytatta :

— Volt ott miniszter, ott volt a híres báró Galambóczy Géza a feleségével és a leányával, milyen gyönyörű leány! Fogalmam sem volt, hogy ilyen is van a világon. Hiába, az arisztokraták mégis csak más emberek. Nem a pénz teszi, hanem a vér és a lélek. És úgy bántak velem, mintha hozzájuk tartoznám és Serédy grófné, a miniszter felesége, azt mondta, hogy több vagyok, mint ők, mert ők csak grófok és miniszterek, én azonban fejedelem vagyok, hegedűkirály! Ha! Igazán, ezt mondta, hegedűkirály és én akkor éreztem is, hogy az vagyok.

S látván Emma mély elgondolkodását, vidáman rácsapott a vállára :

— Te pedig királyné vagy, a hegedűkirály felesége és királyné.

— Nem, — mondta komolyan Emma — az igazi grófnak a felesége lehet grófné, de a hegedűkirály felesége nem királyné. Ha a művész király lesz, a feleségéből cseléd lesz.

Löwinger elkomorult, szeretett volna valamit mondani, de nem talált szót. Talán érezte is, hogy igaza van Emmának, de becsületes szándéka nem tűrte ezt az igazságot.

— Nem, — mondotta végül lágyan, de meggyőződés nélkül. — Királyné vagy és mellém ülsz a trónra.

Ám Emma komolyan, komikusság nélkül folytatta:

— A hegedűkirály beszáll nagy urak aranyos hintájába és a felesége a kapu mellé lapul, hogy a hintó el ne gázolja. Haza megy a kis konyhába és vár, míg a király visszatér oda a palotából. Virágokat és nagyuri dámák bókjait hozza magával és a feleség a konyhában ül, míg ő azokról álmodik. Aztán kitisztítja a csizmáját s mikor a király

felül a trónra, ő elbujik a pincébe, hogy ne lássa senki.

— Csacsi, örült! — kiált Löwinger nyugtalanul.

— De a feleség ezt nem bánja, a feleség csak szereti a királyt és vár és vár s ha beteg lesz, ápolja és ha egészséges, akkor örül és ha dühös, odatartja az arcát, hogy vágja bele a cipője sarkát és ha éhes, nem eszik és ha álmos, nem alszik, mert csak addig király a király, míg a felesége tud alázatos és cseléd lenni.

Löwinger nem válaszolt. Rosszkedvűen tolta félre a tányért és felkelt.

— Meglátod, még elveszed az egész kedvemet a dicsőségtől, — mondotta — milyen badar beszéd! Hát nem megmondtam mindig, hogy én a szegénységet szeretem és bármire viszem is, mindig megmaradok szegény embernek? Nem ülök én a trónusra, ott maradunk, ahol voltunk, de hát egyszer csak megkóstolja az ember a dicsőséget, hogy úgy mondhassa, ezt is megkóstoltam. De most mennem kell a színházba. Ejnye, nincsen

jegyem a számodra és vasárnap van, nem is fogok kapni.

— Itthon várok, — mondotta Emma minden jelentőség nélkül.

Ám Löwinger dühbe jött.

— Ugy-e, — kiáltotta — abból, hogy ma vasárnap van és tegnap a nagy izgalomban nem gondolhattam egy nappal előre, most már azt gondolod, hogy itthon hagylak! Mindig csak rémeket látsz és huhogsz, mint a bagoly.

— Nem, nem — nyugtatja Emma, — nem látok rémeket, nagyon jól van, hogy nincs jegy és vasárnap van.

Löwinger rögtön csillapodott. Mikor felvette kabátját, forrón magához ölelte feleségét és hosszan, szenvedélyesen csókolta meg:

— Igazán nem gondolsz rólam rosszat? Te vagy az én igazi királyném, aki lelket adsz a hegedűmnek, nélküled nem tudnék semmit és akármit mondasz is, selyemben, aranyban fogsz járni, én pedig megmaradok kopott muzsikusnak...

És ment és Emma utána nézett, míg a ka-

pun ki nem fordult az utcára, aztán komolyan leszedte az asztalt, rendbe hozta az ágyát és leült az asztal mellé, a képes néplapot kitergetve maga előtt, úgy nézte a Löwinger képét, míg én meguntam magamat és odébb álltam.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HARMADIK FEJEZET.

Jön a gazdagság.

1.

Másnap Löwinger roppant dühösen jött haza. Nem szólt egy szót sem, csak nézte Emmát és csóválta a fejét. Majd kihúzott a zsebéből egy ujságot, belenézett, összegyűrte és a sarokba hajította. Aztán fölkelt, föl-alá járt s végre megállt Emma előtt.

— Igazán itt volt tegnap egy ujságíró, akinek olyan vadakat mondtál?

Emma kérdve nézett rá.

— A Pesti Ujságtól, — böki ki Löwinger hörögve — és kiírta az ujságba, hogy mi-
ket talált itt és a színháznál röhögnek raj-
tam és ha elolvasta a miniszter, az is rö-
hög rajtam. Tönkre vagyok téve, az ember
nem muzsikálhat olyan publikumnak, mely-
nek nevetséges!

Megdobbant a szívem. Csakugyan itt volt az az úr és kint nevetett is. És Emma valóban furcsán viselte magát és ha ezt kiírta az ujságba, akkor Löwingernek igaza van, ha dühös. De arra az úrra kellene dühösnek lennie, nem pedig Emmára.

Löwinger úgylátszik, ugyanarra a következtetésre jutott, mert megállt Emma előtt és megsimogatta a haját:

— No, nem rád haragszom, pajtás, te nem tehetsz róla, nem is akarom, hogy más légy, mint amilyen. De a világ ostoba, az emberek állatok és kiröhögnek bennünket, mert szegények vagyunk. Hát miért kell a művésznak palotában lakni? Mért szégyen a szegénység? Hát mi közük hozzá, hogy milyen a feleségem! És mégis — nem szabad a világ szájára kerülni, nem szabad nevetségesnek lenni.

Megint hevesen föl-alá járt, Emma megcsöndesen az ujság után nyult és elolvasta, mit ír az az úr róla. Mikor a végére ért, elhalványodott, csöndben összehajtogatta az ujságot és ezt mondta:

— Nem fogom többé megmondani, hogy a feleséged vagyok.

— Nem és százszor nem! — kiált föl Löwinger — fogd a kendődet, igen, a kendődet, nem a kalapodat és gyere velem, karonfogva végigsétálunk a váci-utcán és ha jönnek a grófnék és jönnek a grófok, büszkén fogom nekik mutatni, hogy te vagy a feleségem! Ilyen kincs, ilyen lélek! — kiáltotta lelkesülten és szenvedélyesen a keblére zárta — mit érnek veled szemben azok a színház kikent-kifent szépségei!

Emma elpirult és boldogan simult ura melléhez, aki közben már elfelejtette, hogy a váci-utcába akarja vinni, kendővel a fején. Ekkor nyílt az ajtó és betoppant Haslinger úr, a karmester. Megütődve állt meg a küszöbön e jelenet láttára és szárazon kezdte:

— Pardon, ez aztán a családi boldogság!

— Az is! — kiáltotta Löwinger vidáman — ti nem tudjátok, milyen finom lélek, milyen nagy karakter az én feleségem!

— Helyes, helyes, — folytatta Haslinger — a kedves nődnek azonkívül olyan

szép haja van, hogy furoret csinálna vele akárhol. Valódi fejedelmi haj és kár, hogy nem gondozza eléggé.

— Hogyan? — ütődik meg Löwinger.

— Majd erről is beszélünk, barátom, — mondja Haslinger kedvetlenül — én vagyok a te feleséged legnagyobb tisztelője és azért erről is fogunk beszélni, mint sok másról. Most csak azt akarom mondani, hogy a hangversenyt csütörtökön meg kell ismételni. Olyan nagy volt a siker, hogy meg kell ismételni. Ép most volt nálam a rendező, ő akarja és ezer forintot biztosít nekünk.

— Ezer forintot! — kiált Löwinger. Én pedig beleszédültem, ezer forint egy estére! Mi lesz még Löwingerből!

— Hanem az olyan ujsághírek, mint a mai volt — pardon, kedves Löwingerné, de szóvá kell tenni, — határozottan rontják a hangulatot.

Csütörtökön mindenki keresni fogja feleségedet a hangversenyen és ha meglátják, hát... izé... mindig azt fogják rajta látni, amit ez a pimasz ujság róla írt. Én tehát

azt gondolom, hogy jobb lesz, ha akkor kedves nőd otthon marad.

— Igen, — mondja Emma, — itthon fogok maradni.

— Én pedig azt mondom, — pattan föl Löwinger, — hogy nem fogsz itthon maradni, vagy ha itthon maradsz, akkor én is itthon maradok. Ha az uraságoknak kedvük van nevetni, majd hegedülök nekik olyat, hogy elmúlik a nevetésük. Neked pedig már megmondtam, hogy a feleségem nélkül én nem érek semmit. Csak addig tudok játszani, amíg neki játszom s ha ő nincs ott, akkor engem ki fognak füttyülni.

— Bolond képzelgés, — véli Haslinger, — aki tud, az tud.

— Nem bolondképzelgés, — pattog Löwinger, — hanem ez így van s ha nem volna így, csunyaság és alávalóság volna, ha én szégyelném a feleségemet. Száz szónak egy a vége: Emmával lesz hangverseny, Emma nélkül nincs.

— Jó, jó, — morog Haslinger, — én csak azt mondom, hogy a nyilvánosság előtt az

ember ne legyen férj, hanem művész és ke-
rülni kell a nevetséget.

— Hát nevetséges az én feleségem? —
ordít Löwinger, — micsoda világban élünk,
hogy egy dolgos, egyszerű, ragaszkodó assz-
zony nevetséges legyen? Hát én nem vagyok
nevetséges azoknak? Ha nem tudnék hege-
dülni, nem szaladnának utánam az utca-
gyerekek? Különb vagyok én nálánál? Ha
egy jobban öltözött ember elémebe áll, azt
hiszed, nem érzem, milyen ügyetlen, elfo-
gult és nevetséges vagyok? Ott fönt a mi-
niszternél magam láttam az ügyetlensége-
met, de a többi nem látta, mert azok igazi
urak, akik ilyesmit nem vesznek észre. Hát
mit akartok? Ez az asszony csodákat művelt
velem és neki köszönhetem, hogy idáig ju-
tottam és most elhagyjam, fölrugjam, mert
nem ért a sok haszontalansághoz, amit ti
finomságnak mondtok?

— Bravó, bravó! — kiáltott tapsolva a
a karmester és arca kigyúlt — igazad van,
egy szót se szoltam többet. Hozd el a fele-
ségedet, becsüld meg és — vigyen el engem

az ördög, ha nem igaz — nem is kerül majd áldozatodba megbecsülni ezt a szép asszonyt. Mert — higyjétek el nekem — Emma asszonyt sokkal könnyebb ünnepeletté tenni, mint nevetségessé. Ha kellően felöltözik, nincs az a hercegnő, akit le nem főzne. Csak-hogy ti indolensek vagytok, a külsőre is kell adni és már most mondd meg nekem, barátom, micsoda szent parancsolat követeli meg, hogy a feleségedet, akit szeretsz és becsülsz, ne öltöztess úgy, ahogy a művészed megengedi és ő megérdemli?

— Ez igaz! — kiált Löwinger és mintha hályog esett volna le a szeméről — igen, drága szép ruhákat veszünk neki, bezzeg nem fogják aztán kinevetni.

— Szép, hogy ennyire okoskodtál — folytatta a karmester — hát próbálj most még okosabbnak lenni. Amíg nem volt pénzed, hát meghúztad magadat, de miért húznád meg magadat ezentúl is, mikor annyi pénzed lesz, amennyit csak akarsz? Az ember megfér egy szoba-konyhában, de a művész nem. Hát jól van, te szereted az egyszerűséget.

Csakhogy nem addig van ám! A művész nem csupán a magáé, az tartozik a világnak is és tartozik a művészi reputációnak. Az emberek jönnek-mennek s ha itt találnak ebben az odúban, akkor nem szerénynek, hanem bolondnak vagy fösvénynek fognak mondani. Aztán magad is tapasztaltad: nem járja, hogy minden rongyos ujságíró a nagy művész feleségébe botoljon, amikor az edényeket surol. Ezzel is tartozol a feleségednek, aki igen tiszteletreméltó lesz akkor is, ha egy cseléd mosogat helyette. Aztán képzeld csak, ami nagyon valószínű, hogy a miniszter megtisztelt látogatásával. Barátom, akinek módjában van, annak kötelessége egy ilyen vendéget tisztességes székre ültetni, olyan szobában, melynek nincs konyhaszaga s melynek ablakába a suszterinasok nem báméskodhatnak be. És aztán megjárta, ameddig járta, hogy ott a színháznál próbáltunk, de ennek is végét kell vetni. Az olyan hegedűművésznek otthon is kell zongora a próbához és nyugalom és kényelem. Egy szó annyi, mint száz: légy szerény és ebédelj krumplilevest

vagy száraz kenyeret, de a művésznek való lakás kell neked, tisztességes bútorral az idegenek számára.

A furcsa ember igen behatóan, komolyan, világosan magyarázta ezeket és Löwinger elgondolkodva hallgatta, mint az iskolás gyerek.

— Igazad van — szólt végre csöndesen — mit gondolsz te, Emma?

Emma nem gondolt semmit. Amióta kikapott a pálinkás üveg miatt, idegen ember előtt nem nyitotta szóra az ajkát. Csak nézett Löwingerre, fanatikus hittel és meggyőződéssel — amit ő gondol és tesz, az rendszerben van, annak úgy kell lennie.

— Hát leszünk urak — szólt Löwinger hirtelen jókedvvel — miért ne? Tartunk akár szalont is és libériás szobaleányt. Te meg Emma, beülsz egy bársonyszékbe és pörgeted az ujjaidat. Tehetjük. Hanem azt mondom, hogy ez mind az idegenek számára lesz és ha magunkra leszünk, akkor főzöl, mint eddig, egy kis marhahúst, babfőzeléket vagy krumpligombócot. Nem leszünk mi sohasem egyebek, mint voltunk.

— Hála istennek — szólt Haslinger — akkor ne késlekedjeteK egy percig sem, nézetek lakás után, bútor után, ruha után, legjobban szeretném, ha addig is itt hagynátok ezt a fészket és a Hungáriába mennétek lakni.

— Nem olyan sietős — vélte Löwinger — és tudod mit, Emma? Ezt a bútort megtartjuk az új lakásban is. Ez lesz a mi hálószobánk, ahova úgy sem jön senki s mi ketten igazában csak itt fogunk lakni; itt fogunk enni, itt fogunk mulatni, itt fogok neked muzsikálni és itt fogsz nekem mesélni. És Misi itt fog velünk ülni, he?

Roppant jókedvű lett, verebet lehetett volna vele fogatni. Az új lakásnak örült-e vagy hogy az új lakásban is megmaradhat a régi: biz azt nem tudom. De ez az ötlet fölvidította Emmát is, arcára mosoly ült és széles kezével csapkodta a térdét, ahogy jókedvében tenni szokta. A két muzsikus kacagva kerekedett föl s távozóban Löwinger a vállamra csapott:

— Neked is csináltatok frakkot a hang-

versenyre, hadd legyünk urak valamennyien.

2.

Emmának fel kellett vennie a minapi hangversenyen viselt ruhát, melyben olyan szépnek láttuk s Löwinger elfintorította az arcát.

— Nem lehet, — mondotta — ez rettenetes ruha.

— Hiszen olyan szép, magad is mondtad, hogy milyen szép, — vetette közbe Eszter, aki oda szökött, mikor mondtam neki, hogy ruhapróbálás lesz.

— Mondtam, mondtam! — pattog Löwinger, — mégis úgy van, ahogy mondom. Itt minálunk szép, ott, a többi között nevetséges. Látnád csak a többi nőket, a Galambóczi bárókisasszonyt, meg a többi fiatal asszonyokat, ó, hogy tudnak azok öltözködni! És én azt akarom, hogy Emma úgy legyen öltözve, mint a többi.

— Akkor szalonban kell varratni.

— Hát akkor szalonban fogok varratni.

— Igen, — mondta Emma — akkor ő szalonban fog varratni.

S még abban az órában elvitte feleségét abba a szalonba, ahol a színésznők csináltatják a ruhákat és Emma egészen boldog volt, mikor onnan visszatért.

— Hi! — mondotta — micsoda ruha, még ki sincs vágva és mégis szép. És semmi sincs rajta és mégis gazdag. Istenem, — tette hozzá rémülten — és nyolcvan forintba kerül, nyolcvan forint egy ruha. De ez elég lesz egész életemre.

És a színházi fodrász csinálta a frizuráját s mikor fel volt öltözve, magam is elkábultam a szépségétől. A fodrász még az arcát is bepuderezte, amitől Emma elrémült, de aztán örült neki. Mert a pudertől szép fehér lett az arca, a szeplői is eltávoztak és a puder még sem látszott rajta. És a fodrász ajánlott neki kenőcsöt is, melytől elmúlnak a szeplők.

— Hozza el, hozza el! — kiáltott örömmel. Szegény Emma azelőtt minden keres-

ményét ilyen tégelyekre, kenőcsökre költötte, hogy fehér legyen az arca. Most fehér volt és Löwinger büszkén és boldogan állt mellette:

— Most nevensenek rajta, ha tudnak, — mondotta — te leszel a legszebb az egész teremben és elül fogsz ülni, hogy jobban lássalak. Csak a kezed — folytatta, a füle tövét vakarva, de nyomban elnémult. És kezdett idegeskedni és nyögött, nyöszörgött: teljes erővel elfogta ismét a lámpaláz s mikor a Vigadóhoz értünk, belebotlott a lépcsőbe, hogy majd elejtette a hegedűjét.

— Fel fogok sülni, — rebegette — édes Emma, ne engedd, hogy felsüljek.

S Emma komolyan és öntudatosan biztatta:

— Ne félj, nem engedem, hogy felsülj.

Fölérve a teremhez, Löwinger szó nélkül ott hagyott bennünket, de a jegyszedő már tudta, hogy kik vagyunk s most áradó alázatossággal és tüntető robajjal vezetett be, átadott a belső embernek, aki jegyeinket lobogtatva törtetve járt előttünk. Mi meg

követték, az emberek, a nők tekintetétől és furcsán ámuló, meg nevetős figyelmétől ostromolva. A nagy zsongás egyszerre különös morajjá vált s minden szem Emmára szegződött, aki se látva, se hallva, érdektelenül, mint a báb, járt előre s aztán leült a székre, melyet a jegyszedő neki mutatott. Majdnem egészen elül ültünk, az ötödik, vagy a hatodik sorban.

Emma mellett egy öreg hölgy ült, annak a szomszédságában pedig egy csunya, szőke-hajú vékonyka leány. Az öreg asszony kezében lorgnette volt, a nyaka, a füle meg csupa brillánt. A két nő összehajolt és a fiatal lány alig hallhatóan mondta:

— Ez a felesége, azt mondták, hogy olyan csunya? Pedig milyen szép.

— De ordinaré és neveletlen, mosónő volt, — mondja finyásan az öreg nő, — ez meg is látszik rajta. Nézd csak, milyen keze van és milyen ügyetlenül ül.

Aztán mézédés mosolylyal hirtelen Emmához hajolt és megszólította:

— Bocsánatot kérek, úgy-e a művész fele-

ségéhez van szerencsém? Jaj be örülök s bizonyára az egész teremben engem irigyelnek legjobban, hogy ilyen jó helyhez jutottam.

— Igen, — felelt Emma, — innen egészen jól lehet látni.

Az úrihölgy hirtelen elhallgatott s többet nem mert szólani. Még a lányhoz sem hajolt többé, csak nagy sokára hallottam, amint a lány mondja neki:

— Milyen büszke, nem is áll szóba velünk.

Én mellettem egy nagyon finom fiatal ur ült, frakkban és lelógó aranylánccal, az mindig keresztülhajolt rajtam és úgy bámulta Emmát. Az előttünk ülők is sűrűn hátrafordultak és bámulták. Én roppantul kellemetlenül éreztem magamat, de Emma csak a zongorára nézett s tán észre sem vette, hogy mennyire ráirányul a figyelem.

Aztán úgy történt minden, mint az első hangversenyen, csakhogy Löwingert most már sokkal zajosabb tapssal fogadták, mivelhogy most már ismerték. Ugyanazzal a da-

rabbal kezdte, mint a multkor, ő maga csinálta a muzsikát is és a hatás még megrendítőbb volt, nyilván azért, mert sokkal több ember volt most itt, alig lehetett lélegzeni a szorongástól és a nagy hőségtől. Löwinger játék közben egyre csak a feleségét nézte, aki kissé előrenyujtva fejét, bíborpiros arccal nézett az ura szemébe. Mintha valóban a szemével súgott volna neki, mit hogyan játszszék.

A dörgő taps kitörésekor meg visszahuzódzkodott és iparkodott oly kicsi lenni, hogy meg se lássák. Nem is nézte akkor senki. Minden szem a művészen függött, aki halványan és ügyetlenül állt, hegedűjét görcsösen szorongatva s csak a karmester halk ösztökélésére hajlongott egyet. Mikor pedig az utolsó szám is betelt, a közönség körülfogta a pódiumot, az asszonyok ismét körülötte tódultak, meghajigálták virágaikkal és ismét akadt egy előkelő úr, aki kezét szorongatta és mintegy beszédet intézett hozzá.

Löwinger azonban most nem engedte magát elszakítani feleségétől. A karmester hoz-

zánk törtetett, karját nyújtotta Emmának és a sokaságon keresztül a művészsobába vezette. Emma mintegy álomban követte, egyáltalában nem látszott meg rajta sem az öröm, sem a dicsőség. A művészsobában egy sereg úr verődött össze, színészek, zenészek, ujságírók, akik mélyen meghajoltak Emma előtt. Ez azonban nem is sejtette, hogy a tiszteletnyilvánítás őt illeti s nem is fogadta a köszönést. S ekkor belépett Löwinger is, homlokáról csak úgy szakadt a verejték, gallérja elgörbült, inge összegyűrődött s nyomában úriasszonyok hatoltak a művészsobába, amennyi csak belefért. Legelől egy csodálatos szépségű, magas, szőke hölgy ért be, aki a legyezőjét tartotta oda Löwingernek, úgy könyörgött:

— Írja rá a nevét, az istenért, csak a nevét.

De ugyanekkor már vagy húsz legyező suhogott s kórusban kiáltották:

— Nekem is, nekem is!

És Löwinger roppant gyámoltalanul izgett-mozgott, nem tudta mit csináljon s ekkor a

magas szépség rekedten a szenvedélytől oda-
súgta neki:

— Magánál hagyom a legyezőt s majd
eljövök érte.

Haslinger azonban Löwinger mellé állt és
kivágta a szegény embert:

— A művész boldog lesz, kegyelmes asz-
szonyom, ha parancsát holnap excellenciád
házánál teljesítheti.

— Igazán? — szólt a kegyelmes asz-
szony — eljön?

Löwinger gyáván meghajtotta magát és
valamit mormogott, a kegyelmes asszony pe-
dig egy icike-picike úr karjába csimpaszko-
dott és elment.

— A művész fáradt! — kiáltotta Haslin-
ger, — tisztelettel kérem a hölgyeket és ura-
kat, egy kis kimélet!

Ekkor a hátulsó ajtóból egy liberias inas
lépett be és Löwingernek mély meghajlással
egy névjegyet adott át.

Ez zavartan fogta, ránézett, de nem tudta
elolvasni. Haslinger belenézett és hango-
san olvasta: gróf Nákói és neje szíve-

sen látják a művészt ma este egy csésze teára.

— El kell menned, — súgta Haslinger — Nákói a leghatalmasabb ember Bécsben s ha ő pártfogásába vesz, akkor meg van alapítva a szerencséd.

Löwinger alig tudott a lábán állni, anynyira fáradt és izgatott volt. Az emberek pedig össze-vissza szölongatták, az egyik a vállát veregette, a másik átölelte, a harmadik azt mondta: bravo, bravo. Emma pedig hozzálépett és száraz hangon ezt mondta:

— Előbb más inget kell felvenni.

Hirtelen elnémult minden. Olyan ijesztő volt ez a hirtelen beállott csend és Löwinger valóban megijedt tőle. És megijedt Emma is, aki okozta és dühös lett Haslinger, aki fogát vicsorgatva, oda sziszegte Emmának:

— Muszáj magának mindenbe beleszólni?

S a nagy csend után az arcok mosolygásra váltak, hátul elfojtott nevetés is hallatszott. Löwinger egy rettenetes pillantást vetett Emmára, aki megsemmisülten, lehanyatlott karral állt előtte, aztán érdesen rászólt:

— Menjünk!

És fél kezében a hegedűjét fogja, fél kezével megragadta Emma karját s ő is sziszegte:

— Csak hallgatni tudnál, csak hallgatni tudnál, hát muszáj mindig kimutatni, hogy mosónő voltál?

— Nem muszáj, — felel Emma s akkor Löwinger még dühösebb lett:

— Elég, rajtunk nem lehet segíteni.

Inkább karon ragadta, mint fogta feleségét s a tomboló, tapoló emberek sokaságán keresztül levezette. Nem nézett se jobbra, se balra, lesütött szemmel szinte menekült. Emma meg csetlett-botlott mellette, eleinte félkezével fölfogta a ruháját, de aztán megérezte, hogy ügyetlenül fogja, meg hogy mindenki az ormóttan öklét nézi, hát eleresztette szegény s mire leértek, a drága ruhának szerencsésen letaposta az elejét, hogy a selyem volent csak úgy lógott róla.

— Ülünk kocsiba — szólt Löwinger, de ugyanakkor, meg sem állva, odébb vonszolta feleségét, mivelhogy épen akkor egy előkelő

társaság ült be az equipage-jába. Szinte szaladva értünk az Erzsébet sétaterre, ott belevágta magát az elhagyott utakba, hogy elkerülje az embereket. Nagy kerülővel, a szérecsen-utcán keresztül végre gyalog értünk hozzájuk. Úgy volt, hogy a hangverseny után náluk fogok vacsorálni.

Belépven a kis lakásba, olyan különös szomorú volt a szegényes félhomály, melyet az apró petroleum lámpa sárga fénye terjesztett, a nagy fényesség után, melyet most hagytunk el. És hideg is volt és Emma csak a keztyűt vetvén le, leguggolt a kis pléh-kályha mellé, hogy tüzet rakjon. Löwinger levetette téli kabátját, de a hideg miatt ismét fölvette s indulatosan járt föl-alá. Egyikünk se szólt egy szót sem s én nagyon sajnáltam, hogy a vacsorára gondolva, az utcán meg nem szöktem tőlük.

A kis kályha csakhamar vidám pattogással felmelegítette a kis szobát. Emma megterített és délben sütött hideg borjúhúst tett az asztalra. Aztán tágra nyitott szemmel nézett az urára és mondta:

— Neked úgy sem kell a mi vacsoránk, grófok között fogsz vacsorálni.

S beszédközben lefejtette magáról a szép, fehér ruhát.

Löwinger valamit morgott s még izgatottabban folytatta a sétát. S Emma belebujt a házi ruhájába, föltette kék kötényét, aztán a szekrényből kivett egy ragyogó fehér inget és az ágyra tette. De szólni az ingról nem mert, csak a szemével mondta: öltsd fel és eredj a grófokhoz.

Volt ebben a néma átváltozásban úridámából cselédasszonyná, miközben urának a fehér inget készítette, melyben a fényes társaságba menjen, olyan megkapó lemondás, mely még az én szívembe is nyilallott. S beleszilallott bizonyára a Löwinger szívébe is, mert egyszer csak lerántotta magáról a frakkot, lábáról lerugta a lakkcipőt, belebujt a rossz papucsba és átfogva felesége nyakát, körültáncolta vele az asztalt.

— Mulassanak a grófok nélkülem, — kiáltotta — az ilyen este után én nem hagyom el az én palotámat, az én vacsorámat, az

én pajtásomat. Szaladj, Misi, ne sajnáld a kapupénzt, hozz egy üveg vörösbort a korcsmából, ma mulatni fogunk magunk s ha a grófok is mulatni akarnak, akkor jöjjenek ide én hozzám!

— Ne tedd, — intette Emma komolyan — a te feleséged olyan boldog, hogy ezt gondoltad, de ne tedd, mert árt a művészetnek, ha a feleségedet boldoggá teszed.

— Mit nekem a művészet! — kiáltott fel az ember, akit, ha már ivott volna, hát részegnek hittem volna — a művészet megél, ha nem muzsikálok is nagy uraknak, sőt nem is szabad többé tennem, mert érzem, hogy ez lenne a vesztem. Nekem ott kell maradnom tenálad, mert tenálad van a művészetem is. Mit? Hát legfőlebb nem fogok Bécsben hegedülni, nem is akarok, van itt publikum elég, aztán ha nem elég, hát tudok én a grófok nélkül is a nagy világba jutni. Siess, Misi, ma görbe estét csapunk!

Siettem, hoztam a bort. Emmát az ura ölében találtam, amint elmondta, micsoda meséket látott a hangverseny alatt. Csodála-

tos, zagyva, de színes beszámíthatatlanságok, miken különös, balsejtelmű megnyugvás és melancholia húzódott végig.

— Aztán fenn voltál egészen a tetején, — mondotta, mikor ismét beléptem — és hegedültél, én meg egészen lent voltam egy halom ember alá temetkezve és te nem láttál engem, de én súgtam neked, hogy fel ne süljél s akkor mindmagasabbra nőtt a hegy és aztán már egy felhő tetején álltál és az emberek, akik eltemettek maguk alatt, azt mondták: minek megy olyan magasra? Hiszen már nem halljuk a muzsikáját! Én felkiáltottam: de igen, én hallom a muzsikádat és eredj csak még magasabbra a csillagokig és hegedülj, mert hallani foglak, ha ember szeme nem is lát már a nagy magasságtól!

— Így volt? — szól Löwinger kigyulladt arccal és csillogó szemmel.

— Így volt, — mondja Emma különös szomorúsággal, majd minden átmenet nélkül hozzátette:

— És most itt van a bor.

Löwinger töltött és ittunk. Az első korty-

tól megfájdult a fejem és Löwinger az első pohártól berugott. Benyult a zsebébe és megszámlálta a pénzét.

— Mennyi pénz! — mondotta akadozva — és nincs, akinek adjam. Misi itt van a fele, add haza anyának titokban, hogy apa meg ne tudja, hiszen anya nem haragszik ránk és olyan sok a gondja.

— Nem tehetem, — mondom én — mert nekünk nem kell a te pénzed és anya semmit sem tesz apa tudta nélkül. Mit tennél te, ha Emma a te hátad mögött csinálna valamit!

— Megölném! — ordított fel egyszerre ijesztő vadsággal a kicsi ember és lecsapott az asztalra. — Az én hátam mögött? Titokban? Gyalázatos teremtés, ezt mernéd tenni? Ez a hűség? Ezért mondtam le a grófokról s maradok rongyos embernek, hogy te a hátam mögött... Vigyázz magadra, még nem ismersz eléggé!

E nagy felindulástól rosszul lett és hirtelen kijózanodott. Emma, mint a gyereket, lefektette, borogatást tett a fejére és az ágy

szélére ült, várva, míg elalszik. Én nekem is majd megrepedt a fejem és megfogadtam, hogy sohasem iszom és Löwinger is jól tenné, ha sohasem innék.

3.

Bánovits úr lejött és igen szomorú volt. Hát mégis elmennek, itt hagyják a lakást és őt, a jó barátot?

— Igen — mondotta Emma, — mert az uram nagy művész és zongora kell neki, meg több szoba, mert igen nagy urak fognak hozzá járni és azokat nem ültetheti le olyan szobában, melyben konyhaszag van.

Majdnem szószerint beszélte azt, amit Haslinger mondott. Bánovits úr pedig szintén elmerült gondolataiba és sűrű bajusza úgy járt, mint a nyúl szája, mikor eszik.

— Nagyon sajnálom, — mondotta, — már megszoktam, hogy néha beszélhetek magukhoz s gondoltam, én öreg ember vagyok, senkim sincsen és ha valami bajom lenne, hát itt vannak a jó barátaim és ha meg-

hálnék, akkor van kire hagynom a vagyonomat.

— Ó — szólt Emma, — ne legyen beteg és senkinek nem kell a maga vagyona, mert az uram nagyon sokat tud keresni és szegény ember akar maradni.

— Igaz, — búsong tovább Bánovits, — de arra is gondoltam, hogy a maga ura művész és el is fog menni külföldre és maga hónapszámra egyedül fog maradni s akkor magának is kell egy jó barát, egy öreg ember, akivel nem szólják meg.

— Oh, — szólt Emma szokott fás egykedvűséggel, — a vén kecske is megnyalja a sót és én tudom, hogy magának viszonya van a házmesternével s ha az uram elutazna, hát nem engedném úgy sem bejönni én hozzám, mert maga rossz ember.

Bánovits úr válla közé húzta a fejét és különös, csillogó szemmel nézett Emmára, aztán halkán, csunyán röhögött.

— De milyen gondolat! — mondotta azután, — hát igazán gondolta, hogy én szerelmes vagyok magába?

— Nem, hanem minden asszonyba. Én nagyon műveletlen vagyok, de azt meglátom az emberen, hogy jó ember-e, vagy rossz ember.

— És nem szereti a rossz embereket?

— Nekem mindegy, akár jó, akár rossz, ha az uramat nem bántják. És nem szeretem a házmesternét, mert az rossz asszony és aki az urát meg tudja csalni, azt eleve-
nen meg kell égetni.

— Misi úr — szólt most az öreg hozzám — fönt felejtettem a dohányomat, nem akarna olyan szíves lenni és lehozni? Itt a kulcs.

— Nem, Misi — szólt közbe Emma — ne menj föl a dohányért, mert Bánovits úr csak el akar küldeni, hogy nekem valamit mondjon. Én pedig úgy is mindent megmondok az uramnak, hát minek szóljon hozzám egyedül?

— De nincs igaza, Löwingerné — mormogja Bánovits úr és egyben fölkerelkedik — nagyon sajnálom, hogy barátságomat ennyire félremagyarázza és legyen okos, ne okozzon urának kellemetlenséget.

— Isten áldja — szól Emma — nem fogok neki kellemetlenséget okozni, hiszen úgy sem maradunk már sokáig a maga házában!

— És ha nem laknak majd itt, úgy-e, azért tartjuk a barátságot s meg fogom magukat látogathatni?

— Nem fogom megtiltani, Bánovits úr. Isten áldja.

— Mért beszéltél ilyen szamárságokat? — kérdem aztán Emmától — azt hiszed, ha valaki ide jár, hát akkor mindjárt szerelmes beléd?

— Nem, arany virágom — mondja ő — nem is szerelmes belém és én nagyon ostoba vagyok és lehet, hogy most sem kellett volna így beszélnem, de azért mégis tudom, hogy Bánovits úr rossz ember, aki azt hiszi, hogy én is olyan rossz asszony vagyok, mint a házmesterné.

— Ha azt hiszi — mondom — akkor ő majdnem olyan valóban, mint te.

Emma nagyon szomorúan nézett rám.

— Mond csak, kis királyom, te olyan

okos vagy és sokat tanulsz az iskolában, mit kell tennem, hogy ne legyek olyan ostoba?

— Tanulnod kell, — feleltem — mert eszed van, mint nekünk valamennyiünknek, de nem tanultál semmit és így ostobaságokat beszélsz. Ha egy asszonynak művész ura van, akkor műveltségre kell szert tennie és ha majd cselédek lesz, akkor te rá fogsz érni és akkor jó lesz, ha egy kicsit tanulsz.

— Igen — mondja — és hogy kell azt megcsinálni?

— Hát úgy, hogy majd én tanítlak. Előbb megtanulsz becsületesen írni, mert nem lehet tudni, hogy nem kell-e levelet írnod, aztán könyveket kell olvasnod, hogy tudj irodalomról beszélni. Majd én odaadom neked Vörösmarty összes műveit, meg Homeroszt, meg Arany János Toldiját, meg Pompeji utolsó napjait és meg foglak tanítani, hogy mi a vers, meg mi a hősköltemény, aztán majd tanítlak franciául és akkor aztán művelt leszel és nem fogsz ostobaságokat beszélni.

— Igazán? — mondotta — és akkor, ha egy úridámával együtt vagyok, nem fogják meglátni, hogy én nem vagyok úridáma?

— Nem bizony, — mondom mély meggyőződéssel — mert azok is csak azért olyan finomak, mert iskolába jártak és ha te is megtanulsz mindent, amit ők az iskolában tanultak, akkor te is olyan leszel, mint ők.

— Akkor tanuljunk — szól fölbuzdulva — és te leckéket fogsz nekem föladni és én nagyon gondosan meg fogom tanulni. Kis királyom! — kiáltott föl szinte zokogva — olyan nagyon szeretnék művelt lenni!

— Művelt leszel — biztatom meghatottan — csak bízd magadat teljesen reám és meglátod, egy év múlva többet fogsz tudni, mint a többi öt esztendő alatt az iskolában tanult.

— És akkor olyan finom fogok lenni, mint a többi?

— Természetesen. Csak a kezed lesz durva, de azon is lehet segíteni, ha cselédet tartasz és nem mosogatsz többet.

— Igen — szólt vidáman — cselédet fogunk tartani, aztán kenőcsöket veszek, mik fehéritik és puhítják a bőrt, mert nem akarom, hogy őt miattam kinevessék.

És még aznap vette a kenőcsöt és nekem még aznap irkákat és iskolai könyveket kellett vásárolnom, hogy másnapra megkezdjük a tanulást.

Grün Nácinak fölvirradt a napja. Ő járt lakást keresni, ő járt bútort vásárolni, ő nézett zongora után, ő szerzett szabót, cselédet, függönyöket, képeket, szőnyegeket. Tenger pénz ment a kezén keresztül s mivel sokat ült megint a kávéházban és kártyázt, hát valószínűleg sok pénz ragadt az újjai között. Ezalatt az idő alatt Löwinger alig volt otthon, sokszor frakkosan ment a színházba, sokszor szalonkabátban a próbára. Ott volt a szőke kegyelmes asszony-nál és nevét írta a legyezőjére, azonfelül néhány ütemet is első hangverseny-darabjából. Jöttek a meghívók estélyekre előkelő uraktól, gazdag zsidó családoktól, de ő a gazdag zsidókhoz nem ment, bármennyit

ajánlottak is neki egy-egy játékért, ellenben az előkelő urakhoz elment, de pénzt nem fogadott el. Ennek fejében aztán ajándékokat küldtek neki, drága gyűrűket, órákat, inggombokat, szivartárcákat arannyal kiverve, drágakövekkel kirakottan, egy özvegy dúsgazdag nemesi asszonytól pedig egy pár gyémántos fülbevaló jött, a művész felesége számára. Emma majd megbolondult a gyönyörűségtől. Órák hosszat tudott velök eljátszani, a fülébe aggatta s nézte magát a tükörben, ráfésülte a haját, hogy keresztül csillogjon, de ha arra került a sor, hogy fölvegye, mikor valahova mentek, hát szinte irtózáttal tiltakozott ellene.

Löwinger divatban volt. Mindenfelé hívták, a képes újságok sorba hozták az arcképét, az emberek elárasztották levelekkel, volt köztük sok szerelmes levél is. Egyik-másik nő arra kérte, hogy csak egyszer tegye kezét az ő szívére, akkor boldog lesz és meg fog gyógyulni. Haslinger ezekre azt mondta, hogy hiszterikusok és minden zeneművész találkozik velük, mert a zene rop-

pantul hat rájok s a művésznek csodatevő erőt tulajdonítanak, mint a prófétának.

Azóta, hogy híres ember lett, a színháznál fölemelték a fizetését és kinevezték hangversenymesternek. Aztán jótékonycélú ünnepi előadáson felvonás közben külön, a színpadon játszott s ezért is pénzt kapott. Aztán szerződtették Pesten még három hangversenyre, felejövedelemre és a vidéki városokba is hívták. Bécsből és Berlinből is kapott ajánlatokat, sőt egy bécsi ügynök le is jött hozzá Budapestre, hogy elviszi Amerikába és egy félmilliót biztosít neki. Ezeket a dolgokat Löwinger mind a karmesterrel intéztette el, aki váltig ajánlotta neki, hogy hagyja ott a színházat, mert csak kisebbíti az értékét, ha rongyos operettekben kerिंगőket játszik. Löwinger azonban ragaszkodott az álláshoz, azt mondta, hogy nem tesz olyat, hogy ott hagyja a direktorát, akinek mindent köszönhet, épen akkor, amikor ő is megszolgálhatja neki a jótettét.

Két hét multán kész volt az új lakás és Löwingerék behurcolkodtak. Emma meg-

hatottan és félénken tette lábát a tökéletesen kész lakásba, melyet a bútoros meg a kárpitos állított össze a Grün Náci ízlése szerint és sehogy sem fért a fejébe, hogy ő most otthon volna. Roppantul tetszett neki a kék bársony garnitúra, barna zongora, a virágos szőnyeg meg a fehér csipkefüggöny, a falakon az olajnyomatú képek vastag aranyrámában, a nagy falióra lelógó két óriási bronz súlyával, az ebédlő óriási kredence, meg a gótstílű magas támlájú székek. Löwingernek is tetszett minden, csak Haslinger, mikor körülnézett, csóválta a fejét és elkáromkodta magát:

— Hogy erre nem gondoltam! Így egy dob-utcai fűszeres lakik, nem pedig egy művész.

De már mindegy, megvan, hát legyen így; úgy is megváltozott a helyzet. Löwinger abszolválja a vidéki hangversenyeket, aztán Bécsbe megy, ezalatt majd csak kihúzzák a telet itt, anélkül, hogy nagy sokadalom gyűlne itt össze, közben pedig majd gondoskodik ő róla, hogy legalább a fogadó

szobának legyen valami művészi jellege. Másnapra jött is a kárpitos, aki holmi szövegekből és két nagy lándzsából sátrat csinált a zongora fölé, egy etager-ra meg apró szobrokat állítottak, mikre rá volt írva a nagy férfiak neve: Mozart, Beethoven, Goethe, Schiller, Petőfi Sándor, Liszt Ferenc s egy csomó olasz meg francia hangzású név, miket akkor nem jegyeztem meg magamnak.

— Majd aztán a koszorúkat fogjuk a falra akasztani — mondotta Haslinger — s akkor mégis csak tisztességes művész-szoba lesz belőle.

A cseléddel sem volt megelégedve. Egy öreg zsidó asszonyt fogadtak, aki kitűnően súrolt ugyan, de magyarul nem tudott s nem volt olyan megjelenésű, hogy tisztességes ember előtt még csak cselédszámba is mehetett volna. El is küldték s fogadtak egy csinos képű fekete lányt, aki viszont nagyon jól tudta az ajtót kinyitni, de nagyon hanyag volt a takarításnál, a főzéshez meg absolute nem értett. Ezzel azonban a férfiak nem törődtek bizony, Emma maga

sem, a főzést ő végezte s amit a cseléd rosszul csinált, azt ő megcsinálta utána jól.

Szegénynek azért roppant sok baja volt a cseléddel, mert sehogy sem tudott abban a lányban alárendelt teremtetést látni, akinek ő parancsolna. Mikor jött, kezet adott neki s összeült vele a konyhába beszélgetni. Rég nem érezte magát olyan jól, mint akkor. De parancsolni a világért sem tudott. Különb-
ben Löwinger maga is meglehetősen gyáva volt, ő is csak félhangon és lesütött szemmel mert egy pohár vizet kérni. Ha pedig a kalapját ki akarta keféltetni, nem adta oda a lánynak, hogy kefélje ki, hanem csak a kefét kérte tőle s a cseléd azután erőszakkal kivette a kezéből a kalapot, hogy majd ő tisztítja meg. Emmával azonban jele-
netei voltak emiatt.

— Nem járja, — mondotta — hogy cselédet tartunk s ahelyett, hogy rendelkezniél vele, magad végzed a munkáját. Mit gondolsz? Nem a barátnőd és nem a vendégünk! Ne légy olyan gyáva, olyan úriaszszony vagy, mint a többi, aztán miért félsz?

Tudja ő, hogy engedelmeskednie kell és más ki is nevet, ha látja, hogy félsz tőle, vagy pajtáskodol vele.

— Igen, — szólt Emma csüggedten — ő a cseléd és én vagyok az asszony, majd ha műveltebb leszek, akkor nem is kell majd szólnod, hogy tudjam, hogy ő a cseléd, én meg az asszony vagyok.

A cseléd pedig, akit Marinak hívtak, tökéletesen érezte felsőbbtségét és valósággal uralkodott a két emberen. S délután, ha elvégezte a konyhai dolgokat, beült Emmához és mesélt neki a helyekről, ahol eddig szolgált. Emma Maritól tudakolta, hogy milyenek otthon a gazdag asszonyok, mit csinálnak, hogyan beszélnek a férjeikkel, mit viselnek otthon és hogyan viselkednek, ha vendégek érkeznek. Különösen az utóbbi kérdés érdekelte nagyon és Mari adta a beavatottat és tanította őt illemre meg szokásokra. Emma roppant figyelmesen hallgatta, majd elgondolkodott és felsóhajtott:

— De jó magának — mondotta — hogy így mindent tud, nekem is kellene mindent

tudni, de még nem tanultam semmit. Majd Misi és maga meg fognak mindenre tanítani.

Hát ami Misit illeti, az keservesen megbánta már, hogy a preceptor méltóságát vállalta. Azt hittem, mindezek az apró dolgok, mikén kezdtem a tanítást, valóságos gyerekjáték volt az én felfogásom szerint, de retentő, megtanulhatatlan nehézségek Emmának.

Hogy csak egyet említsek: az összeadásnál sehogysem fért a fejébe, hogy az egyesekből előálló tízeseket, mint egyeseket lehessen a második számoszlophoz adni. Az a : marad egy, marad négy sehogysem fért a fejébe. Én meg nem győztem türelemmel s végre is kijelentettem, hogy az összeadás nem tartozik a műveltséghez.

Aztán nagyon lesújtott, hogy például Zalán futásából absolute nem értett egy szót sem. Egyre kérdezte, mi az a párducos, mi az a kacagányos és mi az a régi dicsőség, a század, Zalán, Hadúr. Ekkor képedtem csak el, hogy milyen rengeteg nagy az én műveltségem, ha ezek az egyszerű dolgok

annyira tudósok, hogy külön meg kell rájuk tanítani azt, aki nem tudja őket. S a párdacról bele tévedtem az állattanba, meg a földrajzba, a kacagányról a históriába, végre is abba kellett hagyni az egész szisztemát és elmeséltem neki az Árpád honfoglalását. Ez mese volt, ez roppantul tetszett neki, különösen, hogy Szvatopluk földet, fűvet és sót vitt elébe.

— Hi! — kiáltotta — egy király vitt földet és letérdelt Árpád előtt, hogy ne bántsa. Jaj be gyönyörű és ez a műveltség sokkal könnyebb, mint Zalán futása.

Ám azért rengeteg energia volt benne. Este, míg Löwinger odajárt, két könyökére támaszkodva, csökönyösen betűzgette Zalán futását, de épen csak a hexaméterek himbáló muzsikáját érezte belőle ki. Vagy leült és számokat írt egymás alá és próbálta őket összeadogatni. Sokszor éjfélig ült így, de mikor Löwinger jöttét hallotta, hirtelen eldugta a könyvet, a papirost. Nem merte megmondani neki, hogy mennyire törekszik a műveltségre.

Nagyon csodálkoztam, hogy amióta úri lakásuk van, nem élvezet ott tartózkodni. Löwinger alig volt otthon. Későn jött haza s ha nem volt próbája, sokáig lustálkodott az ágyban s alighogy felkelt, elment hazulról. Sok ruhát csináltatott, különösen egy kék és egy barna bársonykabátot, ami művészi viselet. S otthon egyre nézte Emmát és kifogásolta a ruháját, hogy a szín nagyon rikitó, a szabás ügyetlen, itt egy folt van, oda meg egy szalag kívánkozik. Nagyon megütődtem ezen és tiszta szekatúrának tekintettem, mert Emma igen szép háziruhában járt otthon, amiben sokkal magasabbnak tetszett, mint eddig. De azért szíves! és szeretettel volt a felesége iránt, aki a kutya alázatosságával viselkedett irányában és soha sem kérdezte tőle, hova megy, honnan jött.

Elkövetkezett a szegedi hangverseny napja. Ekkor Löwingeren megint kitört a lámpaláz. Szekáns, dühöngő volt, majd megbánta, körülcirógatta és fogadkozott, hogy lemond a dicsőségről, inkább békén otthon él a feleségével és csak a színháznál muzsikál, leg-

föllebb még hegedüleckéket ad. Aztán összevesztek: Löwinger magával akarta vinni Emmát és Emma nem akart menni. A lakást nem lehet egyedül hagyni és ő csak akkor megy majd ismét az urával, ha elég művelt lesz. Aztán Löwinger belenyugodott, hogy hát jól van, egyedül megy s ekkor Emmának eszébe jutott, hogy tud-e majd olyan szépen játszani, ha ő nincs ott és nem súg neki. Erre Löwinger elbődült, hogy minek figyelmeztette erre, ha nem beszél róla, akkor eszébe se jut, most azonban csakugyan nem mer egyedül menni. Ennek viszont Haslinger szegült ellene, kijelentvén, hogy ő nagyon becsüli Emmát, de kétszer már rosszul jártak vele s a vidéki publikumnál még rosszabb hatása van valamely ügyetlenségnek, mert azok elvárják a művésztől, hogy félisten legyen s még az ivóvize is csupa művészetet lehelljen.

És Haslinger álláspontja győzött és Emma attól fogva egy szót sem szólt. Mikor Löwinger utazásra készen állt, úgy búcsúzott tőle, mint máskor, ha csak színházba megy

próbára. Pedig első válásuk volt és mind-egyiküknek nehéz volt a szíve, Löwinger ment, a leány utána vitte a táskát, beült a kocsiba és elrobogott. Emma a nyitott ablaknál ült és utána nézett. Mikor a kocsi befordult a sarkon, két kezét arca elé csapta és felhördült. De csak egy pillanat, aztán egykedvűen becsukta az ablakot, odaült a tükör elé és fésülte a haját. Soha olyan nyugodtnak és egykedvűnek nem láttam még. De egyszerre, minden átmenet nélkül elsi-koltotta magát, haját tépve, kezeit tördelve végigszaladt a lakáson, aztán ráborult a zongorára és jajgatott:

— El kellett volna mennem vele, mert ellopják tőlem. Nem fog többé visszajönni, ellopják a műveltek.

Majd eszébe jutott, hogy utána utazik, majd arra gondolt, hogy a vasúton valami szerencsétlenség érheti s egyedül hal meg. Aztán gyanakodni kezdett, hátha nem is hangversenyre ment, hanem el akart szökni tőle.

Rettenetes állapotban volt egész nap. De este, pontben nyolc órakor, fölvette azt a

ruhát, melyet a hangversenyen viselt, fülébe akasztotta a brilláns függőket s leült a zongora elé és behunyta a szemét. Most kezdődik a hangverseny, most dörög a taps, most nyúl a vonóhoz, most küldi elnyomrodott lelkét az imádat szárnyán a messze városba, az idegen emberek tömegébe, most éri el az urát, most súg neki, most melegíti, hevíti a szívét, most kényszeríti, hogy gondoljon a távoli otthonra, az ő félszeg feleségére, most találkoztak, most teljes a művészi hevület, most feldördül a rengő taps, most segítette ismét diadalra a messzeségből is a bátortalan, az imádott, a mindenható, a gyámoltalan művészembert.

S talán most gondolta Löwinger először: nini, hát csakugyan babona, hogy a feleségem súg nekem? Lám, nélküle is úgy ment minden, mintha itt lett volna.

NEGYEDIK FEJEZET.

Az opera.

1.

Olykor megborzongok, ha visszatekintek gyermekkoromnak erre az idejére. Emmához menekültem akkor, mert ott nem láttam anyám bús arcát, apám fogvicsorító fanatikus dühét s mert ott meleg volt és volt ebéd is. Emmához menekülök most is, az ő történetét írván meg, holott a magamét akartam megírni, hogy ne lássam a szürke züllést s megírhasam apám képét a maga teljes gigászi tiszteletreméltóságában. Sóhajtván és elborulva mentem akkor haza, sóhajtván és elborulva láttam, hogy otthonom tájkát nem kerülhetem ki tovább: odavaló vagyok, jöszte, szomorú mentorom, Emlékezés és kísérv vissza a pincébe.

A pincébe, ahol, azt mondják, télen meleg van, holott nincs meleg, csak ha befűtenek. Nálunk pedig nem fűtöttek. A pincébe, ahol állítólag szintén van éjjel és nappal változása, holott zimankós december táján csak szürkébb és feketébb éjszaka van, nappal nincs soha. A pincébe, ahova minden nap gorombán beállít a házmester és kijelenti, hogy ki fog bennünket dobni, mert aki nem fizethet házbért, az ne lakjék a pincében. A pincében, ahol apa dobogó léptekkel jár föl-alá, majd leül az üllője elé és céltalanul kalapálgat. Ahol reggel, délben, este felharsog apa érces imádkozása az egyetlen istenhez és közben dörgedelmes átká a szegény ember kifosztói, a tőkepénzesek ellen. A pincébe, ahol megijed a többi, ha Móric a könyve fölé hajolva, elneveti magát egy mulatságos helyzetben. Ahol Eszter mogorván elvonulva, rongyos gyapjúkendőbe burkólódzva húzódik meg a kályha mellett és fázik. Ahol Jakab kékre fagyott ujjakka próbálja köreit és háromszögeit tussal áthúzni s ahol anya az asztal mellett ül és

kötöget és nem gondol semmire, csak a holnapi kenyérre, mert a mai úgy sem lesz meg. Jóságos isten, mi lesz ebből? Apa csak a tavaszra vár, hogy találmányával, a pléh-hegedűvel külföldre menjen és onnan hozza haza a gazdagságot. Mi lesz addig? A pogácsát megettük és ezzel megettük a forgalmi tőkénket. Még gyümölcsöt árulni sem lehet, nincs pénz gyümölcsre. Két sült tök mellett gunnyasztunk föl váltva a lépcsőn és éhségünkben majszoljuk a tökmagokat.

Amellett nem voltunk igazi szegény emberek, mert gögösek voltunk és szégyeltük a szegény voltunkat. December közepétáján az osztályfőnököm berendelt engem vasárnapra az iskolába. Jóságos ember volt, csupa szelídség és szánalom a hangja. Még két fiú volt ott, az osztály leggazdagabb gyerekei. Ezekkel egyetemben a tanár elvitt engem egy szabóüzletbe és ruhát vett nekem. Az osztály gyűjtötte számomra a pénzt és a tanár úr nagyon megdicsérte őket. Nekem elállt a lélegzetem és szerettem volna mon-

dani: nem kell az alamizsna, mi közötök hozzá, ha én rongyosan járok? De nem tudtam és nem mertem szólani s felöltöttem az új ruhát és megfogadtam, hogy kimaradok az iskolából, mert nem mutatom magamat azok előtt, akik nekem alamizsnát adtak. És féltem hazamenni és bevallani az igazat, mert attól tartottam, hogy apa megver megalázásom miatt. De apa örült, hogy új ruhát kaptam és csak azt mondta, vigyázzak reá. Ez nagyon fájt. Ugyanakkortájt egy igen előkelő úriasszony, egyik társamnak az édesanyja, magához hívatta anyát. Sokáig kellett várakozni az előszobában, aztán bevezettek bennünket egy ragyogó szobába és egy kövér, könyörtelen képű asszonyság kikérdezte anyát, hogy hányan vagyunk, hogy élünk, mire volna szükségünk. Végül nagylelkűen megigérte, hogy kieszközöl nekünk ebédkosztot a népkonyhában napi egy forintért, egy nagy batyú ócska ruhát adott anyának, aki megcsókolta érte az asszonyság kezét és fogta a batyút, én meg segítettem neki vinni.

Az utcán elsírtam magamat.

— Minek fogadtad el? — kiáltottam fel, de anya oly szomorúan nézett rám, hogy rögtön elszégyeltem magamat. Abban a batyúban mindenféle volt, de anyának semmi sem jutott belőle. A gyerekeiért meg miért ne csókoljon kezét egy nagyságos aszszonynak?

S amellett volt egy gazdag bátyánk és egy híres sógorunk, az emberek irigyeltek mindkettőért, mi meg hencegtünk az embereknek a gazdag bátyával, meg a híres sógorral. Egyiket sem látták nálunk, azért hencegtünk nekik, nehogy azt gondolják, hogy az előkelő rokonok lenéznek és kerülnek bennünket. Amellett látták a mi hihetetlen nyomorunkat, de mi, ha egyet hazudtunk, azt hittük, hogy most nem látnak semmit.

Teréz, a Náci felesége, ebben a rettentő időben hűséges látogatónk volt. Nekik most jó soruk volt, Nácinak mindig volt pénze. A nagyobbik részét elkártyázta, de azért maradt élelemre és fára is elég. És Teréz, aki nagyon vásott és rossz gyerekeknek az

anyja, nap-nap után beállított hozzánk, olyankor, mikor apa nem volt otthon és hozott egy kis kosárban néhány darab fát, egy kis ételmaradékot, egy kis kávé, egy kis cukrot és anya minden nap tiltakozott az adományok ellen s végül csüggedten elfogadta, a húsz krajcárosokkal egyetemben, miket Teréz erőszakkal a zsebébe gyűrt és legkisebb gyermeke életére esküdött, hogy vissza nem fogadja. Olykor betoppant Náci is, aki mindig jókedvű volt s egyre leszólta apát, hogy idealista és ha neki volna, bizony nem kellene családjának így nyomorognia. Különben most már valamennyien a Náci pártján voltunk, hogy apának ki kellene békülnie Löwingerrel és Móni bátyánkkal is, mert ha apa elfogadja a néhány forintot Jakabtól, aki leckeadással keresi, hát miért ne fogadná el a másik fiától is, aki meg sem érezné, ha akár száz forintot adna is?

Apa tekintélye nagyon leromlott a szegénységben. Olyan üresnek tetszettek a bölcs mondásai, mióta nem keresett. És Móric, a szedő morgott is:

— Apa mindent jobban akar tudni, mint más, mégsem tud annyit se keresni, mint egy részeg napszámos.

Jakab ezért elverte ugyan, de senki sem tudott ellenmondani. Apa bebizonyította, hogy a kisiparos nem tud megélni a gyártól és ezt megdönthetetlenül ki tudta fejteni. Mégis a szomszédban élt egy kisiparos-asztalos, amellet egy cipész, szemben egy lakatos s az egész kerület tele volt szegény emberekkel, akik éltek és sehol egy eleven gyáros, akitől nem lehetett megélni. Náci rájött a dolog nyitjára: a szocialistákat szidta, akik elrontották apát. Lám, azok szombat este a klubjukban bor meg sör és pipaszó mellett politizálnak, de azért, ha a megélhetésre kerül a sor, egyik se nézi az elvet, hanem veszi a pénzt úgy, ahogy lehet. Apa ellenben megesküszik az igazságra és nem tesz semmit, csak szónokol és csak akkor akar jóllakni, ha majd az egész világ meg lesz váltva s a gazdagok pénze a szegények zsebébe vándorol.

Kezdetben félénken, óvatosan és kíméle-

tesen, később mind elkeseredettebben vádolták és kritizálták azt az embert, aki rettegett bálványunk volt. Jaj annak, aki nem keres pénzt. Mindig félő büszkeséggel néztem rá és hallgattam büszke, patetikus és okos szavait. Most már magam is bizonyos kicsinyléssel néztem rá és pathosza mintha üres lett volna. Uralkodott felettünk, de már meggyőződés nélkül engedelmeskedtünk. Csak olykor éjjel, mikor kitört belőle az önkritika és a sötétségben alighanem ő maga is úgy látta a dolgokat, mint mi s kebléből vad üvöltő sóhajok törtek ki és tehetetlen gondjában összecsapta kezeit vagy verte az ágy deszkáját és nem tudott elaludni, akkor álomból fölriadva, úgy gondoltam rá, mint a leláncolt Prometheusra és sírtam a türelmetlenségtől, hogy milyen soká lesz még, míg ember lesz belőlem és szent fogadalmat tettem, hogy akkor letépem láncait és együtt repülünk a magasba, a világosság felé, ahol az emberiség megváltása vár ránk.

Mi lett a gyermek álmából, szent fogadalmából, mi lett a lélek láthatatlan szö-

vetségéből, hogy indult meg a gyermek álma és mire lyukadt ki a férfi tette. Lehetséges lett volna-e együtt maradni apának és fiúnak, mikor az utóbbi olyan úton járt, mely az előbbi előtt kezdettől fogva zárva maradt, önállóbb-e az ember, mint az új geológiai képződmény, mely teremtő talajból fejlődik s háládatlanul maga alá temeti? Ti jóságos emberek, akik képesek volnátok kiemelkedni eredeti körötökből és mégis megmaradni abban a körben, álljatok elő, hadd lássalak benneteket s hadd igazolódjék be a mardosó önvád, mely most is elfog engem, ha egy rongyos emberrel találkozom, akit rokonilag szeretnem kellene s akivel nincs egyetlen közös gondolatom és érzésem, mert ő rongyos, én pedig nagyságos úr vagyok!

2.

Löwinger a hangverseny után való nap délben már itt volt. Nagyon boldog és jókedvű volt, de le kellett feküdnie, mert megint pezsgőt ivott és a feje fájt. Feltünően

gyöngéd volt Emmához, aki az ágy mellett ült és jámborul hallgatta férje elbeszélését, milyen szépen sikerült minden s hogy beszédekert intéztek hozzá, meg bankettet rendeztek, melyen Löwinger a főispán balján ült, míg a jobbán Visconti ült. Sokáig azt hittem, hogy Visconti is egy szegedi tekintély és nyilván Emma is azt hitte. Majd megtudtuk, hogy Visconti együtt hangversenyzett Löwingerrel és énekelt. Akkor azt hittük, hogy énekes. Csak legvégül sült ki, hogy Viscontit a keresztnévén Auréliának hívják s hogy énekesnő a Nemzeti Színházban.

Mikor Emma ezt megértette, fölugrott és szinte őrjöngve támadt az urára:

— Szép az a nő? Művelt az a nő? Ugy-e, szerelmes vagy abba a nőbe?

— Megörültél? — felel Löwinger nyugodtan és lesütötte a szemét.

— Meg fogom fojtani — kiáltott Emma és mint a fúria rohant föl-alá a szobában.

Erre már én is dühbe jöttem és rászóltam:

— Csakugyan meg vagy örülve, hát nem szabad Löwingernek egy nővel hangversenyezni? Hiszen a legtöbb hangversenyen nők is énekelnek.

Erre Emma lecsöndesedett és mély bánattal ült ismét az ágy szélére.

— Nem tudtam, hogy más hangversenyen is szoktak nők énekelni.

Erre meg Löwingernek állt feljebb és kijelentette:

— Sok minden egyéb van, amit te még nem tudsz és ha folytatod buta féltékenységedet, akkor löttek a művészetnek.

— Nem, nem! — kiáltott Emma keservesen. — Ne legyen vége a művészetnek, nem vagyok féltékeny, nem leszek féltékeny, inkább meghalok, csak legyen meg a művészet.

Úgy látszik, Löwinger már kiismerte a művészetet, mint olyan módot, mellyel Emmát mindenkor elnémíthatja. Azért nagyon komolyan folytatta:

— Pedig aligha nem lesz vége a művészetnek. Visconti kisasszony az első éne-

kesnő a Nemzeti Színháznál s ha megnyitják az új operaházat, hát ő fog akkor elsőnek énekelni. És nagyon kért, hogy írjak én egy magyar operát, hogy az én operámmal nyissák meg a színházat s írjam úgy, hogy neki legyen benne a legszebb szerepe, akkor ő keresztül viszi, hogy előadják.

— Hi! — lelkesült Emma — az új operaházban a te új operád! S akkor rólad is csinálnak olyan apró szobrokat, mint ezekről ni — a Mozart meg a Beethoven szobrára mutatott. — Igen, ird meg, ird meg, jaj istenem, mi lenne, ha nem írnád meg!

— Már pedig alig lehet, — csüggedezik Löwinger — mert az operát nem lehet ám úgy írni, mint a levelet. Ahhoz kipróbálás és sok-sok idő, meg nyugalom kell. Aztán mondd meg, ha Visconti idejön és éneкли, amit írtam, te pedig azzal jössz, hogy megfojtod!

Emma megkövülten állt meg. Feje lehajolt és ujjait a szájába dugta. És végtelen szomorúsággal nézett a borús arcú

emberre, lehajolt hozzá és megcsókolta a kezét.

— Bocsásd meg a te Emmádnak, hogy rossz volt és magára gondolt. Emma jól tudja, hogy ő nagyon kicsi és buta asszony és hogy a művésznak nagyobb és kedvesebb feleség kell. De nagyon szeret téged és nagyon szereti a művészetedet és ha te, meg a művészet azt kívánja, hogy szolgálója legyek a másiknak, hát akkor Emma szolgálója lesz a másiknak.

— Mit? — kiáltott kigyulladó arccal Löwinger. Elhajigálta magától a borogatást és kipattant az ágyból. És letérdelt Emma előtt és megcsókolta a kezét, így kiáltotta lelkesülten:

— Nagyobb a lelked bárki másénál és megtanítsz engem röpülni és muzsikálni. Nem szolgálóm, hanem királynóm vagy és barátnők lesztek, mert én megmondtam neki, hogy te milyen magas lélek vagy és vegye megtiszteltetésnek, ha barátságodba fogadod.

Aztán beszélt Visconti Auréliáról. Hogy az is szegény leány volt, mint ő szegény fiú

és sokáig nyomorgott és nélkülözött, mint ő. Aztán győzött a tehetsége és sokra vitte és még többre fogja vinni a tisztességes művészetével és hogy épen azért barátoktak úgy össze, mert közös a sorsuk s amaz is megmaradt olyan egyszerűnek, amilyenek Löwinger meg akar maradni. Emma mind figyelmesebben hallgatta, végül nagyon megszerette a szegény Visconti Auréliát.

— Igen — mondotta — ha ő is szegény volt, akkor nagyon szeretem és nem fogok rá féltékenykedni, mert ő is keresi a művészetet, mint te.

Emma egészen boldoggá tette az urát, aki nagy örömeben kigyógyult a főfájásból, felöltözködött és elvitte Emmát sétálni.

Délelőtt a színháznál volt, délután mindig otthon ült, a divánon feküdt, hegedűvel a kezében és komponált. Báthori Erzsébetről akart operát írni. De előbb megkomponálja ő maga a főáriákat, csak azután csináltat szöveget hozzá. Mert a zene a fő, a szöveg igazódjék a zenéhez, ne pedig a zene a szöveghez. Úgy akarta írni, mint Erkel Ferenc,

egészen magyarosan, sőt még Erkelnél is magyarosabban. Nem tudom, mások így komponálnak-e, de az ő módszere nevetséges is volt, félelmetes is. Olykor órákon át mozdulatlanul hevert a divánon, azt hihetném, hogy alszik, egyszer csak fölugrik s pöngetni kezdi a hegedűjét, majd hangosan följajdul, dühösen rohan az ablakhoz, föltépi, becsapja, bemarkol a hajába és tépi, majd szinte ájultan rogy ismét le a divánra. Jaj annak, aki ilyenkor háborgatja. Mikor Emma egy különös vad fölkiáltására berohant hozzá, feléje hajította a vizes palackot.

— Ki innen, — ordította — mert megfojtalak!

S ha ilyen rettenetes komponáló idő után sikerült az ária, akkor boldog és szerelmes volt, de ha nem sikerült, morogva kapta magára kabátját és köszönés nélkül ment a színházba. Mogorván jött este vissza és mindenféle szekatúrákkal kínoztta a feleségét, a cselédet, önmagát s kijelentette, hogy ez nem élet, inkább fölakasztja magát, semhogy így éljen tovább.

Egyszer azután, egy szerencsés alkotás után, vidáman állított be Emmához, körül-cirógatta és behívta a szalonba.

— Hallgasd csak meg, mit komponáltam eddig és mondd meg, hogy tetszik-e?

És hol a hegedűn, hol meg a zongorán előadta kompozícióit, miket én abszolút üres hangszaladgálásnak néztem, mert nem értettem belőle semmit. De hát tudtam, hogy ilyenek az operák. Emma azonban áhítatosan hallgatta és kitörő lelkesedéssel mondotta:

— Jaj istenem, milyen szép! Hi — be gyönyörű! Ettől meg kell halni, olyan szép!

— Ugy-e! — kiált az ura sugárzó arccal — hát még ha éneklik, mert ez énekre való, a hangszeren nem lehet úgy kihozni a hatást. Hát holnap meghallod, holnap eljön Visconti Aurélia és el fogja énekelni az áriáimat! Nagyszerű lesz!

Emma összerezzént, de nem szólt semmit. És készült a nagy művésznő fogadására. Egész délelőtt a tükör előtt ült és fésülte magát, meg púderozta az arcát. Vörös keze

csak úgy csöpögött a kenőcestől, hogy puhább és fehérebb legyen délutánra. Ebéd után aztán föl akarta venni a hangversenyruháját, de Löwinger kinevette és ezt mondta: ilyet nem szokás otthon viselni, maradjon csak háziruhában, úgy is ez illik neki a legjobban. Emma nyugtalankodott s nem volt vele megelégedve, de mégis csak engedelmeskednie kellett s megnyugtatóul engem is kérdezett:

— Igazán, legjobban illik nekem a házi-ruha?

Igazán, az illik neki a legjobban. Jó lélekkel mondhatom, mert az utcai ruhában már olyan furcsa volt, meglátszott rajta, hogy idegen neki a viselete. De lopva legalább a briliáns függőit tűzte a fülébe s azt a leg-határozottabb parancsra sem akarta letenni. Így ült le a divánra és halványan, reszketve várta a vendég jöttét.

Löwinger is izgatott volt. Fölvette a fekete kabátját, — mondván — hogy a férfinak nem illik házikabátban fogadni egy első látogatást. E napra gondosan megborotválkozott

és a haját, bajuszát kisüttette. És izgatottan járt föl-alá, kitekintett az ablakon, nézte a kottáit, majd felnyitotta, majd becsukta a zongorát és valósággal megijedt, mikor végre kint rikoltva megszólalt a csöngetyű és a cseléd kinyitotta az ajtót.

Egy képtelenül finom, csengő női hang ejtette ki a Löwinger nevét. Ennek hallatára szinte láttam az egész alakját. És Emma fölugrott és kiszaladt a szobából, rá se ügyelve férjére, aki fojtott hangon, hogy kint meg ne hallják, szólongatta, hogy ne csináljon örültségeket. De már nyílt az ajtó és belépett a diva — vidáman, otthonosan ; a szoba egyszerre világos lett és a bútorok is kacagtak. Olyan jelenséget még sohasem láttam. Egy magas, karcsú alak, melyen csak úgy suhogott a selyem, csupa prém és selyem és illat és gyönyörű széles vállain egy apró, a hidegtől kipirult babafej és azon ismét egy óriási fekete kalap, elborítva tollakkal és alóla csakúgy omlott a dús, világos haj, olyan szőke haj, amelyet eddig még a mesében sem képzeltem.

Különös szabású fehér bundája alól egy képtelenül kicsi keztyüs gyermekkéz nyúlt Löwinger felé, kíséretében egy különös, nyugtalanító tekintettel, melynél a nagy szemkék golyója szinte fölszállt a kitágult fehérje mélységeiből. Acélosan és gyermekesen, sokat mondóan és ártatlanul és Löwinger otrombán és elfogultan rebegett valamit és megcsókolta a kicsi kezét.

Aztán a mesés teremtés egyet fordult a sarka körül, megrázkódott és lehullt a királyi bunda és ott állt egyszerű, testhez simuló fekete ruhában, karcsúan és gyermekesen és körülnézett a szalonban, egyet kacagott, (mintha ezer apró csengetyüt ráznának) lekapta fejről a kalapot és ott-hon volt.

— Jaj be kedves — csicseregte — kész az áriával? Ni, a szegedi koszorú, több nincs? Milyen puha ez a szék, hát hamar mutassa az utolsót is, a többit már betanultam. Isteni, jaj, micsoda boldogság lesz ezt énekelni. És a felesége? Jaj, csak, itthon van? Úgy szeretném már ismerni a feleségét, Vil-

mos, annyi mindenfélét hallottam felőle — különösen magától — tette hozzá hirtelen — a szépségéről, meg az érdekességéről. Itthon van? Erre van?

S feleletet sem várva, benyitott a szomszéd szobába, ahol Emma mereven, mint a kőbálvány állt és hallgatódzott.

— Itt van — sikongott a művésznő oly mennybeli kedvességgel, hogy magam is belebódultam — istenem, micsoda haj! Emma, asszonyom, megengedi, hogy Emmának szólítsam? Lássá, én úgy szerettem magát, még mielőtt láttam volna és most — irigylem az urát, leány létemre irigylem az urát, hogy mindig gyönyörködhetik ebben a csodálatos szépségben. Emma, édes Emma, meg kell hogy csókoljalak és kell, hogy szeressél engem, mert én nem tudok élni, ha nem szeretnek engem!

És dacosan és bizonyos bús szenvedélyességgel fogta át Emma nyakát és megcsókolta mind a két orcáját, aztán mind a két szemét, aztán a száját és végül oda tapadt a hajához, aztán félkarjával átfogta a

derekát és kedves, ellenállhatatlan durcás-sággal vonszolta be a szalonba, ott leült a dívánra és az ölébe kényszerítette Emmát. Ez az egész idő alatt megdöbbenve, kábultan engedett magával mindent csinálni, csak most pattant föl a vendég öléből s azt mondta :

— Nagyon nehéz vagyok.

Majd egy pillanatig az arcába nézett, aztán ő borúlt a szép lányra és össze-vissza csókolt. Az énekesnő tapsolt és sikoltott örömeiben, aztán körültáncolta az asztalt s kiáltotta :

— Jaj be boldog vagyok, jaj be boldog vagyok !

S minden átmenet nélkül Löwingerhez fordult :

— Most pedig hallgasson ki, Vilmos, hadd mondja meg Emma, hogy szépen éneklek-e ?

Löwinger előbb bamba ijedtséggel, aztán mindnövekvő jókedvvel nézte a két asszony között történőket s a felszólításra sugárzó arccal ült a zongorához.

— Meg fogja látni, hogy Emma mennyire érti a muzsikát. Kezdhetjük.

És kezdtek. Sohasem hallottam eddig magasabb stilű éneket. Nem is értettem belőle semmit. De az átváltozás, amin az imént még vidám és gyermekes, amellet angyalian szép lány átment, félelmesen hatott reám. Fehér arca hol kipirult, hol meg egyszerre fakóvá, majd szederjessé vált. Arca csupa szeglet, kifejezése vénhedt és a pici piros száj színét veszve, oly éktelen nagyra és ferdére tágult, hogy boszorkányságnak véltem. S öblösen, mint az omló tűz, tört ki a nagy szájból a nagy hang, melyben most nem csöngetyűk kacagtak, hanem harangok zúgtak, bongtak. És keble hullámzott, hogy majd szétpattant a ruhája és szép finom kis keze görcsösen szorongatta a kotta-lapot s hol magasra lobogtatta, hol a szívére szorította. Határozottan csúnya volt nézni, de kábulat volt hallgatni. Forróság járta át a szívemet. Ebben a pillanatban eszembe jutott, hogy még sem vagyok szerelmes a kis Adler Margitba, mert a szerelem valami egészen más, körülbelül olyan valami, amit Visconti Aurélia iránt érez az ember, mikor énekel.

Mikor befejezte az áriát, egy pillanatig még csúnya és szederjes volt, aztán nagyot lélegzett és ismét a tündérfehérségű szép ifjú lánynya változott. Löwinger éneke alatt egyre felé hajolt, fejével intette a taktust, jelezte a veleérezését, szeme sugározva mondott róla véleményt — ének alatt a két művészszív összedobbant és egy érzés, egy gondolat kapcsolta őket össze. Emma pedig a divánról a földre ereszkedett és úgy csúszott hozzájuk közelebb, közelebb s mikor az utolsó hang elhangzott, megragadta a művésznő kezét és megcsókolta.

— Az ő muzsikája volt, — kiáltotta volt és forrón omlott a könyve a kicsi kézre, mely hiába iparkodott szabadulni — az ő szívével énekeltél, te vagy utána a legnagyobb művésznő és tégedet is szeretlek, mint őt.

— Emma, Emma, — kiáltottak mind a ketten felugorva s felkapták a zokogó aszszonyt s két felől ölelték, csókolták.

— Milyen érzés! — kiáltott Visconti, — milyen művészlélek! Istenem, most már értem, hogy olyan nagyon szereti a feleségét.

— Mondta? — kiáltott Emma ujjongó örömmel — mondta, hogy szeret? Neked mondta, hogy szeret? Hatalmas, szép, erős-művész uram te, nem érdemlem meg a szeretetedet, mert nem tudtam olvasni a szivedben, mikor Szegedre mentél és mikor azt mondtad, hogy ő ide fog jönni.

És most Emmát szállta meg a szinte őrjöngő jókedv, körültáncolt a szobában, majd eszébe jutott valami, kirohant a konyhába, neki esett a kályhának és kávéfőzőt főzött. Visconti kisasszony kacagva sietett utána és mondta, hogy nem kávézik. Nem látott, nem hallott, az ő elnyomorodott szegény szívének szüksége volt rá, hogy valamit adjon annak, akit megszeretett.

Én csak azon bámultam, hogy Emma milyen hamar megszokta, hogy ezt a nőt tegezze, aki az én benyomásom szerint előkelőség, földöntúliság dolgában különb volt a kegyelmes asszonyoknál és méltóságos kisasszonyoknál, akiket a hangversenyen láttam. Suhogó lágy ruházata és Emma egyetlen háziruhája között egetverő különbség volt

s különösen az illat, mely eleinte mögötte maradt, végül az egész szobát betöltötte, egy más világ teremtésévé tették. Én rá se mertem nézni, Löwinger maga is csak oldalt állta a tekintetét s ime, Emma, az annyira félénk és megalázkodó Emma, az első negyedórától fogva úgy körülfogta, tegezte és csókoltta ezt az előkelőséget, mintha nem is látná, milyen nagy köztük a különbség.

— Hát kávézzunk, — szólt végül Visconti kisasszony, — hanem megosztjuk a munkát, te csak teríts, én meg megfőzöm a kávé.

— Ó, — kacagott Emma, — ilyen nagy művésznő.

— Nem hiszed, hogy tudok kávéfőzni? — szólt amaz, szinte siránkozva, — most azért is kávéfőzni akarok, nem engedem, hogy elvitassanak tőlem valamit, amit tudok. És egyebet is tudok, tudok mindent, sütni, főzni, varrni, himezni s ha épen akarom, hát tudok vasalni is.

— Hi! — hangzott Emmából a lelkes csatakiáltás, — ilyen finom művésznő.

— Igen, ilyen finom művésznő! — da-

coskodott amaz, aztán igen bizalmas hangon folytatta :

— Nem voltam ám mindig finom művésznő, távolról sem! Voltam mezítlábas kis lány, aki cseresznyét evett ebédre, aztán voltam nagy lány, akinek félre volt taposva a cipője és csak két pár harisnyája, meg egyetlen alsószoknyája volt. És minél többet akartam tanulni, hogy művésznő legyek, annál többet kellett otthon dolgoznom, különben nem engedtek volna iskolába járni. Úgy ám, édes Emma, ez a nagy finomság, amit rajtam láatsz, csak három éves, én pedig már huszonnégy éves vagyok.

— Hi! — lelkesedett újra Emma, aki ezt a vallomást tátott szájjal s a gyönyörtől sugárzó szemmel hallgatta, aztán mohón a művésznő keze után nyúlt, figyelmesen nézegette, majd szinte kitört belőle a kérdés :

— És hogyan csináltad, hogy a kezed olyan finom és kicsi lett?

Erre a kérdésre a művésznő csodálatos változáson ment át. Kiegyenesedett, feje egy különös, fölséges oldalbiccenéssel fordult el

Emmától, aztán metsző hidegségű hangon mondta :

— Az én kezemmel nem kellett semmit se csinálni, arra mindig tudtam ügyelni, hogy olyannak maradjon, amilyen.

És fölséges, úri tartással ott hagyta Emmát, ott hagyta a konyhát és intett Löwingernek :

— Ha tetszik, folytassuk !

Azonban alig ült le Löwinger, aki a megdöbbenéstől és nyugtalananságtól nem tudott zongorázni, hangosan elkacagta magát, visszaroht a konyhába és össze-vissza csókolta Emmát, akit ugyanazon a helyen, ugyanabban a helyzetben talált, amelyben hagyta.

— No, no, — kérlelte — Emmuska, ne haragudj, rossz voltam, csúnya voltam, hiú és fölfuvalkodott, pedig ez nem illik és te nem úgy kérdezted, ahogy én gondoltam. De igazán nem csináltam semmit a kezemmel, nem is lehet azzal semmit se csinálni — itt látta, hogy Emma összerezzen és lesujtva nézi a maga kezét — azaz dehogy nem, édes, hogy ne lehetne tenni valamit. Mutasd csak !

Ránézett Emma kezére s én világosan láttam arcán az undornak egy pillanatnyi kifejezését — csinos kezek, voltaképen igen szép kezed van, csak nincs gondozva, kedvesem, nincs gondozva. De majd teszünk róla, hogy szép finom, bársonyos legyen a kezed is, mint a lelked, édes ártatlan kis bolondka te!

Emma nem válaszolt, ismét olyan volt ezentul, mint mindenkor, ha idegen ember volt közöttük. Bizonyos öntudatos, konok kifejezéstelenséggel az arcán, rendületlen hallgatásba merülve, melyből semmi és senki sem zavarhatta ki. A művésznő egy második áriát is énekelt, lágyan, olvadóan s közben Löwinger is dudolta a kiegészítő részeket, de Emma most már nem lelkesedett, egybetett kezekkel ült a divánon s mikor Visconti kisasszony sugárzó arccal feléje fordult s kérdezte, hogyan tetszett, csak igent intett a fejével és mondta:

— Most már mehetünk kávézni.

S azontul, bármint iparkodott Visconti kisasszony őt fölvidítani s pajkos megjegyzé-

sekkel, szerető cirógatásokkal magának megnyerni, Emma föl nem engedett megkövült nyugalmából, el annyira, hogy a művésznő dacosan felugrott s a lábával dobbantva kiáltotta:

— Hát te semmit sem tudsz megbocsátani? Hiszen bevallottam, hogy neveletlen voltam, de ezt már régen el kellett volna felejtened.

— Igen, — szólt Emma kifejezéstelenül, — már régen el kellett volna felejtetni, de én még nagyon műveletlen vagyok és így nem sikerült elfelejtetni, hanem egy fél óra múlva már sikerülni fog.

A szép művésznő az ajkát szívta és bizonytalanul nézett Emmára. Nyilván azt hitte, hogy gúnyolódik, de aztán vállat vont, átkarolta Emmát és vigan kacagva szólt:

— Hát jó, egy fél óráig haragban lehetsz velem, de azután soha többet. Érted? Soha többet. Igéred?

— Ilyet nem lehet igérni, — mondta Emma, — mert én most nem haragszom, csak nagyon műveletlen vagyok és nem tudok minden pillanatban más lenni. Aztán te na-

gyon szépen tudsz énekelni és Vilmosnak szólítod őt. Én sohasem mertem őt Vilmosnak szólítani, pedig a felesége vagyok.

— Ugyan! De csak tudod, hogy művészek között ez járja? Csak nem vagy féltékeny rám, Emma?

— Nem, — szólt az komor egykedvűséggel, — mert azt mondta nekem, hogy engem szeret, aztán én a felesége vagyok, ő meg művész, hát nem is szabad féltékenynek lenni, mert az árt a művészetének. Aztán nem vagyok féltékeny, mert eljöttél ide és te olyan szép vagy és szintén művésznő vagy és az nem volna becsületes, hogy ha szerelmes vagy az uramba, hogy engem megcsókolsz és barátságot kötsz velem. Aztán most érzem, hogy már elfelejtettem az iméntit és most már minden jó lesz.

Visconti kisasszony megrökönyödve hallgatta ezt az összefüggéstelen beszédet, amelyben körülbelül minden benne volt, amit Emma róla és az uráról, a szerelemről, a művészetéről és a féltékenységről gondolt. Lehajtotta a fejét s úgy állt Emma előtt, mint

az iskoláslány a tanítója előtt. Azután pedig rávetette csudálkozó nagy kék szemét:

— Csudálatos vagy, Emma, olyan, mint senki más és akihez nincs hasonló a földön, az legyőzi a többit mind, annak igazán nem kell féltékenynek lennie.

Ezzel lázasan a kalapja után nyúlt, egy szempillantás alatt a hajára erősítette.

— Nem énekel tovább? — kérdi Löwinger.

— Nem, — felel a művésznő és már benne van a bundájában. — Emma beszéde után nem tudok énekelni, nem érdekel semmi más. Most nekem mindig ezen kell gondolkoznom és ma éjszaka aligha nem verem meg a szobalányomat és megiszom egy üveg vörösbort és aztán sirok reggelig. De holnap! — tette hozzá egyet szökkenve, — holnap ismét rendben leszek és akkor sem fogok énekelni, csak Emmával fogok beszélgetni.

És nagy bensőséggel ölelte magához Emmát s Löwingernek csak feléje nyújtotta a kezét s mikor ez meg akarta fogni, ismét a bundája alá csúsztatta.

— Isten veletek! — és kiszökött az ajtón. Eltűnt és csak az illata maradt a lakásban.

Mikor magunkra maradtunk, valami csodálatos dolog történt. Emma ideges volt. Lázasan járta be a szobát, aztán kiment a konyhába, kiöntötte a kávé, letépte az ebédlő asztalról az abroszt és a földre hányta.

— Mi lett? — kérdi Löwinger.

Nem kapott feleletet. Aztán Emma ismét a konyhába ment és egy veder vízzel meg egy ronggyal jött vissza.

— Mit csinálsz? — kérdi Löwinger.

Megint nem kap feleletet. Emma feltűri a ruhája ujjait és neki esik a vizes ronggyal az ablaknak.

— Mit csinálsz? — kiált most Löwinger türelmetlenül.

— Látod! — harsog rá durván Emma. — Ablakot pucolok.

— Megbolondultál? Mire való a cseléd?

— Mindenki azt csinál, amihez ért, — felel Emma csipősen. — Egyik finom ruhát visel és énekel, meg bekeni magát parfümmel, a másik rongyosan jár és ablakot pucol.

Hát minek vettél el? — kiáltott fel teljes durvasággal. — Hát nem tudtad, hogy nem vagyok művésznő, hanem cseléd?

— Ez a nő megőrült! — kiált Löwinger és most már reá is átragadt az izgalom. — Nyugalmat akarok a házamnál, — ordított és vadul csapdosta az asztalt — érted. Nyugalmat akarok itthon!

— Emma! — kiáltottam én és elébe álltam. Merőn a szemembe nézett, aztán hangos jajgatással eldobta a rongyot, megtörölte a kezét és odalépett Löwingerhez, átfogta, a kezét csókolgatta.

— Nem fogom tenni, — siránkozott — nagyon rossz voltam és bocsánatot fogok tőle kérni, mert úgy-e nekem nincs igazam, te sohasem gondoltad, hogy ő sokkal szebb mint én és jobban szereti a művészetet mint én!

— Misi, — szólt hozzám — próbáld meg másképp, hogy művelt legyek. Tanulni akarok, éjjel-nappal, ha belehalok is, de műveltnek kell lennem, hogy tudjam, mi a modor és szépen tudjak a fejemmel biccenteni és meg-

hajolni és egyenesen ülni a széken, úgy, hogy ne kelljen támaszkodni és ha végigmegyek az utcán, akkor azt higgyék, hogy igazi uri asszony vagyok.

— De nem lehet, Emma, ezt nem teszi a műveltség, amit csak úgy megtanul az ember. Hát csak tanulj szépen türelemmel tovább, akkor tudni fogsz és ha társaságban beszélnek irodalomról, akkor te is bele szólhatsz.

— De én azt akarom, hogy finom formájú legyek! — kiáltott fel szinte kétségbeesve, hogy a szívembe nyilallott s egyszerre ötletem támadt.

— Tudod mit? Van olyan könyv is, melyben meg van írva, hogy mi illik, mi nem. Ezt vedd meg és ebből megtanulhatod a finomságot.

— Igazán? — kiáltott fel mélységes boldogsággal és letérdelt előttem — van olyan könyv? Szaladj Misi, hozd el mindjárt, itt a pénz, az se baj, ha két forintba kerül is, de ne szólj róla Löwingernek és senkinek, hogy megvetted azt a könyvet és hogy én műveltséget tanulok belőle.

— Voltaképen, — mondom — te egy felfuvalkodott teremtés kezdesz lenni. Nem elég a jó élet, amid van és nem vagy elég finom ahhoz képest, amilyen otthon voltál minálunk? Miért kell neked illemet tanulnod és miért ne lássák meg rólad, hogy mi voltál? Bizony, szégyelled a multadat s olyan akarsz lenni, mint a Móni felesége, aki szintén utál bennünket a szegénységünk miatt.

— Kis királyom! — siránkozott mély fájdalommal — a világ minden tudománya benne van a fejedben, de ezt az egyet nem tudod, nem érted. Nem vagyok én felfuvalkodott és oly szívesen mosnám otthon az edényeket, ha Löwinger szegény ember volna most is, mint régen.

— Csakugyan nem értem — mondom én — de leszek én is úr, mert tanár leszek, azért mégsem fogom szégyelleni, hogy szegény vagyok s ha apa, anya, meg a testvérek akkor is szegények volnának, akkor sem röstelném. Hanem bolondos voltál mindig és bolondos maradtál most is.

Ezzel nem hallgatva többé Emma szomorú

magyarázgatására, elindultam, hogy megszerzzem számára az illemkönyvet. Az úton azonban elhatároztam, hogy ha Löwingert négy szem közt érem, figyelmeztetni fogom, hogy ne engedje Emmát fölfuvalkodni, mert ő mindig az egyszerűt szerette, Emma meg arra készül, hogy olyan legyen, mint a páva.

Az ötödik boltban végre akadt egy illemtan, egy vékonyka kis füzet, melyért ötven krajcárt fizettem.

— Megvan? — kiáltott elémbé Emma.

— Megvan — mondtam és ekkor már kitépte a kezemből és rohant vele a konyhába.

Azóta nem beszéltünk többet róla, de Emma viselkedése sajátságosan átalakult. Mindig szelid és egyenletes hangon beszélt, kezét hátra dugta, knixeket csinált, az ebédnél olyan furcsán a végén fogta a kést meg a villát, hogy nem tudott vele vágni. Ügyetlen és nevetséges volt és Löwingernek végre is feltűnt a dolog.

— Miért jársz te úgy, mintha halott volna a háznál? — kérdezte.

S Emma elhalványult, kiment a konyhába, néhány perc múlva visszatért és olyan volt, mielőtt az illemtant tanulta.

Visconti Auréliával azonban szoros, de kissé alázatos barátságot tartott. A művésznő igen sokszor jött Löwingerhez, énekeltek, zongoráztak és megbeszélték a következő számokat, meg micsoda jelenetet akarna ehez a számhoz, meg milyen muzsikát szeretne ahoz a jelenethez. Emma ilyenkor a divánon ült és meg sem mocsanva hallgatta a neki idegen vitatkozást. Én az ebédlőben kuporogtam, úgy figyeltem befelé, miképen dolgoznak a művészek. Nagy elhatározás dolgozott bennem, de nem mertem előállani vele. Arra gondoltam, hogy én írom majd meg a verseket az operához. S elemeztem Bátori Erzsébet történetét s kialakult bennem az egész opera. De nem mertem szólni, pedig minden nap azzal az elhatározással mentem hozzájuk, hogy szólok. Ott azonban féltem, hogy ki fognak nevetni és azért inkább arra határoztam magamat, hogy előbb megcsinálok egy csomó verset s azokat adom

oda Löwingernek. Oh, micsoda szédítő üdvösség volt, mikor éjszakánként elképzeltem, hogy Visconti Aurélia énekli majd az én verseimet, aztán engem is megcsodál úgy, mint Löwingert, nem nézi többé bennem a kis fiút, hanem a poétát, aztán a színlapon lesz a nevem s ha tapsolnak, akkor én is a függöny elé lépek és ünnepelek és lesz sok pénzem és lesz íróasztalom s az iskolában aztán én leszek a legelső fiú és a többinek talán tanulni is kell az én verseimet.

Sokszor elmentek Auréliához ők is és ott folyt a tanácskozás, meg a gyakorlás. Löwinger ilyenkor roppant jókedvű volt, Emma meg nagyon szomorú. Löwingernek minden tetszett a művésznőnél és egyre nézte a falakat, a bútorokat otthon, hogy ide is lehetne olyan képeket akasztani, meg ők is beszerezhetnének olyan polituros üveges szekrényt, mely tele legyen sok csecse-beccsével. Még a cseléden is végignézett, hogy annak is lehetne olyan fekete ruhában és fehér főkötőben járni, legalább délután, amikor

látogatók jöhetnének. Emma az indítványokra nem szólt semmit, de belül nagyon nyugtalan volt és kutató, könyörgő pillantásokat vetett az urára, ha az oda nem nézett.

Magam soha nem voltam az énekesnőnél. De tudtam, hogy a kerepesi-úton lakik, szemben a Nemzeti Színházzal és sokszor kerülővel mentem az iskolába, hogy föltekinthessek az ablakára. Nagyon sokat kellett rágondolnom. Tíz éves fiú, tele verssel és képzelgéssel — talán szerelmes is voltam belé. De egy magasabbrendű világot láttam benne képviselve, amelybe szomjúhozva vágyódtam ki a nyomorúságból, a pincéből, a sötétségből és a rosszaságból, melyet a szegénység az emberekben fakaszt. Mióta más fajta embereket is láttam, be megváltozott fölfogásom a szegénységről. Addig büszke voltam, hogy hozzájuk tartozom és gyűlöltem a gazdagokat, akiknek nincs szívük és nem tudnak szeretni senkit és semmit. De a Löwinger hangversenyein és a színházban láttam azt a másfajta emberiséget és tiszta-

ságuk és eleganciájuk, ízlésük és lelkesedésük a színészet iránt, amiről beszéltek és amit mondtak, mind olyan más, olyan magasabb rangú volt, mint amiről a pincében szó esett.

S hozzájuk lépett a sorba ez a gyönyörű lány, ez az ünnepezt művésznő, ez a mi sorunkból való tünemény, aki túl tett a született gazdagokon, ez a csupa finomság, habosság, ez a durcás és gyerekes akaratere, ez a kitörő öröm, a hirtelen váltakozó indulat, a folytonos rezgése a léleknek, ez az örök érzékeny ébersége az idegeknek és az érzékeknek — ó, ez volt a világosság, mely felé vágyódtam s melytől elfordulva és sötét szegénységünkbe térve vissza, úgy éreztem, mintha a szemem világát elvesztettem volna.

Olykor megtörtént, hogy nem mentek Viscontiékhoz, aki egy özvegy nényével lakott, apa, anya nélkül s a művésznő sem jött hozzájuk. Ekkor Löwinger rosszkedvűen feküdt a diványon és gondolkodott, vagy legalább úgy tett, mintha gondolkodnék. Házsártos, kiabálás volt minden legkisebbke

szava, de ha kint meghúzták a csöngetyüt, fölpattant és kinézett, vajon jött-e valaki. Hol a pék jött zsemlével, hol a szemetet vitték el, hol más haszontalan házi dolog volt s ekkor Löwinger csalódottan és morogva feküdt vissza a diványra, míg ütött az órája és a színházba nem ment. Emma az ilyen napokon mereven és szótlanul ült az ebédlőben, ölbe tett kezekkel és figyelt minden neszre, amely ura szobájából hallatszott.

De megtörtént az is, hogy Visconti kisaszony nem jött el, ellenben Löwinger sem maradt otthon. Ekkor meg Emmán tört ki az idegesség, mely olykor kétségbeesésig, vagy dühöngésig fokozódott.

— Hová ment? — mondotta félig magában, félig hozzám, — minek ment? És nem mondta meg, hova ment, de én tudom, hogy hova ment és ha haza jön, le fogja tagadni, hogy hozzá ment.

És sírt és kezét tördelte, majd lázasan neki esett az ura írásainak és kutatott levél után. Majd magára kapta kalapját, hogy ő is oda megy. Majd átkozta Viscontit, hogy

ellopja tőle az urát, hogy mind a kettő csaló komédiás és ő meg fogja fojtani ezt a lányt, ha még egyszer idejön. Aztán leborult és mozdulatlanul feküdt, míg nem hallotta a Löwinger csöngetését. Ekkor boldog sikoltással fölugrott és elébe szaladt. Egy árva szóval sem kérdezte, hol volt és az nem is mondta meg soha.

Közben érkezett a kolozsvári hangverseny ideje.

— Aurélia is ott énekel? — kérdezte Emma.

— Még nem tudom, — felelt Löwinger, — a programmba föl van véve, de még nem bizonyos, hogy engedik-e a színháztól, mert ha itt kell játszania, akkor nem mehet.

— Hazudsz! — kiáltott Emma, — te nagyon jól tudod, hogy menni fog.

— Nem tudom, — ismétli Löwinger határozatlanul és gyáván, azután fölfortyant.

— Hogy mersz ilyet mondani? Hát miért tagadnám, hogy jön és mit árt az neked, ha jön?

— Mert ha megy, — mondja Emma, — akkor én is ott akarok lenni és ha nem

megy, akkor itthon maradok, hogy kevesebb legyen a költség.

— Én pedig azt mondom neked, — kiáltja Löwinger a dühtől reszketve, — hogy ha nem lesz nyugalmam, akkor te se mész, Aurélia sem megy és én sem megyek.

Emma erre mintha gonosz álomból riadt volna föl, összecsapta a kezét.

— Szent isten! — kiáltotta keservesen, — mit csináltam! Nem, nem, lesz nyugalmad, kis istenem és nem kell rám hallgatni, mert én csak ostoba vagyok és nem rossz és nagyon szeretem Auréliát is, mert ő olyan jó és ha én olyan szép és finom és olyan művésznő volnék, nem volnék olyan jó, mint ő.

— Nem is értem, hogy mi bajod vele, — morog Löwinger — és nem értem, hogy olykor milyen örülten és ordináreul viseled magadat. Emmácska, — tette hozzá lágyan és gyöngén átkarolta, — te az én angyalom vagy, az én gondoskodó kis anyám, csak érted élek és csak általad tudok művész lenni. Hát ne légy hozzám rossz és ne bánts olyan jelenetekkel, mint az imént.

— Soha, — szól Emma oly komor há-
tározottsággal, mintha halálos ítéletét mondta
volna ki.

Löwinger aznap újra elment és Emma
roppant nyugodtan ült az ablaknál és fehér-
nemüket javíttatott.

— Nem tanulunk? — kérdem.

— Nem, kis királyom, — mondja szo-
morúan, — ma nem tudok a műveltségre
gondolni.

— Mi bajod?

— Ma nagyon szerencsétlen vagyok. Mit
gondolsz, Misi, nagyon búsulna ő, ha én
meghalnék?

— Miket beszélsz! Hát kérded? Igazán
te nem érdeveled meg, hogy olyan jó hoz-
zád, ha ilyeneket beszélsz.

— Igen, — szól elmerengve, a régi
hamupipőke látományos önfeledtségével — én
nagyon rossz voltam és ő nagyon jó. És ha
Emma meghalna, ő akkor is jó volna és
nagyon megsiratna és azt mondaná: szegény
Emma nagyon tanulatlan és buta volt, sok
bajt csinált nekem ostobaságával, de nem

volt senki, aki úgy szeretett volna és akinek a szíve annyira tele lett volna az én muzsikámmal. És ha a hegedűhöz nyúlna, mindig érezné, hogy körülötte hallgatódznék az ő cselédje, akinek nincs nyugta a sírban és akinek nem kell a menyország és aki könnyörögne a jóságos istennek, hogy még egyszer megtisztíthassa a cipőjét.

— Emma, — kiáltok rá — ne őrzöngj.

— Igen, kis királyom, — folytatja — nem fogok őrzöngeni. És az ember mindig elfelejti, ha valaki meghalt és ő még fiatal és most nagy ember és megházasodna újra és elvenne valakit, akit nem kell szégyelnie s akkor mesél majd a második feleségnek az elsőről és azt fogja mondani: szegény Emma!

Könyei megeredtek és nem tudott tovább varrni. Felkelt és könytől ázott szomorú arccal indult a konyha felé:

— Hozok kávé, kis királyom.

És hozott kávé. És még mindig sírt és megitta a kávéját. És sírva söpörte össze a morzsákat s aztán kiült a konyhába és beszélgetett Marival, a cseléddel. Mari volt

az ő igazi barátnője. Sok helyütt szolgált, sok úri családnál és mindig a helyzethez mért reminiscenciákkal tudott előállani. Most is egy képviselőről beszélt, aki sokszor magára hagyta a feleségét, pedig a felesége gazdag leány volt, a nagyságos úr meg szegény ember és mégis éjszakákon át elmaradt és azt mondta, hogy minden képviselőnek éjszakákon át el kell maradni. Ha a miniszter mulatni akar, akkor a képviselőnek vele kell mulatnia és ha a miniszter kártyázni akar, akkor a képviselőnek is kártyázni kell. Pedig bizony nem a miniszterrel mulatott, hanem jó madarakkal a kék macskában és a szegény nagysága is tűrt mindent, csak sokat sírt és haza akart menni a szüleihez, hanem nem lehetett, mert az édes apja is képviselő volt és azt mondta, hogy úri asszonynak érteni kell az ilyen dolgokat és nem szabad botrányt csinálni.

Emma helyeslően bólogatott. Édes apjának igaza volt, úri asszonynak érteni kell az ilyen dolgokat és úri emberek a kék macskában szoktak mulatni.

S mikor Löwinger haza jött, gyengéden és alázatosan elébe ment, lesegítette a kabátját, kérdezte, hogy elég meleg-e a szobában és hogy mit pakoljon be az útra. És Löwinger nagyon megörült Emma viselkedésének és megmondta, mint pakoljon be és egy szóval sem érintette, hogy megy-e vele valaki. Színházba nem ment az este, mert drámát adtak s mióta nagy művész lett belőle, hát nem muzsikált többé a felvonás közökben, mert a vonat hétkor indul és neki már hatkor el kell mennie hazulról.

Emma elgondolkodva szájába fogta mutató ujját, majd azt mondta:

— Akkor úgy-e kétlovas kocsit kell hozatni?

Löwinger elpirult, félre nézett és csak igent intett a fejével.

Emma nagyon ostoba volt, de rögtön kitalálta, hogy Visconti kisasszony is utazik és hogy Löwinger érte megy és kiviszi a vonathoz.

4.

Mikor másnap Emmához mentem, nem találtam otthon. Ez különös volt. Meg voltam győződve, hogy most is úgy, mint Löwinger első kirándulása alkalmával, ki sem fogja tenni lábát a lakásból és képzeletben percről-percre követi az ura élményeit. Kedvetlenül és búsan mentem hazafelé, de a fekete pincéhez érve, egyet fordultam és kiindultam inkább csatangolni. Rossz otthon lenni. A Városligetben néztem a korcsolyázókat és elgondolkodtam, hogy milyen különös emberek is ezek a gazdagok, míg a szegény ember fázik és jobb szeretne a meleg kályhánál ülni, addig ők a jégre mennek. És nem is fáznak — míg nekem vacog a fogam és lábamban szinte éget a fagy, a finom urak levetették télikabátjukat is, a hölgyek pedig csak lazán a nyakukba vetették könnyű kendőjüket, vagy apró prémjüket, úgy siklanak kacagva, kergetődzve a jégen. Irigykedve és ingerülten, de főképen félig megfagyva fordultam vissza és gondol-

tam: hátha most már otthon érem Emmát és kapok tőle forró kávét!

Még nem volt otthon. De most beültem az ebédlőbe és elhatároztam, hogy várni fogok rá akármeddig. És törtem a fejemet, hova mehetett és vajon mit jelent, hogy elment.

Már hat óra is elmúlt, mikor végre beállított. Ő is agyon volt fagyva és topogva dörzsölte vörös kezeit.

— Misi, — kiáltott — itt vagy!

— Hol voltál te?

Nyugtalanul, félénken nézett rám és mondta:

— Kis királyom, ne kérdezd.

— No hallod, — mondom — neked is titkaid vannak?

Megijedt és suttogva hajolt felém.

— Nincsenek olyan titkaim, Misi, azt nem szabad gondolnod, hogy rossz dologban jártam, de — szinte kétségbeesetten kiáltott föl — mikor olyan nevetséges, hogy mondani sem lehet!

— Nem fogod megharagítani vele Löwingert?

Nyugtalanul izgett-mozgott s nem lelte helyét. Ez a kérdés nagyon bántotta.

— Nem tudom, — szólt végül — az is meglehet, hogy haragudni fog. Pedig olyan szép volna és olyan boldogok volnánk mind a ketten, ha sikerülne és ő nem haragudna miatta.

Nagyon érzéketlen kis kölyök voltam az én könyörtelen okosságommal, csak kimondtam, amit gondoltam, pedig mintha kést forgattam volna szegény Emma szívében.

— Te mindig jót akarsz, — szóltam — de úgy jársz, mint a Bolond Mihály és csupa jó akaratból még szerencsétlenségbe fogod őt dönteni.

— Nem, — kiáltott föl kétségbeesetten, — kis királyom, azt ne! Akkor meg fogom magamat ölni, hogy ő ne legyen szerencsétlen és ha én mindig rosszat cselekszem, azért csak én vagyok szerencsétlen, de ő ne legyen az!

— Hát mondd meg, miben töröd most az eszedet, hátha még lehetne segíteni rajta, ha talán ostobaság.

Hirtelen elmosolyodott, ravaszul, kéjesen s apró zöld szemével rám kacsintott. Vidáman tapsolt a kezével és szinte énekelve mondotta :

— Ó nem, ezuttal egészen biztos vagyok, hogy okos és Löwingert boldoggá fogom tenni és nem mondom meg, kis királyom, hogy mi az, csakhogy mire Löwinger visszaérkezik, akkor meg lesz lepve és te is meg leszel lepve és mindenki meg lesz lepve, én pedig boldog leszek és boldog maradok életem végeig.

Többet nem lehetett belőle kivasalni. De roppantul izgatott és türelmetlen volt. Nekiültünk a történelem olvasásához de minduntalan elkalandozott a figyelme, olykor félelemmel fölsóhajtott, olykor gyönyörűséggel föl kacagott. Félnyolc óra tájt aztán hirtelen megváltozott.

— A hangverseny — rebegette és ismét a régi, távolba látó Emma lett, akinek nincs más gondolata, mint az ura művészete, mely egy fél óra mulva hódítani fogja a kolozsvári grófokat és bárókisasszonyokat. Mert

akik hangversenyen vannak, azokat Emma mind megtette grófoknak és bárókisasszonyoknak.

És felöltözött teljes díszben, felvette a briliáns fülbevalókat is és oda ült az asztalhoz s míg én vacsoráltam, ő a kolozsvári hangversenyt hallgatta és súgott az urának. Szomorú és kacagtató volt egyaránt, de nekem megborzongatta a véremet, szinte éreztem, hogy ez az együgyü teremtés a szeretet erejével valóban távolba lát s az a másik furcsa ember megérzi hatszáz kilométer távolságból a felesége tekintetét.

Egyszerre fölsikoltott. Düh és rémület tükröződött azarcán. Hirtelen letépte magáról a fülbevalókat és az asztalra csapta.

— Öt tapsolják, azt a gonoszt, azt az árulót! Ellopja az uramat és még tapsolnak neki. Ó, minek is engedtem elmenni.

De nyomban lecsöndesedett, kényesen leült ismét a székre és hallgatott és a távolba nézett, míg szemét belepte a köny.

— Eredj haza, Misi, olyan boldogtalan vagyok most, hogy le akarok feküdni.

Másnap megint nem volt otthon, de nem kellett soká várnom rá.

— Misi! — szólt lelkesedve, — sohasem voltam olyan szép, mint ott és ezentúl mindig olyan szép leszek! Szép akarok lenni és finom akarok lenni, — kiáltott föl vadul, — mert azt akarom, hogy az uram engem szeressen.

Ezzel kibontotta a kis csomagot, amit magával hozott. Néhány skatulya és egy kis finom üveg volt benne. Ezt fölbontotta és énekelve öntött belőle a hajára, a ruhájára, aztán én rám is fröccsentett és én méltatlankodva kiáltottam föl:

— Nem szégyelled magad? Szagosítod magad, mint valami . . .

Nem mertem kimondani. A parfümnek a szegények között rossz híre van, úgy tudtuk, hogy ezt csak az utcai lányok használják.

De ő haragos lett és rám támadt.

— Ő is használja és nála szép? Amit ő tesz, azt én is meg akarom tenni és ami rajta tetszik, az én rajtam is fog tetszeni. Te gyerek vagy, Misi, és ilyen dolgokba te

nem szólhatsz bele. Ez az igazi műveltség és a Marinak van igaza, nem neked és Vörösmarthynak.

Én a fejemet csóváltam és aggódtam, hogy ebből aligha baj nem lesz, mert a parfüm, melyet Emma hozott, egészen más volt, mint a Visconti kisasszonyé, inkább pálinka szagú volt és kellemetlen. Őt azonban elragadta a buzgóság és most már kipakolta az óriási titkát is, melyet semmiképen sem akart nekem elárulni.

— Igen — mondta — és tudod mi lesz még? Hát az lesz, hogy ő holnap délután Pesten lesz és akkor én a vasútnál várni fogom. És — hi! mi lesz rajtam? Rajtam lesz egy fehér bunda, mint ő rajta, rajtam lesz egy fekete selyem ruha, mint rajta, rajtam lesz egy alsó szoknya, mely úgy suhog, mint az övé és minden, minden, ami ő rajta van és suhogni fogok és minden tele lesz parfümmel és akkor ő irigységében meg fog pukkadni és Löwinger azt fogja mondani: nini, milyen finom dáma az én feleségem, hát minek nézek én akkor más finom dáma után?

Gyönyörűséggel, kárörvendően kacagott, föl-alá járt a szobában és kezével paskolta a csipőjét, ami a legnagyobb boldogság kifejezése volt.

— Kitaláltam! — mondta és magában kacagott — ugyanott, ahol ő csináltatta és megmondtam, hogy egészen olyan legyen, mint az övé. Sok pénz az, Misi, szívesebben neked adtam volna, de ti úgy sem fogadtok el pénzt a szegény Emmától és én tőle sem sajnálom a pénzt és én vele teszek jót, ha finom és parfümös vagyok, mint a másik.

— Ez hát a titkod? És ma is a szabónál voltál?

— És próbáltam — hi! jaj be gyönyörű volt és a szabónő, a főnöknő azt mondta, hogy sohasem látott szebb vállakat, mint az enyémet, pedig ő nagyon sok vállat látott már, a legsikkesebb színésznőkét is és azt mondta, hogy az övébe nagyon sok vattát kell tenni, az enyémbé meg nem tesz egy csöpp vattát sem. És azt mondta, hogy olyan echt ruhát még nem is csinált és holnap reggel már itt lesz és én azt mondtam, hogy

itt kell lenni holnap reggelre, különben meghalok.

— Szép, szép — mondom — de egy ruha miatt még sem kellene meghalni!

— Nem, Misi — kiáltott nagy keserőséggel — a szép ruha az én életem, a csunya ruha az én halálom és ne hidd, hogy én azért cifrálkodó vagyok, de amit más tesz, azt nekem is meg kell tennem s ha nem lehetek művelt a kezemmel és a beszédemmel, hát művelt akarok lenni a ruhámmal és a finom illemmel.

S eléggülten bólogatott a fejével, ismét előszedte az illemkönyvet és tanulmányozta. Egyszerre magyarázólag szólt hozzám, a könyvből föltekintve:

— Az illem csak akkor sikerül, ha megvan a finom ruha. Meglásd, Misi, holnaptól kezdve sikerülni fog és mehetek akármilyen társaságba és Löwingernek nem kell majd magát szégyelnie miattam.

Látván, hogy ma megint nem lesz semmi a tanulásból, kabátomhoz nyultam.

— Gyere el holnap, Misi, mindjárt az

iskolából, akarom, hogy lásd az új ruhát és hogy milyen finoman megyek ki a vasútra.

— Jó — mondom — de félek, hogy megint ostobaságokat csinálsz.

Nem felelt, csak nevetett, mint aki bizonyos a dolgában.

S másnap az iskolából egyenesen hozzám mentem s ő már az ajtóban lesett rám. Feje fehér kendővel volt bekötve s intett és nevetett:

— Siess, siess, mert elkésünk még, ha nem sietsz.

Az ágyon kiterítve feküdt a szép fekete selyem ruha, a gyönyörű fehér bunda és a nagy fekete kalap a skatulyában. Lázasan behívott és kezdett öltözködni, Mikor a selyem alsószoknya rajta volt, táncoló lépésekkel járogatott, hogy hallja-e a suhogását. Suhogott is, hogy szinte lármázott.

— Húzza — kiáltott Marira, mikor a fűzöt fölvette és Mari húzta, hogy a verejték szakadt a homlokáról s Emma belepirosodott és alig tudott a nagy karcsúságtól megállni a lábán.

És két perc múltán föl volt öltözve s ekkor

leoldta fejről a kendőt s büszkén, diadalmasan nézett a szemembe.

Én bizony nem tudom, milyen volt. Amíg nyugodtan állt, megdöbbenve láttam szinte fejedelmi szépségét. A füzéstől karcsú és majd egy fejjel magasabbnak látszott a rendnél, dús vörös haja az akkori divat szerint befonva és toronyba rakva még magasabbá tette. A lány selyem csak úgy közrefogta termetét s a feketeség és a haj vörössége között szinte villogott az arca fehérsége. Szép volt, isteni szép, de mikor néhány lépést tett, isten tudja mi volt, ma sem értem, de minden szépsége olyan furcsává, szögletessé vált, mintha csak rá volna ragasztva. Lehet, hogy csak azért láttam így, mert a ruha az utolsó fodorig szakasztott olyan volt, mint Visconti kisasszonyé, mikor először volt nálunk s ez úgy hatott, mintha tőle kapta volna ajándékba.

— Szép vagyok? — kiáltotta diadalmasan és a tükör előtt jobbra-balra illesztgette magát, amikor határozottan csúnya volt. Én azonban vállat vontam.

— Én nem értek hozzá, hanem a ruha nagyon szép, csakhogy nem kellett volna olyat csináltatni, mint az Auréliáé.

Hangosan felkacagott:

— Csacsi, csacsi, kis királyom, igazam van, hogy nem értesz az ilyenekhez. Ilyet mondani. Hát miért más ruhát, mikor láttam, hogy épen ez tetszik annyira Löwingernek s épen ebben a ruhában olyan szép ő? Ilyet kellett, kis királyom, mert ha ilyen ruhám van, akkor olyan vagyok, mint ő. És én olyan akarok lenni, mint ő!

Szokatlan fölöttességgel, abszolút biztossággal beszélt és cselekedett.

— És most nézd! — szólt reszketve a gyönyörűségtől és föltüzte a nagy kalapot. Még én, gyerek is észrevettem, hogy ehhez a kalaphoz olyan babaarc illik csak, mint a Visconti Auréliáé, míg az Emma nagy holdvilág képe esetlenül meredt belőle ki. Aurélián olyan volt, mint a kis sátor, Emmán olyan, mint egy esernyő, mely fejére hullott.

— Úgy-e? — kiáltott ő diadalmasan és bele bujt a fehér prémes bundába.

Ez gyönyörű volt, de szinte kétszer olyan széles volt benne, mint Aurélia és mikor fölvette, egyszerre kisebb és szélesebb lett és a nagy kalap lelapította a haját, összenyomta az arcát és a fekete kalap, a vörös haj, meg a fehér bunda olyan rikítóan állt egymás mellett, hogy meg nem állhattam a megjegyzést:

— Kabát nélkül szebb vagy!

— Mit? — kiáltott rám haragosan, — illet ne mondj, Misi, te egy igen okos fiú vagy, hanem a női ruhához nem értesz. Nézz meg az ember, hát mért beszélsz bele? Talán Eszteren, meg Terézen láttad a sok szép ruhát, hogy bele szólsz?

— Bánom is én! — szoltam sértődötten, — ne kérdezd tőlem, akkor nem fogok beszélni.

Rögtön megbánta heveskedését és kérlett. Hogy én az ő egyetlen, okos kis királya vagyok s mindenben nekem van igazam, de azért meg fogom látni, a ruha dolgában neki van igaza.

S az új ruhában ült az asztalhoz és ebé-

deltünk. Nagyon furcsa volt, mert megint az illemkönyv szerint finnyáskodott késsel és villával, derekát mereven kifeszítette s mivel amúgy is kelleténél szorosabbra volt befűzve, hát szinte fuldokolt minden falatnál. Nem is bírta sokáig.

— Csak egyél, kis királyom, én ma nem tudok enni, mert nagyon türelmetlen vagyok.

Alig hogy lenyeltem az utolsó falatot, föl pattant, ismét fölvette kalapját — az új bundát, így ment ki a konyhába és utasította Marit:

— Mari, az uram, a nagyságos úr most megérkezik és én elébe megyek a vasútra és nemsokára itt leszünk, mert kétlovas kocsin fogunk menni, ami nagyon gyorsan jár. Addig, édes Mari, maga mindent rendbe szed, mert én az új ruhában nem tudok segíteni, meg nem is illik, hogy én mással foglalatoskodjam, mikor az uram hazaérkezik és egész nap ebben az új ruhában akarok maradni.

— Ujjé — mondta Mari — nem lehet ám itthon utcai ruhában maradni. A nagy-

ságák otthon mindjárt át szoktak öltözködni, de azért elvégzek mindent, nem kell ma semmiféle segítség.

— És — aggodalmaskodik Emma — úgy-e, ez egyszer nem muszáj átöltözködni mindjárt, mihelyt hazaérek?

— Hát nem muszáj — nagylelkűsködik Mari — majd úgy tesz, mintha vendégeket várna, akkor nem kell slafrokkot húzni.

Ez nagyszerű gondolat, aztán csakugyan jöhet látogató, talán Aurélia is mindjárt vagy későbben eljön és akkor ő is látogató. Emma egészen meg volt nyugtatva és barátságosan kezet nyújtva Marinak, megindultunk a losonczy pályaudvar felé.

A kerepesi-útig gyalog mentünk végig a hársfa-utcán, ahol csupa szegény ember lakik. A műhelybe siető munkáslányok mind Emma után fordultak, csodálkozó irigy tekintettel s ez roppant jól esett neki.

— Látod? — súgta nekem — bámulnak, hogy milyen szép vagyok.

A kerepesi-úton egy lóvonatú kocsira ülünk. Ott egy csomó cilinderes férfi és két

fiatal hölgy ült. Mindenki szeme rajta csüggett, aztán egymáshoz hajoltak és suttogtak valamit, aztán ismét Emmát nézték. Egy fiatal úr a legközelebbi megállóhely közelében felkelt és a kocsiból kimenet megállt Emma előtt és mélyen, szentelenül az arcába nézett s odébb állva még vissza is fordult és a szemeivel hunyorgatott.

— Látod? — diadalmaskodott Emma — ezek is bámulják a szépségemet.

Biz én meg voltam győzve. Hiszen nem is volt csúnya, aztán a ruhája igazán finom úri ruha volt. Lehet, hogy mivel én nem szoktam meg őt így kiöltözködve látni, azért tetszik oly furcsának és idegenszerűnek.

A kerepesi-út végén a két hölgy kiszállott és elmenet ugyancsak arcába bámultak Emmának. Ennek meg tán valamely illemszabály jutott eszébe és igen barátságosan és mély fejbiccentéssel köszönt nekik, mire azok megijedtek és kiszaladtak a perronra. Emma elvörösödött és haragosan utána nézett.

— Látod? Ezek a neveletlenek, mert a köszönést fogadni illik.

Kint a pályaudvaron meglehetősen sok ember várakozott. Hideg volt s mi fázva, didegve jártunk fel-alá és vártuk a vonatot, míg végre néhány percnyi késéssel berobogott. A csengetés, a fütty és a vonat közeledő dübörgésére Emma elsikoltotta magát és belém kapaszkodott.

— Jaj istenem, Misi, — nyögte — én nem tudom, úgy szégyellem magamat, igazad volt, jaj, csak ne volna rajtam.

— Nem volt igazam, — biztatom, — most már látom, hogy neked volt igazad és te így szép és finom vagy, mint Visconti kisasszony.

— Ó, — kiáltotta — aranyvirágom, milyen jó vagy és okos vagy! Igazad van, szép vagyok és finom vagyok, mint Visconti Aurélia.

És ismét tele volt önérzettel és türelmetlenséggel, hogy diadalát végre arathassa és a vonat megállt és az ajtók megteltek emberekkel és mi végig szaladtunk a soron és Emma egyre kiáltotta a Löwinger nevét, amit ámulva hallgattak és néztek a lézengő

emberek. Végre megláttuk a Visconti kisasszony babaarcát az egyik ablaknál, mögötte Löwinger és Haslinger. Visconti kisasszonyon barna prémes sipka volt, Löwingeren utibunda. Amint megláttak bennünket, Visconti kisasszony arca egy pillanatra megmerevedett, aztán Löwingert figyelmeztetve, a kezével Emmára mutatott, majd kacagásra állt az arca és föltépve a kocsiját, csengő, kacagó hangon kiáltotta:

— Emma, szervusz, Emma, mi jutott eszedbe?

Emma sugárzó arccal, diadala teljes érzetével sietett feléje. Visconti kisasszony fürgén leugrott a lépcsőről, megölelte, megcsókolta és aztán megforgatta.

— Micsoda idea! — kiáltotta, — de nézd csak, Vilmos, szakasztott az én kabátom, az én kalapom!

Emma, ebben a csodálkozásban a várt diadalt látta és az illemkönyv tanítása szerint egyet biccentett, egyet pukedlizott és aztán ceremóniásan Aurélia felé nyújtotta mind a két kezét. Ennek aztán igazán nem

lehetett ellentállani. A művésznő csattogó kacagásban tört ki, mely átragadt Löwingerre is, a körülöttünk állókra, még a vasúti hordárra is, aki Aurélia és Löwinger közé szorulva állt a kocsi lépcsőjén. Csak Haslinger arca volt rettentően morozus és haragos pillantással nézve Emmára, elég hallhatóan szólt Löwingerhez:

— Ezt a maskarát már még sem szabad eltűrni.

A jelenet alig egy fél percig tartott s Aurélia, tán megbánva jókedvét, tán megsajnálva Emmát, a nyakába ugrott, jobbra-balra megcsókolta, aztán kedvesen és becézve végignézegette:

— De milyen hercig vagy így, édes Emmácska, milyen hercig, igazán neked jobban is illik az én toilettem, mint nekem magamnak. Nézd csak, Vilmos, a feleséged milyen finom és graciózus.

— Csakugyan, csakugyan — mondja Löwinger és karonfogja feleségét — de milyen idea volt! Aztán ez a ruha nem való ám vasútra, látod, Aurélia milyen szürkén van

öltözve, mert itt sok a füst, meg a korom, mely megfekszi a fehér színt.

Nem igen tudom, mi történt Emma lelkében. Egy riadt tekinteten kívül nem változott az arca. Nem is szólt, nem is mozdult, csak engedte magát a kocsihoz vezetni s midőn Aurélia bucsúzott tőle és nagyon kedvesen a másnapi viszontlátást emlegette, szinte alázatosan hajtotta le fejét, de ekkor sem szólt. Haslinger Auréliával szállt kocsiba, hogy hazakisérje. Ez az úr rá sem nézett Emmára többé és csak Löwingertől bucsúzott egy morozus szervusszal.

De alig hogy a kocsiban elhelyezkedtünk, Emma rácsapott az urára:

— Vilmos! — kiáltotta — ő Vilmosnak nevez és tegez, mikor elutaztál, még nem tegezett!

— No igen, — berzeng Löwinger — a banketten összetegeződünk.

— És összecsókolóztatok! — sikolt Emma — igen, én tudom, mi az illem, te megcsókoltad!

— Ne légy bolond! — pattog most már

Löwinger, — különben ha veszekedni akarsz, van itt más dolog is. Hogy vetemedtél arra a feneketlen ostobaságra, hogy ilyen maskarában jőjj ki a vonathoz? Mindenáron kompromittálni akarsz? Mindig kell, hogy az emberek nevéssenek rajtad? Mit, rajtad! Rajtam, én rajtam! Én hiába vagyok művész és hiába keltek komoly hatást és tiszteletet, mikor az emberek már megbecsülnek, akkor megjelenysz te és, rögtön nevetséges vagyok. Már kezdem hinni, hogy Haslingernek igaza van!

Emma a ruhájáról való első szónál magába roskadt és égő figyelemmel hallgatott minden szóra.

— Mit mondott Haslinger? — kérdezte suttogó hangon.

— Semmit, — válaszolt kurtán Löwinger, aki már megbánta, hogy Haslingert emlegette.

— Haslinger valami fontosat mondott rólam, — makacskodik Emma — és én neked tudnom kell, mit mondott Haslinger.

— Neked nem kell tudnod semmit, csak

azt, hogy ha az urad fáradtan érkezik haza a koncertről, akkor legyen otthon egy kis nyugalma, hogy kipihenhesse magát.

— Igen, — szól Emma alázatosan — lesz otthon nyugalmad, csak azt mondd meg, hogy mit mondott Haslinger.

— Eh, ostobaság, — idegeskedik az ember, majd szelíden hozzáteszi — ne faggass, Emma, legyünk jók egymáshoz és segítsünk magunkon, ahogy lehet.

— Akkor, — szól Emma magába merengve — magamnak kell kitalálnom, hogy mit mondott Haslinger és már kitaláltam.

— Ugyan?

— Igen, azt mondta, hogy én nem vagyok neked való feleség és hogy válj el tőlem és vedd el Visconti Auréliát, ki neked való feleség.

Ekkor megállt a kocsi, kiszálltak. Nekem nem volt kedvem tovább hallgatni veszekedésüket, nem mentem velük. És két napig mindig útban voltam feléjük, de azután megfordultam és inkább az utcán csatangoltam. Őszintén szólva, meg is sértődtem. Mert Löwinger

absolute nem törődött velem, nem fogadta a köszönésemet s mikor utánuk a kocsiba szálltam, olyan hosszan nézett rajtam végig, hogy a vér arcomba szökött. Mintha ezt mondta volna:

— Hát neked mindenütt ott kell lenned?

TARTALOM.

ELSŐ FEJEZET.

Oldal

A prince érte jött 3

MÁSODIK FEJEZET.

A dicsőség 64

HARMADIK FEJEZET.

Jön a gazdagság 138

NEGYEDIK FEJEZET.

Az opera 182

A **Franklín-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-u. 4. sz.)
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Jakab Ödön. Pihenő. Elbeszélések. <i>Neogrády</i> Antal rajzaival ...	K 4.—
Diszes kötésben ...	„ 5.60
— Komédiák. Elbeszélések. Több szövegképpel ...	„ 4.—
Diszes kötésben ...	„ 5.60
Kemény Zsigmond báró. Gyulai Pál. Regény öt részben. Két kötet	„ 9.—
Vászonkötésben ...	„ 12.—
— Férj és nő. Regény két részben K 4.—, vászonkötésben ...	„ 6.—
— Beszélyek és regénytöredékek. Két kötet ...	„ 9.—
Vászonkötésben ...	„ 12.—
— Özvegy és leánya. Regény három részben K 5.—, vászonköt. „	7.—
— A rajongók. Regény négy részben K 6.—, vászonkötésben „	8.—
— Zord idő. Regény három részben K 6.—, vászonkötésben ...	„ 8.—
Kóbor Tamás. Munka. Elbeszélések ...	„ 4.—
Korányi Frigyes ifj. Aranyfiú. Regény. <i>Gord</i> Lajos eredeti rajzaival „	2.40
Krúdy Gyula. A bűvös erszély és egyéb elbeszélések ...	„ 3 90.
Kuthy Lajos munkái I—II. Hazai rejtelmek. Második kiadás.	
A szerző életrajzával ellátta dr. <i>Weszely</i> Ödön. Két kötet ...	„ 8.—
Lagerlöf Zelma. Az antikrisztus csodái. Regény. 2 kötetben „	6.—
Lemaitre Jules. A királyok. Regény. Ford. <i>Schöpflin</i> Aladár. „	3.60
Márlaffi Dávid. Vásárolt szívek. Regény. <i>Gord</i> Lajos 27 eredeti rajzával ...	„ 2.50
Mikszáth Kálmán. A Noszty fiu esete Tóth Marival. Regény.	
3 kötetben K 12.—, kötve ...	„ 18.—
— Besztercze ostroma. (Egy különöz ember története.) Vászon- kötésben ...	„ 2.40
— A jó palócok. Elbeszélések és rajzok róluk, vászonkötésben „	1.20
— A tót atyafiak. Elbeszélések, vászonkötésben ...	„ 1.20
— Prakovszky a siket kovács. Elbeszélés, vászonkötésben „	1.20
— Szent Péter esernyője. Regény, vászonkötésben ...	„ 2.80
— Az új Zrínyiász. Társadalmi szatirikus rajz. Vászonkötésben „	2.40
— Egy választás Magyarországon, vagy a körtvévesi csiny és A demokraták. Vászonkötésben ...	„ 2.40
— A gavallérok és Ne okoskodj Pista! Vászonkötésben ...	„ 2.—
— Elbeszélések. Tartalma: A németke. — Homályos ügy. — A tábornagy halála. Vászonkötésben ...	„ 1.50
— Kisértet Lublón. Vászonkötésben ...	„ 1.20

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapest**en (IV., Egyetem-u. 4. sz.)
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Molnár Ferencz. Rabok. Regény	K 4.—
— Muzsika. Elbeszélések	€ 4.—
— Ketten beszélnek. (Tárczák, rajzok).	€ 4.—
— A Pál-utczai fiuk.	€ 4.—
Mosdóssy Imre. Az Ullősiek végnapjai. Regény két kötetben	€ 4.—
Murai Károly. Eljegyzés menyasszony nélkül	€ 4.—
Nagy Endre. A birsai vándorforrás. Regény képekkel	€ 3.—
— Apostol a Hódságon. Regény	€ 3.—
— A misokai földkirály és egyéb elbeszélések	€ 4.—
Pap Mariska. A rög. Elbeszélések	€ 3.20
Pekár Gyula. A szultána árnyéka és egyéb elbeszélések	€ 4.—
— Atalanta csókja. Regény	€ 4.—
— Tatárabság. Regény. Két kötet	€ 8.—
Petelei István. Felhők. Elbeszélések	€ 4.—
— Az élet. Elbeszélések. Két kötet	€ 5.—
Sas Ede. Desdemona leánya. Regény	€ 4.—
Sebők Zsigmond. Bajcsányi de Eadem. és egyéb elbeszélések.	€ 4.—
Szabóné Nogáll Janka. Bűnök. Tizennyolcz elbeszélés	€ 2.40
Szemere György. Doktor Mefistofeles. Elbeszélés	€ 2.50
— A halász regénye. Rajzokkal.	€ 2.80
— A Kont-eset. Fantasztikus regény a XXI. századból	€ 4.—
Szöllősi Zsigmond. Palma di Palma. Elbeszélések	€ 4.—
— A férfi szerelme.	€ 4.—
Tömörkény István. Jegenyék alatt. Elbeszélések. II. kiadás	€ 3.60
— Ne engedjük a madarat... s más holmik.	€ 4.—
Tormay Cécile. Apró bűnök. Elbeszélések	€ 3.—
Vadnai Károly. Elbeszélések. Kiadja a Kisfaludy-Társaság	€ 4.—
Vászonkötésben	€ 5.60
Vértesi Arnold. Istenért és a szabadságért. Képekkel	€ 2.40
— A szerencse fia. Regény	€ 2.40
— Varga Imre. Regény. <i>Goró Lajos</i> 14 rajzával	€ 2.40
— Kadocsa Ákos. Regény. <i>Neogrády Antal</i> eredeti rajzaival	€ 2.—
Vértessy Gyula. Rabszolgák. Elbeszélések	€ 4.—
Viharos-Gerő Ödön. Két világban. Regény. Két kötet	€ 6.—
Williamson C. N. és A. M. Miss Randolph utazása. Regény. Ford. <i>Darvai Móricz.</i> Két kötet	€ 6.—

OSZK

Digitized by Google

